

भदौ - २

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन

पाक्षिक प्रकाशन

वर्ष २५, अङ्क १०

२०७३, भदौ १६-३१

पूणङ्क ५८०

प्रकाशक

सर्वोच्च अदालत

रामशाहपथ, काठमाडौं

फोन नं. ४२५०७४२, ४२६२३९७, ४२६२३९८, ४२६२८०१, ४२५८१२२ Ext.२५१२ (सम्पादन), २५११ (छापाखाना), २१३१ (बिक्री)

फ्याक्स: ४२६२८७८, पो.व.नं. २०४३८

Email: info@supremecourt.gov.np, Web: www.supremecourt.gov.np

प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन समिति

माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्याय, सर्वोच्च अदालत	- अध्यक्ष
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य
नायव महान्यायाधिवक्ता श्री राजेन्द्र सुवेदी, प्रतिनिधि, महान्यायाधिवक्ताको कार्यालय	- सदस्य
अधिवक्ता श्री खम्बबहादुर खाती, महासचिव, नेपाल बार एसोसिएसन	- सदस्य
अधिवक्ता श्री शैलेन्द्रकुमार दाहाल, अध्यक्ष, सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन	- सदस्य
सहरजिस्ट्रार श्री नहकुल सुवेदी, सर्वोच्च अदालत	- सदस्य सचिव

सम्पादक : श्री गजेन्द्रबहादुर सिंह

प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

शाखा अधिकृत श्री राजन बास्तोला
शाखा अधिकृत श्री मिनबहादुर कुँवर
ना.सु.श्री लक्ष्मण वि.क.
ना.सु.श्री रमादेवी न्यौपाने
ना.सु.श्री विनोदकुमार यादव
सि.क.श्री ध्रुव सापकोटा
कम्प्युटर अपरेटर श्री अर्जुन सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री कृष्णबहादुर श्रेष्ठ
कार्यालय सहयोगी श्री प्रेमलाल महर्जन

भाषाविद् : उपप्रा. श्री रामचन्द्र फुयाल

बिक्री शाखामा कार्यरत कर्मचारी
डि.श्री नरबहादुर खत्री

मुद्रण शाखामा कार्यरत कर्मचारीहरू

सुपरभाइजर श्री कान्छा श्रेष्ठ
मुद्रण अधिकृत श्री आनन्दप्रकाश नेपाल
सिनियर बुकबाइन्डर श्री तेजराम महर्जन
सिनियर हेल्पर श्री तुलसीनारायण महर्जन
सिनियर प्रेसम्यान श्री नरेन्द्रमुनि बज्राचार्य
सिनियर प्रेसम्यान श्री योगप्रसाद पोखरेल
सिनियर मेकानिक्स श्री निर्मल बयलकोटी
बुकबाइन्डर श्री यमनारायण भडेल
बुकबाइन्डर श्री मीरा वाग्ले
कम्पोजिटर श्री प्रमिलाकुमारी लामिछाने
सहायक डिजायनर श्री रसना बज्राचार्य
प्रेसम्यान श्री केशवबहादुर सिटौला
बुकबाइन्डर श्री अच्युतप्रसाद सुवेदी
कार्यालय सहयोगी श्री मोति चौधरी

विभिन्न इजलासहरूबाट सम्पादन शाखामा प्राप्त भई यस अङ्कमा

प्रकाशित निर्णय / आदेशहरू

पूर्ण इजलास	४
संयुक्त इजलास	१९
इजलास नं. १	८
इजलास नं. २	७
इजलास नं. ३	७
इजलास नं. ४	२
इजलास नं. ५	८
इजलास नं. ६	३
इजलास नं. ७	१२
इजलास नं. ८	२
एकल इजलास	२
जम्मा	७४

नेपाल कानून पत्रिकामा
२०१५ सालदेखि २०६९ साल असोजसम्म
प्रकाशित

निर्णयहरूको सारसङ्ग्रह

विषयगत आधारमा

वर्गीकृत

एघार खण्ड पुस्तकहरू बिक्रीमा छन् ।

मूल्य रु.५,५००।-

पाइने ठाउँ

- नेपाल कानून पत्रिका बिक्री कक्ष, सर्वोच्च अदालत
- न्यायाधीश समाज नेपाल, बबरमहल
- सर्वोच्च अदालत बार एसोसिएसन, नेबाए भवन

यस पत्रिकाको इजलाससमेतमा उद्धरण गर्नुपर्दा निम्नानुसार गर्नुपर्नेछः

सअ बुलेटिन २०७... .. १ वा २, पृष्ठ

(साल) (महिना)

उदाहरणार्थः सअ बुलेटिन २०७३, भदौ – २, पृष्ठ १

सर्वोच्च अदालतलगायत मातहतका अदालतहरू एवम् अन्य न्यायिक निकायहरूका कामकारवाहीसँग सेवाग्राहीहरूको कुनै गुनासो, उजुरी र सुझाव भए सर्वोच्च अदालत, प्रधानन्यायाधीशको निजी सचिवालयमा रहेको

Toll Free Number

१६६०-०१-३३३-५५

वा

इमेल ठेगाना

cjs@supremecourt.gov.np

मा सम्पर्क गर्न सकिने छ ।

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पक्ष/विपक्ष	पृष्ठ
पूर्ण इजलास			१-५
१.	उत्प्रेषण	दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको तर्फबाट अख्तियार प्राप्त अरबिन्द मजुन्दार वि. अर्थ मन्त्रालय	
२.	अंश चलन	महावीर साहुसमेत वि. मुस गर्ने झवरीदेवी साहु	
संयुक्त इजलास			५-१४
३.	कर्तव्य ज्यान	कल्पना वि.क. वि. नेपाल सरकार	
४.	उत्प्रेषण / परमादेश	प्रवेशराम भण्डारीसमेत वि. माननीय मन्त्री सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालयसमेत	
५.	उत्प्रेषण	सोमबहादुर गुरुङ वि. पदमकुमारी गुरुङसमेत	
६.	उत्प्रेषण / परमादेश	लेखनाथ बास्तोला वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत	
७.	उत्प्रेषण / परमादेश	भीमप्रकाश रोक्कामगर वि. वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं	
८.	उत्प्रेषण	राधाकुमारी झवाली वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत	
९.	निषेधाज्ञा	खडानन्द कँडेल वि. दुर्गालाल बुढामगरसमेत	
१०.	उत्प्रेषण / परमादेश	बिनिता खनालसमेत वि. मालपोत कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत	
११.	निषेधाज्ञा	ऋषिकुमार अग्रवाल वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंसमेत	
१२.	निषेधाज्ञा	माधवी रिमाल वि. गीतादेवी खत्वेसमेत	
१३.	उत्प्रेषण / परमादेश	मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १ बबरमहलसमेत	
इजलास नं. १			१४-२०
१४.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. नहकुल दमाई	
१५.	भ्रष्टाचार	डिल्लीबहादुर नेपाली वि. नेपाल सरकार	

१६.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
१७.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल
१८.	उत्प्रेषण	बटुकलाल श्रेष्ठ वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, चितवन, भरतपुरसमेत
१९.	घर हटाई जग्गा खिचोला मेटाई चलन	रामप्यारीदेवी पण्डित वि. पर्दकुमारी मण्डल
२०.	कर्तव्य ज्यान	तपा केविरथ वि. नेपाल सरकार
२१.	कर्तव्य ज्यान	कृष्णप्रसाद ढुङ्गाना वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. २		२०-२६
२२.	भ्रष्टाचार (झुठा प्रमाणपत्र)	दिलबहादुर बुढा वि. नेपाल सरकार
२३.	अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाएको	नेपाल सरकार वि. मुन्सी भन्ने सहाबुद्धिन शेष
२४.	कर्तव्य ज्यान	आइते स्याङतान वि. नेपाल सरकार

२५.	कर्तव्य ज्यान	गोरीलाल बोहरा वि. नेपाल सरकार
२६.	भ्रष्टाचार (झुठा शैक्षिक योग्यताको)	डिल्लीराम चौधरी वि. नेपाल सरकार
२७.	आगलागी	लक्ष्मीप्रसाद खत्री वि. नेपाल सरकार
२८.	मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. शान्तीमाया तामाङसमेत
इजलास नं. ३		२६-३४
२९.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. हिलेन चाम्लिङसमेत
३०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. तुलसी सिलवाल
३१.	कर्तव्य ज्यान	दीपेन्द्र श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार
३२.	चितुवा मारी छाला ओसारपसार	नेपाल सरकार वि. श्यामप्रसाद लालचनसमेत
३३.	भ्रष्टाचार	डिल्लीबहादुर नेपाली वि. नेपाल सरकार

३४.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल
३५.	उत्प्रेषण / प्रतिषेध	विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
इजलास नं. ४		३४-३५
३६.	उत्प्रेषण / परमादेश	किशुनदास कथवनिया वि. रामपति साह कलवारसमेत
३७.	भ्रष्टाचार (झुठा शैक्षिक प्रमाण पत्र)	नेपाल सरकार वि. दिलीप कार्की
इजलास नं. ५		३५-४२
३८.	उत्प्रेषण / परमादेश	रूपा भण्डारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
३९.	उत्प्रेषण / परमादेश	सुकमेल बराल वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत
४०.	उत्प्रेषण	जानुका के.सी.समेत वि. मालपोत कार्यालय, ललितपुरसमेत
४१.	उत्प्रेषण	राधा नकर्मिसमेत वि. कमला नकर्मिसमेत
४२.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. सिरि कामी

४३.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. धनबहादुर लेप्चा
४४.	जबर्जस्ती करणी (हाडनाता)	श्रीराम त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार
४५.	कर्तव्य ज्यान	सिर लामा तामाङ वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ६		४२-४३
४६.	भ्रष्टाचार (नागरिकता प्रमाण पत्र)	गुणनिधि भण्डारी वि. नेपाल सरकार
४७.	लागु औषध खैरो हेरोइन	सिन्धु पाण्डे वि. नेपाल सरकार
४८.	लागु औषध (ब्राउन सुगर)	महेन्द्रकुमार महतो वि. नेपाल सरकार
इजलास नं. ७		४३-५०
४९.	उत्प्रेषण / परमादेश	कृष्णप्रसाद तिमिल्सिनासमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत
५०.	कर्तव्य ज्यान	नेपाल सरकार वि. फुच्चे भन्ने रमेश नाउसमेत

५१.	जिउ मास्ने बेच्ने	नेपाल सरकार वि. शान्ति भन्ने माइली तामाङ लामासमेत
५२.	निषेधाज्ञा	सोनाई साहु वि. मालपोत कार्यालय, लाहान, सिराहासमेत
५३.	बैंकिङ कसुर	नेपाल सरकार वि. रूबी जोशीसमेत
५४.	भ्रष्टाचार	नेपाल सरकार वि. श्यामसुन्दर मिश्रसमेत
इजलास नं.८		५०-५२
५५.	कर्तव्य ज्यान,	कमल नेपाली (सार्की) समेत वि. नेपाल सरकार

	जबर्जस्ती करणी	
५६.	कर्तव्य ज्यान	धनबहादुर सार्की वि. नेपाल सरकार
एकल इजलास		५२-५४
५७.	उत्प्रेषण	हसिना बेगम वि. अजमेरी खातुनसमेत
५८.	अदालतको अवहेलना	कुमार लामासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत
अदालत गतिविधि		५५-६०

पूर्ण इजलास

१

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की, मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७०-NF-००२३, उत्प्रेषण, भारतीय कानूनबमोजिम स्थापित १/ए वन्सिस्टार्ट रो कलकत्ता ७००००१ पश्चिम बंगाल भारतमा रजिस्टर्ड कार्यालय भई हाल ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उपमहानगरपालिका, वडा नं. ३ मा अवस्थित रहेको दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त अरबिन्द मजुन्दार वि. अर्थ मन्त्रालय

करार भनेको सम्बन्धित पक्षले आफूहरू बिच लागू हुने गरी स्वतन्त्र सहमतिमा गरेको कानूनबमोजिमको सम्झौता हो । त्यसैले करारका सर्तहरू सम्बन्धित पक्षका लागि बन्धनकारी हुन्छन् र तिनीहरूको पालना गर्नु करारका पक्षहरूको कानूनी दायित्व बन्दछ । करार कानून सम्बन्धित करारका पक्षहरूलाई लागू हुने दायित्वसम्बन्धी कानून हो । करारबमोजिम पुरा गर्नुपर्ने दायित्व कुनै एक पक्षले पुरा नगरेको अवस्थामा अर्को पक्षले पुरा गर्नुपर्ने दायित्वबाट छुटकारा पाउन सक्दछ । आफैँ दायित्व पुरा गर्न नसक्ने पक्षले अर्को पक्षलाई दायित्व पुरा गर्न बाध्य गर्न नसक्ने ।

निर्माण सम्पन्न भइसकेको भए नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइड प्रा.लि.ले Performance Guarantee Tests नै नगरी रोपवे आफ्नो जिम्मामा लिई सञ्चालनमा नल्याउनु पर्ने कुनै वस्तुनिष्ठ आधार र कारण देखिँदैन । आयोजनामा नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइड कम्पनी स्वयम्का तर्फबाट रोपवेकै लागि भा.रू. १,०८,७१,०००।- मूल्य बराबरका सामानहरू कम्पनी आफैँले आयात गरेको भन्ने तथ्य ठेकेदार कम्पनीका तर्फबाट समेत उजागर गरिएको सम्बन्धित

फाइलबाट देखिन्छ । त्यति तुलो लगानी भइसकेको र रोपवेको निर्माणपछि थुप्रै सम्भावनाहरूको ढोका खुल्ने अवस्थालाई बेवास्ता गरी सम्पन्न भइसकेको निर्माण परियोजनालाई आफ्नो जिम्मामा लिने प्रक्रियाबाट नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइड कम्पनी विमुख भएको भन्ने भनाई विश्वासप्रद नदेखिने ।

मध्यस्थसमक्ष नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइड प्रा.लि. वादी र दामोदर रोपवेज प्रतिवादी भएको विवादमा मध्यस्थको निर्णय हेर्दा बुँदा नं. ५.२ मा कार्य सम्पादनको जाँच वा रोपवेको परीक्षण गरिएको थिएन भनी प्रतिवादीले स्वीकार गरेको कुरा उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यसको लगत्तै बुँदा नं. ५.३ मा पनि कामहरू सारभूतरूपमा सम्पन्न गरिएका थिए भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरिएको छ । सारभूतरूपमा कार्य सम्पन्न भएको मान्नका लागि जुन काम वा उद्देश्यका लागि करार भएको हो सो काम वा उद्देश्य पुरा हुने किसिमबाट कार्य भएको हुनुपर्दछ । यस्तो उद्देश्य प्राप्त नभएको अवस्थामा सारभूतरूपमा काम सम्पन्न भएको मान्न सकिँदैन । प्रस्तुत विवादमा ठेकेदार कम्पनीले उपर्युक्तबमोजिम काम सम्पन्न गरेको कुरा प्रमाणित गर्न नसकेको अवस्थालाई बहुमत मध्यस्थको निर्णयमा विवेचना नगरी केवल सारभूतरूपमा करार सम्पन्न भएको भनी अनुमानका आधारमा निष्कर्षमा पुगेको देखिने ।

करारमा नै कार्य सम्पन्नता प्रमाणित गर्ने अधिकार भएको निश्चित अधिकारी र प्रक्रियासमेत तोकेको अवस्थामा त्यसबाहेकको प्रक्रिया अवलम्बन गरी पेस भएको निर्णय (Minutes) लाई कार्य सम्पन्नताको आधार बनाउन करारको भावना प्रतिकूल हुने ।

करारमा नै कार्य सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी गर्ने जिम्मेवारी कसैलाई तोकेको अवस्थामा त्यस्तो आधिकारिक व्यक्तिले कार्य सम्पन्नताको प्रमाणपत्र जारी नगरी अन्य कुनै व्यक्तिले कुनै बैठकमा भाग

लिई निर्णयमा दस्तखत गरेको भन्ने मात्र आधारमा त्यसैलाई कार्य सम्पन्नताको आधार बनाउनु करारको भावना र मान्यताको प्रतिकूल हुने।

मध्यस्थको निर्णयमा सम्भार करार गरी आचरणबाट कार्य सम्पन्न भएको कुरालाई स्वीकार गरेको भनी सम्भार करारलाई नै कार्य सम्पन्नताको मुख्य आधार बनाइएको छ। मध्यस्थ निर्णयमा सम्भार करारको Clause 9 मा रहेको Handing over shall be organised at the earliest but not later than 30th sept 1989 भन्ने व्यहोरालाई उचित विवेचना गरिएको अवस्था देखिँदैन। करारअनुसारको कार्य सम्पन्न गरी ३० सेप्टेम्बर, १९८९ भन्दाअघि नै हस्तान्तरण गरिसक्नु पर्ने गरी गरिएको सर्तयुक्त सम्भार करारलाई कार्य सम्पन्नताको एकमात्र आधार बनाउनु आफैँमा आत्मगत हुन जाने।

तेस्रो पक्षबाट काम लगाउने वा नलगाउने भन्ने कुरा ठेक्कादाताको स्वविवेकमा भर पर्ने निजको अधिकारको कुरा हो। ठेक्कादाता नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइट कम्पनीले सो अधिकार प्रयोग नगरेको कारण करारबमोजिमको कार्य सम्पन्न भइसकेको अर्थ गर्न नमिल्ने हुन्छ। यसबाट करारबमोजिमको कार्य सम्पन्न भइसकेको भनी यस अदालत पूर्ण इजलासबाट पुनरावलोकनको निस्सा प्रदान गर्दा लिएको आधारसँग सहमत हुन नसकिने।

नेपाल ओरिण्ड म्याग्नेसाइट प्रा.लि. र दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनी बिच १४ जनवरी १९८३ मा रोपवे निर्माणसम्बन्धी ठेक्का सम्झौता भएको देखिन्छ। रोपवे निर्माण सम्बन्धमा Supplier ले Supply गर्ने अमेरिकी डलर २५,८३,६४६।६० बराबरको सामान र सेवाबापतको भुक्तानीका सम्बन्धमा सम्झौताको सर्तका अधीनमा रही नेपाल सरकार जमानी बस्ने गरी नेपाल सरकार र ठेकेदार कम्पनी दामोदर रोपवेज बिच १६ सेप्टेम्बर, १९८३ मा जमानत सम्झौता (Guarantee Agreement) समेत

भएको पाइन्छ। प्रस्तुत विवादमा मुख्य सम्झौताका सर्तहरू सम्पन्न भए नभएको विषय नै विवादित रहेको अवस्थामा जमानी सम्झौताको विषयभित्र प्रवेश गर्नु परिपक्व मानिँदैन तथापि करारको विषयमा सम्बन्धित करारको लिखतका सर्तहरू महत्त्वपूर्ण मानिने हुँदा प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित Guarantee Agreement का सर्तहरूलाई पनि हेर्नुपर्ने।

कुनै पनि सम्झौताको व्याख्या सम्पूर्ण सम्झौताका आधारमा गर्नुपर्ने हुन्छ। कुनै एउटा दफा वा कुनै एउटा अंशलाई मात्र आधार मानेर व्याख्या गर्दा छुट्टै परिणाम निस्कन सक्ने।

जमानी सम्झौताअनुसारको दायित्व कुन समयमा र कहिले प्रारम्भ हुने भन्ने कुरा मुख्य करारका सर्तहरू र जमानीसम्बन्धी करारका सर्तहरूमा भर पर्ने कुरा हो। जमानीकर्ताको दायित्व जहिले पनि दोस्रो (Secondary) हुन्छ। मूल ऋणी वा दायित्व पुरा गर्ने मूल पक्ष (Principal Debtor) ले आफ्नो दायित्व पुरा नगरेको अवस्थामा मात्र जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुन्छ। मूल पक्षको दायित्व नै सुरु नभएको अवस्थामा जमानीकर्ताको दायित्व सुरु हुनै सक्दैन। बहुमत मध्यस्थको निर्णयमा Guarantee Agreement को दफा १ लाई अन्य दफाको सापेक्षतामा नहेरी त्यसलाई निरपेक्ष (Absolute) प्रावधानका रूपमा व्याख्या गरेको अवस्था छ। सम्झौताका कुनै पनि प्रावधानलाई अन्य प्रावधानको परिपालनामा आश्रित नरहेको भनी एकाङ्गी रूपमा व्याख्या गर्दा Guarantee Agreement को समग्रतालाई बेवास्ता हुन जाने।

सम्झौता सर्तरहित हो वा सर्तयुक्त हो भन्ने कुरा जमानत सम्झौताको समग्र व्यवस्थाहरूको आधारमा निर्णय गरिन्छ। जमानतसम्बन्धी करार भनेकै कुनै व्यक्तिले आफूले पुरा गर्नुपर्ने दायित्व पुरा नगरेमा त्यस्तो दायित्व तेस्रो पक्षले पुरा गर्ने गरी भएको करार हो। यस आधारमा हेर्दा पनि कुनै दुई पक्षबिच भएको करारले सिर्जना गरेको दायित्व कुनै व्यक्तिले

पुरा नगरेको अवस्थामा त्यस्तो दायित्व म पुरा गर्नेछु भनी पहिलो करारका कुनै पक्ष र अर्कै तेस्रो पक्षका बिचमा भएको करार नै जमानतसम्बन्धी करार हुने हुँदा जमानतसम्बन्धी करारलाई सबै अवस्थामा सर्तहित मान्न सकिँदैन र प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित जमानत सम्झौतालाई सर्तहित भनी मान्न सकिने अवस्था नहुने ।

प्रस्तुत विवादमा नेपाल ओरिन्ड म्याग्नेसाइट र दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीबिच १४ जनवरी १९८३ मा सम्पन्न रोपवे निर्माणसम्बन्धी सम्झौताको कार्यान्वयनको सिलसिलामा ठेकेदार कम्पनीका तर्फबाट Supply गरिने सामान र उपलब्ध गराइने सेवाबापतको भुक्तानी नेपाल ओरिन्ड म्याग्नेसाइटका तर्फबाट नभएमा त्यस्तो भुक्तानीको प्रत्याभूतिका लागि नेपाल सरकार, अर्थ मन्त्रालय जमानतमा बसेको अवस्था देखिँदा जमानत सम्झौता स्वाभाविकरूपमा रोपवे निर्माणसम्बन्धी सम्झौतासँग अन्तरप्रभावी रहेको मान्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैगरी जमानत सम्झौतामा पनि विभिन्न दफाहरू रहेको र त्यसले दुवै पक्षका दायित्वलाई स्पष्ट गरेको अवस्थामा कुनै एउटा दफा वा कुनै एउटा सर्तलाई निरपेक्ष ढङ्गले अलग गरेर हेर्न मिल्ने अवस्था रहँदैन । सम्झौताका सर्तहरू एकआपसमा सम्बन्धित र सापेक्ष रहन्छन् । यो करारीय विधिशास्त्रको सामान्य सिद्धान्त नै हुन आउने ।

Turnkey सम्झौतामा सम्झौताअनुसारको कार्य पूर्णरूपमा सम्पन्न गर्ने दायित्व ठेकेदार कम्पनीमा निहित रहनेमा कार्यसम्पन्न भएको तथ्य स्थापित हुन आउँछ आउँदैन भन्ने सम्बन्धमा प्रमाण तथा वस्तुस्थितिको अध्ययन, अवलोकन, मूल्याङ्कन तथा विश्लेषणसमेत गरी निर्णयमा पुग्नु पर्नेमा सो नगरी बहुमत मध्यस्थद्वारा कार्य सम्पन्न भएको निष्कर्षमा पुगी सोही निष्कर्षलाई निर्णयाधार बनाई नेपाल सरकार र दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीबिच १६ सेप्टेम्बर १९८३ मा सम्पन्न जमानती सम्झौताअन्तर्गतको नेपाल

सरकारको दायित्वलाई निरपेक्ष दायित्वका रूपमा व्याख्या गरी नेपाल सरकारले दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीलाई दाबीबमोजिम भुक्तानी दिनुपर्ने भनी गरिएको मध्यस्थ निर्णय सम्झौताको सर्त विपरीत देखिन आयो । तत्काल बहाल रहेको मध्यस्थता ऐन, २०३८ को दफा २१ को उपदफा (२) को खण्ड (च) मा निर्णय सम्झौतामा उल्लिखित कुनै सर्तको विपरीत भएमा त्यसलाई मध्यस्थको निर्णय बदर गर्न सकिने आधार मानिएको परिप्रेक्ष्यमा मध्यस्थद्वारा मिति २०५४।५।१८ मा भएको निर्णय र सोउपर पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०५९।१।१९ मा भएको निर्णयसमेत उक्त कानूनी व्यवस्थाअनुरूप नदेखिएकाले उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरेको यस अदालत संयुक्त इजलासको आदेश कानूनसम्मत देखिने ।

प्रस्तुत विवादको विषयमा गठित मध्यस्थ ट्रिबुनलप्रति विवादको एक पक्ष नेपाल सरकार अर्थ मन्त्रालयका तर्फबाट अविश्वास व्यक्त भएको अवस्था हुँदा नयाँ मध्यस्थद्वारा विवाद समाधान गरिनु वाञ्छनीय भएकाले प्रस्तुत विवादसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण तथ्यगत प्रश्नहरू र सम्बद्ध कानूनी प्रश्नहरूमा समेत विचार गरी तत्कालीन मध्यस्थ ट्रिबुनलसमक्ष प्रस्तुत दाबीहरूको सम्बन्धमा निर्णय गर्न गराउन दाबीकर्ताले चाहेमा अरु मध्यस्थद्वारा निर्णय गर्नका लागि विवादका पक्षहरू बिच भएको करार / सम्झौताका सर्तहरूमा निर्धारित प्रक्रियाअनुसार मध्यस्थ नियुक्तिको कारवाही प्रारम्भ गर्नु भनी पुनरावेदन अदालत, पाटनका नाउँमा परमादेशसमेत जारी हुने ठहर गरेको यस अदालत संयुक्त इजलासको मिति २०६७।३।२३ को आदेश मिलेको देखिँदा उक्त आदेश सदर हुने ठहर्छ । दामोदर रोपवेज एन्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: सन्तोष पराजुली

कम्प्युटर: रमेश आचार्य

इति संवत् २०७२ साल चैत १८ गते रोज ५ शुभम् ।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार आदेश भएका छन्:

- ०७०-NF-००२४, उत्प्रेषण, भारतीय कानूनबमोजिम स्थापित १/ए वन्सिस्टार्ट रो कलकत्ता ७००००१ पश्चिम बंगाल भारतमा रजिस्टर्ड कार्यालय भई हाल ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उपमहानगरपालिका, वडा नं. ३ मा अवस्थित रहेको दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त अरबिन्द मजुन्दार वि. काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ५ टड्गाल मार्ग घर नं. ८५ स्थित नेपाल ओरिएन्ट म्याग्नेसाइट प्रा.लि. समेत
- ०७०-NF-००२५, उत्प्रेषण, भारतीय कानूनबमोजिम स्थापित १/ए वन्सिस्टार्ट रो कलकत्ता ७००००१ पश्चिम बंगाल भारतमा रजिस्टर्ड कार्यालय भई हाल ललितपुर जिल्ला, ललितपुर उपमहानगरपालिका, वडा नं. ३ मा अवस्थित रहेको दामोदर रोपवेज एण्ड कन्स्ट्रक्सन कम्पनीको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त अरबिन्द मजुन्दार वि. नेपाल ओरिएन्ट म्याग्नेसाइट प्रा.लि.

२

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६८-NF-०००३, अंश चलन, महावीर साहुसमेत वि. मुस गर्ने झवरीदेवी साहु

कुनै सम्पत्ति बन्डा हुने अथवा नहुने भन्ने प्रश्नको निर्णय मुलुकी ऐन अंशबन्डाको महलको १८ नं. र यस अदालतबाट तत्सम्बन्धमा भएको फैसलाहरूबाट प्रतिपादित सिद्धान्तको सेरोफेरोमा रही गर्नुपर्ने हुन्छ। गंगाप्रसाद र सुकुमेर कुमारीको परिवारको मूल पुरुष प्रतिवादी सरयुग रहेकाले सो परिवारका कुनै

सदस्यको नाममा रहेको सम्पत्ति अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म सगोलको मानिने हुन्छ। सो सम्पत्तिबाट सरयुगका अंशियार वादीहरूको अंश नपुग्ने भन्नका लागि प्रतिवादी कायम गरिएका गंगाप्रसाद र सुकुमेर आफ्नो पिता ससुरा प्रतिवादी सरयुग साहुसँग कानूनबमोजिमको लिखतबाट अंश लिई वा मानु छुट्टी भिन्न बसेको वा उल्लिखित सम्पत्ति दान बकस भई निजहरूले पाएको वा निजहरूलाई भएको राजीनामा लिखतमा उल्लिखित जग्गाहरू निजहरूले एकलौटी खान पाउने र अरु अंशियारको हक नपुग्ने जस्तो कुनै व्यहोरा रहेको वा आफूहरूले रोजगार नोकरी गरी वा मूर्तिकार, गीतकार, संगीतकार, कलाकार, चित्रकार वा कुनै पेसाकर्मी आदि भई निजी आर्जन गरेको प्रमाण देखिनु आवश्यक हुन्छ। तर त्यस्तो कुनै पनि प्रमाण निजहरूले गुजार्न सकेको देखिँदैन। गंगाप्रसादले उक्त जग्गाहरू आफ्नो ज्ञान सीपबाट निजी तवरबाट आर्जन गरेको भन्ने जिकिर लिन नसकी बाबुले आफ्ना नाममा खरिद गरिदिएको भनेको देखिन्छ भने प्रतिवादी सुकुमेर कुमारीको राजीनामामा बाबुले थैली तिरी निजका नाममा खरिद गरी दिएको दाइजोको जग्गा भन्नेलगायतका कुनै पनि कुरा उल्लेख भएको देखिँदैन। ती जग्गाहरू आफ्नो विवाह हुनुपूर्व खरिद गरेको भन्ने निजको जिकिर पनि नरहेको र राजीनामाको तिन पुस्तेमा निजको पति रामप्रसाद साहु भन्ने उल्लेख भएको देखिँदा उल्लिखित जग्गाहरू पिता पुरखाको पुर्ख्यौली सम्पत्तिबाट बढेबढाएको धनबाट प्रतिवादी गंगाप्रसाद र सुकुमेरको नाममा खरिद भएको प्रमाणित हुन आउँछ। पुर्ख्यौली सम्पत्तिबाट खरिद भएको जग्गामा प्रतिवादी गंगाप्रसादभन्दा माथिल्लो पुस्ताका निजको परिवारको मूल पुरुष प्रतिवादी सरयुग र प्रतिवादी सरयुगका अंशियार वादीहरूको अंश भाग लाग्ने र त्यसपछि प्रतिवादी सरयुगको भागबाट प्रतिवादी गंगाप्रसाद समेतका समकालीन अंशियारको भाग लाग्ने र गंगाप्रसादको भागबाट मात्र प्रतिवादी

सुकुमेरको अंश लाग्ने अवस्था रहने ।

मुलुकी ऐन, अंशबन्डाको महलको १८ नं. समेतको सही व्याख्या गरेकाले तिनसँग असहमति जनाउनु पर्ने अवस्था देखिएन । प्रस्तुत मुद्दाको तथ्यसँग ती नजिर मिले भिडेको देखिँदा प्रस्तुत मुद्दामा मिति २०५८।५।१३ लाई मानो छुट्टिएको मिति कायम गरी सो मितिभन्दा अगावै प्रतिवादीका छोरा तथा बुहारीका नाममा निजहरूका पिता तथा ससुराले थैली तिरी खरिद गरेको जग्गाहरू बन्डा नलाग्ने ठहर्याएको यस अदालतको संयुक्त इजलासको फैसला सो हदसम्म मिलेको नदेखिँदा केही उल्टी भई उक्त कि.नं. १६६, २०२, २१३ र २१४ का जग्गाबाट समेत पुनरावेदक वादीहरूले ३ भागको २ भाग अंश पाउने । इजलास अधिकृत: सन्तोषप्रसाद पराजुली कम्प्युटर: विकेश गुरागाई इति संवत् २०७२ साल फागुन ६ गते रोज ५ शुभम् ।

संयुक्त इजलास

१

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०६९-CR-०४९४, ०७१-CR-०८४२, कर्तव्य ज्यान, कल्पना वि.क. वि. नेपाल सरकार, हिमाल वि.क. वि. नेपाल सरकार

यी प्रतिवादीसमेत भई जिउँदो जन्मिएको बच्चा मारेको मिसिल संलग्न तथ्यबाट पुष्टि भएको अवस्था छ । प्रतिवादीहरूले जिउँदो जन्मिएको बच्चा मारेको देखिएको प्रस्तुत वारदातमा ज्यानसम्बन्धीको महलको ६ नं. बमोजिमको भवितव्यको अवस्था विद्यमान रहेको नदेखिँदा आफूउपर ज्यानसम्बन्धीको महलको ६ नं. आकर्षित हुनुपर्ने भन्ने प्रतिवादी कल्पना वि.क.को पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने ।

प्रतिवादी हिमाल वि.क. र कल्पना वि.क. बिचको यौन सम्बन्धबाट उक्त बच्चाको जन्म भएको

भन्ने कुरालाई प्रतिवादी हिमाल वि.क.ले स्वीकार गरेको देखिएको, यी प्रतिवादीले घटनास्थलमा उपस्थित भई बच्चा जन्मेपछि खोल्सामा फालेको भनी अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयानलाई सहअभियुक्तको बयान, लास प्रकृति मुचुल्कालगायतका तथ्यबाट समर्थित भएकाले आफू वारदातस्थलमा उपस्थित नभएको भन्ने प्रतिवादी हिमाल वि.क.को पुनरावेदन जिकिर मनासिब नदेखिने ।

प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न उपयुक्त तथ्यहरूका आधारमा यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरू हिमाल वि.क.र कल्पना वि.क.ले निजैहरूबिचको शारीरिक सम्पर्कबाट जन्मिएको जिउँदो बच्चालाई कर्तव्य गरी मारेको ठहराएको सुरु र पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिब देखिने ।

पुनरावेदक प्रतिवादीहरू कल्पना वि.क. र हिमाल वि.क.ले निजहरूबिचको अवैध यौन सम्बन्धबाट जन्मिएको नवजात शिशुको कर्तव्य गरी मारेको अभियोगमा ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्याई अ.बं. १८८ नं. बमोजिम दस वर्ष कैद सजाय हुन राय व्यक्त भएको सुरु खोटाङ जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, राजविराजको मिति २०६९।२।१७ को फैसला मिलेको देखिएकाले सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: विश्वनाथ भट्टराई

कम्प्युटर: अमिररत्न महर्जन

इति संवत् २०७२ साल भदौ ३० गते रोज ४ शुभम् ।

२

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०६८-WO-००६३, उत्प्रेषण / परमादेश, प्रवेशराम भण्डारीसमेत वि. माननीय मन्त्री सङ्घीय मामिला, संविधानसभा, संसदीय व्यवस्था तथा संस्कृति मन्त्रालयसमेत

ऐनमा पदावधि कितान गरिएकोमा

नियुक्तिकर्ताले नियुक्ति गर्दा बढीमा भन्ने शब्द राखी नियुक्ति प्रदान गरेको भन्नेमा विवाद देखिएन । जहाँसम्म बढीमा ४ वर्षको लागि मनोनयन गरिएकोमा तोकिएको समयमावधि समाप्त नहुँदै अवकाश दिएको हुँदा अध्यक्षको उक्त कार्य संविधान तथा कानून विपरीतको छ भन्ने प्रश्नको सन्दर्भमा हेर्दा निवेदकहरू मनोनयन हुँदाको अवस्थामा बढीमा ४ वर्षको अवधिको लागि मात्र नियुक्ति भएको देखिएकाले नियुक्ति गर्ने निकायले जुनसुकै समयमा निजहरूको सेवा लिन इन्कार गर्न सक्ने भन्ने नै देखिन्छ । बढीमा भनी वा अवधि नतोकी नियुक्ति वा मनोनयन गरेकोमा नियुक्तिकर्ताबाट चाहेको समयमा नियुक्त वा मनोनित पदाधिकारीलाई पदबाट अवकाश दिनसक्ने भन्ने नै देखिन्छ ।

पशुपति क्षेत्र विकास कोष ऐन, २०५० दफा ८.६ मा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि ४ वर्षको हुने भन्ने व्यवस्था भएको तर निवेदकहरूको मनोनयन पत्रमा बढीमा ४ वर्षको भनी पदावधि उल्लेख भएको देखिन्छ । ऐनमा मनोनित सदस्यहरूको पदावधि ४ वर्षको हुने भनी कितान भए पनि मनोनयन गर्दाका बखत बढीमा ४ वर्ष भनी मनोनयन पत्रमा खुलाइएको अवधिलाई सो मनोनयनकै अवस्थामा अस्वीकार गरी बढीमा भन्ने शब्द नराखी मनोनयन हुनुपर्ने भनी निवेदकहरू कसैले पनि कहीं कतै उजुर गरेको भन्ने निवेदन व्यहोरामा खुलाउन सकेको पाइँदैन । निवेदकहरूले उक्त सदस्यको पदमा मनोनयन हुँदाका बखत ऐनले निर्धारण गरेको चार वर्षको पदावधि कितान नभई बढीमा चार वर्षको लागि भनी राखिएको सर्तयुक्त पदावधिलाई मनोनयन पाउँदाका बखत स्वीकार गरिसकेपछि अहिले आएर विवाद गर्नुलाई सान्दर्भिक मान्न नसकिने ।

निवेदकहरूमध्ये केहीलाई २०६६।८।८ को निर्णयले र केहीलाई २०६७।१।२७ को निर्णयले बढीमा ४ वर्षको लागि मनोनयन गरिएको भन्ने निजहरूलाई दिइएको मिसिल संलग्न मनोनयन पत्रको

छायाँप्रतिबाट देखिएको अवस्थामा निजहरूको ४ वर्षको अवधि हालसम्म कायम रहन सक्ने देखिएन । हाल आएर यी निवेदकहरूको पदावधिसमेत व्यतित भइसकेको देखिँदा मागबमोजिम रिट जारी गर्न निरर्थक हुने भएकाले निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा

इति संवत् २०७२ साल चैत १ गते रोज २ शुभम् ।

३

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७२-WO-०१४९, उत्प्रेषण, सोमबहादुर गुरुङ वि. पदमकुमारी गुरुङसमेत

बिगो असुली हुन नसकेको अवस्थामा प्रतिवादीलाई थुनामा राखिपाउँ भनी वादीले कास्की जिल्ला अदालतमा धरौटीसमेत दाखिला गरिसकेको अवस्था हुँदा यी निवेदक प्रतिवादीलाई कास्की जिल्ला अदालतबाट थुनामा राख्ने गरी आदेश भएको भन्ने देखिन्छ । सो आदेश बदरका लागि यी निवेदकले पुनरावेदन अदालत, पोखरामा निवेदन दिएउपर कारवाही हुँदा सुरु अदालतबाट भएको आदेशलाई न्यायको रोहमा जाँचसमेत गर्दा उक्त आदेश रितपूर्वकको देखिएको भनी पुनरावेदन अदालतबाट आदेश भई अन्तिम भएको भन्ने देखिँदा निवेदकले अदालतको फैसलाबमोजिम तिर्नु बुझाउनु पर्ने गरी सिर्जना भएको दायित्व पुरा गर्नेतर्फ सजगता अपनाई तिरे बुझाएको नदेखिएको तथा निजले देखाएको जग्गाको स्त्रेस्तासमेत अद्यावधिक नभएको भन्ने देखिएको अवस्थामा यी निवेदकलाई सो बिगोबापत थुनामा राखी पाउन वादीले धरौटीसमेत जम्मा गरिसकेको देखिँदा यी निवेदकलाई थुनामा राखी कारवाही गर्ने गरी सुरु अदालतबाट भएको काम कारवाहीको न्यायको रोहमा जाँचसमेत भई अन्तिम भएर बसेको देखिएको अवस्था हुँदा निवेदन मागबमोजिमको आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिने ।

इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा

इति संवत् २०७२ साल माघ २८ गते रोज ५ शुभम् ।

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६९-WO-०६२०, उत्प्रेषण / परमादेश, धनकुटा जिल्ला, धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ७ मा मुख्य कार्यालय रहेको वन पैदावार व्यवसायी संघ, नेपालको तर्फबाट अख्तियारप्राप्त भई आफ्नो हकमा समेत लेखनाथ बास्तोला वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा ८९(१) मा "कानूनबमोजिम बाहेक कुनै कर लगाइने र उठाइने छैन" भन्ने व्यवस्था भएको पाइन्छ । आयकर ऐन, २०५८ को दफा २(ढ) मा शुल्कलाई समेत करको परिभाषामा समेटेकोले सरकारी कोषमा जम्मा हुने गरी असुल गरिने कर, शुल्क वा अन्य रकमसमेत करको परिभाषाको दायरामा आउने हुँदा विपक्षीहरूले निवेदकबाट वन विकास कोषबाट भनी रसिद काटी असुल गरेको शुल्क पनि करकै रूप हो भन्ने मान्नुपर्ने हुन्छ । यसरी कर लगाउने, उठाउने जस्तो करसँग सम्बन्धित विषयलाई सारवान कानूनमा नै स्पष्टरूपमा समेटिएको हुनुपर्ने र त्यस्तो सारवान कानून संविधानअनुसार नै बनेको हुनु आवश्यक हुन्छ । बजेट वक्तव्यको आधारमा निर्देशिका जारी गरी कर लगाउन वा उठाउन पाउने प्रावधान नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ ले प्रदान गरेको देखिन्छ । करसँग सम्बन्धित कुराहरू ऐनले स्पष्ट अधिकार दिएकोमा बाहेक निर्देशिका जारी गरी सोही निर्देशिकाको आधारमा मात्र कुनै शुल्क तोक्नु, उठाउनु र अदालतले जारी गरेको आदेशसमेत पालन नगर्नु प्रजातान्त्रिक शासन पद्धतिको मर्मविपरीत हुन जान्छ । निर्देशिकाको भरमा कुनै रकम दैदस्तुर कुनै पनि बहानामा उठाउन नपाउने अवस्थामा वन विकास कोष निर्देशिका जारी गरी रकम उठाएको विपक्षीहरूको सो कार्य संविधान एवम् कानून प्रतिकूल रहेको देखिने ।

तसर्थ मिति २०६४।१।१५ को

मन्त्रीस्तरीय निर्णयबाट वन विकास कोषका लागि वन व्यवसायीहरूबाट शुल्क उठाउने भनी भए गरेका निर्णय पत्राचारलगायतका विपक्षीहरूका काम कारवाहीहरू उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ । अब उप्रान्त ऐनको अख्तियारीबिना वन विकास कोषका लागि भनी वन व्यवसायीहरूबाट थप शुल्क नउठाउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशसमेत जारी हुने ।

रिट निवेदकले हालसम्म उठाएको रकम फिर्ता पाउँ भनी गरेको निवेदन माग सम्बन्धमा विचार गर्दा निवेदकले माग गरेको रकमका सम्बन्धमा के कति रकम को कसलाई बुझाएको हो र को कसबाट के कति रकम फिर्ता पाउनु पर्ने हो भन्ने सम्बन्धमा निवेदनमा र बहसको क्रममा समेत स्पष्टरूपमा खुलाउन नसकेको हुँदा अनुमानका आधारमा मात्र रकम फिर्ता दिनु भनी आदेश जारी गर्न मिल्ने नदेखिने ।

वन विकास कोषका नाममा रकम नउठाउनु भनी यस अदालतबाट मिति २०६९।९।५ मा विपक्षीहरूका नाममा अन्तरिम आदेश जारी भएकोमा उक्त आदेशको अवज्ञा भएको भन्ने कुरा "रकम उठाउँदै आएको" भनी विपक्षीहरूले लिखित जवाफमा स्वीकार गरेको देखिँदा अदालतको आदेशको अवज्ञा गरी त्यस्तो अनुशासनहीन काम गर्ने छुट कसैलाई नभएको हुँदा त्यस्तो लिखित जवाफ दिने विपक्षीको अभिलेख राखी अब उप्रान्त यस्तो कार्य नदोहोर्याउन सम्बन्धित मन्त्रालय तथा नेपाल सरकार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयलाई लेखी पठाउने ।

इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा
इति संवत् २०७२ साल माघ २५ गते रोज २ शुभम् ।

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७१-WO-०१४५, उत्प्रेषण / परमादेश, भीमप्रकाश रोक्कामगर वि. वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, बबरमहल, काठमाडौं

निवेदकले यस अदालतमा प्रस्तुत रिट

निवेदन दायर गर्नुपूर्व मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।१।२१ को दरपिठ आदेश बदर गरिपाउँ भनी अ.बं. १७ नं. बमोजिम यस अदालतमा निवेदन गरेकोमा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।१।२१ को आदेश मिति २०७१।२।२ मा सदर भई उक्त आदेश अन्तिम भइसकेको भन्ने तथ्य विपक्षीको लिखित जवाफबाट देखिन आएको छ । यसरी तामेली म्याद र निवेदनउपरको दरपिठको वैधताको विषयमा अ.बं. १७ नं. को रोहमा यस अदालतबाट परीक्षण भइसकेकोमा पुनः सोही विषयका सम्बन्धमा प्रस्तुत रिट निवेदन गरेको देखिन आयो । साधारण अधिकारक्षेत्रको रोहबाट परीक्षण भई अन्तिम भइसकेको सोही विषयको हकमा पुनः असाधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत निवेदन पर्न आएको देखिँदा रिटको क्षेत्रबाट मूल्याङ्कन गरी आदेश गर्न मिल्ने नदेखिने हुँदा वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरण, काठमाडौँबाट मिति २०६९।१।२२ मा फैसला भएकोमा मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद बदर गरी मुद्दामा सामेल गरिपाउँ भनी अ.बं. २०८ नं. बमोजिमको म्याद नघाई मिति २०७०।१।२४ मा मात्र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणमा निवेदन गरेको र मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।१।२१ को दरपिठ आदेश बदर गरिपाउँ भनी अ.बं. १७ नं. बमोजिम यस अदालतमा निवेदन दिई मिति २०६९।२।१६ को तामेली म्याद र वैदेशिक रोजगार न्यायाधिकरणको मिति २०७०।१।२१ को दरपिठ आदेशउपरको वैधताको विषयमा अ.बं. १७ नं. को रोहबाट यस अदालतबाट मिति २०७१।२।२ मा परीक्षण भइसकेको देखिएकाले मागबमोजिम आदेश जारी गर्न मिलेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ।
इजलास अधिकृत: इन्दिरा शर्मा
इति संवत् २०७२ साल महिना २८ गते रोज ५ शुभम् ।

६

स.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७२-WO-०२६०, उत्प्रेषण, उर्जामन्त्री, उर्जा मन्त्रालय तथा नेपाल विद्युत प्राधिकरण सञ्चालक समितिको अध्यक्ष राधाकुमारी ज्ञवाली वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौँसमेत

विवादित आयोजनाको टेन्डरको कारवाही चालु रहेको र Contract Award गरी नसकेको र प्रारम्भिक चरणमा बोलपत्रदाताहरू मध्ये J/V of Jaguar Corporation Limited and BS Limited लाई Non-responsive भनेको अवस्थामा नै हस्तक्षेप गरेबाट करारको प्रक्रियामा नै अवरोध पुग्न गएको देखिन्छ । आयोगको हस्तक्षेपले कुनै करारीय निर्णय भई करारीय दायित्वमा प्रश्न उठी सो बहन गर्नु परेमा आयोगले त्यस्तो दायित्व बहन गर्नसक्ने व्यवस्था पनि नरहेको हुनाले त्यस्तो प्रश्नमा विशेष जिम्मेवारीका साथ हेर्नुपर्ने ।

बोलपत्र स्वीकृत गर्ने कार्य करारीय प्रकृतिको देवानी प्रक्रिया हो । करारसम्बन्धी कानून र प्रचलित कानूनबमोजिम हुने कारवाहीलाई स्वभाविकरूपमा पुरा हुन दिनुपर्ने हुन्छ । कानूनबमोजिमको प्रक्रिया पुरा नहुँदै सार्वजनिक खरिदसम्बन्धी कार्यको पक्ष अर्थात् Employer ले कानूनबमोजिम लिने निर्णयको विवेकमा हस्तक्षेप गर्न खोज्नु हुँदैन । जसको जे अधिकार हो उसलाई आफ्नो अधिकार स्वतन्त्ररूपमा प्रयोग गर्न दिनु पर्छ । अनुचित हस्तक्षेप हुन्छ भने त्यस्तो कार्य स्वयम् पनि अनुचित हुन जान्छ । जुन निकायबाट बोलपत्रको कारवाही भइरहेको छ, उसले गर्ने निर्णय अरूले पनि गर्न वा गराउन खोज्नु हुँदैन । कानूनबमोजिम निर्णय नगरेको र भ्रष्टाचार वा अन्य अपराधजन्य कार्य गरेमा सो प्रश्नमा केन्द्रित रही निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । के कस्तो व्यहोराको भ्रष्टाचार वा अनुचित लाभ लिई के कस्तो कार्य गरेको भन्ने कुरामा केन्द्रित नभई प्रशासनिक

विवेकको प्रतिस्थापन गर्ने हिसाबले औचित्यमा प्रवेश गरी अर्काले पुनरावलोकन गर्ने प्रयास गर्नु नहुने।

प्रचलित कानूनले निश्चित उपचारहरू प्रदान गरेको भए सोको पूर्ण उपयोगको प्रयास नगरी त्यसको विकल्प भएजस्तो गरी यो वा त्यो आधार बनाई असान्दर्भिक अधिकारक्षेत्र ग्रहण गर्न सकिने देखिँदैन। जुन अधिकारक्षेत्रहरू जे जुन प्रयोजनको लागि खडा गरिएका हुन्छन् तत्तत् प्रयोजनको लागि नै ग्रहण गर्नु पर्ने हुन्छ। एउटा प्रयोजनको लागि खडा भएको उपचार अर्को प्रयोजनका लागि व्यवस्थित निकाय मार्फत साध्य गर्न सकिँदैन भन्ने कुरा विशेषरूपले विचार गर्न जरूरी हुने।

ठेक्का कसलाई दिने, कसको योग्यता पुगेको, रित पुगे वा नपुगेको भन्ने कुरा खास गरेर बोलपत्र आह्वान कर्ता Employer ले निर्णय गर्ने कुरा हो। सो प्रक्रियामा त्रुटि भए सच्याउन उजुरी दिने वा उपचारको हक प्रचलित कानूनले व्यवस्था गरिरहेको अवस्थामा खास प्रयोजनका लागि स्थापित निकायहरूले निर्णय गर्ने करारीय विषयमा विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले हस्तक्षेप गर्नु पर्ने औचित्य र वैधता पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन। अख्तियारको दुरुपयोग वा अनुचित कार्य गरेको अवस्थामा आयोग क्रियाशील रहने हो। कानून र बोलपत्रको सर्तबमोजिम गरिने निर्णयकर्ता (Employer) को विवेकमा हस्तक्षेप गर्ने गरी आयोगले कार्य गर्ने होइन। सार्वजनिक खरिद ऐन, २०६३ को दफा २३(४) र (५) को प्रक्रियाअनुरूप जानकारी के माग्ने वा नमाग्ने भन्ने कुरा उसको विवेकको कुरा हो। त्यसको औचित्यतामा प्रवेश गरी जानकारी मागेको वा नमागेको कारणले मात्र अनुचित कार्य भए वा नभएको भनी निष्कर्षमा पुग्न मिल्ने नहुने।

विपक्षी आयोगले विवादित टेन्डरसम्बन्धी कारवाहीलाई अनुचित कार्य भनी ठहर गर्दा अन्य आयोजनाहरूको दृष्टान्त प्रस्तुत गरेको देखिन्छ। विवादित टेन्डर प्रक्रियालाई अन्य टेन्डर प्रक्रियासँग

तुलना गर्नुपर्ने कुनै वैध कारण देखिँदैन। हरेक बोलपत्रमा उल्लेख भएका सर्तहरू आफ्ना किसिमले विशिष्ट रहन्छन् र सान्दर्भिक विषयमा सम्बद्ध बोलपत्रमा सर्तहरू र सम्बद्ध अन्य कानूनका आधारमा हेर्नुपर्ने हुन्छ। एक बोलपत्रको प्रावधान अर्को बोलपत्रमा लागू हुन पनि सक्दैन। विवादीत टेन्डरका सम्बन्धमा सोही टेन्डर कागजातमा लेखिएका सर्तहरूका अधिनमा रही सोको अक्षर र भावनाअनुरूप नै कार्य गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसमा सारभूतरूपले न त परिवर्तन गर्न सकिन्छ, न त सर्तहरू थप गरी भइरहेको प्रावधानलाई निस्तेज गर्न नै सकिन्छ। बोलपत्रदाताले पेस गरेको बोलपत्रमा बोलपत्र कागजातले तोकेका सर्तहरू पुरा नभई सारभूतरूपमा प्रभावग्राही (Responsive) नभएमा पनि अन्य आयोजनाको बोलपत्रको सर्तहरू सादृश्य छन् वा छैनन् भन्नेसम्म नहेरी अन्यत्र के गर्ने गरेको थियो भन्ने आधारमा भए पनि त्यस्तो बोलपत्र छनौट गर्नुपर्छ भन्न नमिल्ने।

वस्तुतः कुनै आयोजना अन्तर्गत आह्वान गरिएको बोलपत्रको सम्बन्धमा प्राप्त हुने बोलपत्रहरू तोकिएका सर्तहरू र कानूनका अधिन प्राप्त भए गरेको हुनुपर्दछ। बोलपत्रलगायतका प्रक्रियामा कसैले जानी जानी झुट्टा विवरण पेस गरी कुनै अपराध गरेको रहेछ वा बोलपत्र छनौटको प्रक्रियामा पनि कानूनले तोकेको अख्तियारी र प्रक्रियाको स्पष्ट उल्लङ्घन गरी कुनै गैरकानूनी लाभ लिए वा लिन खोजेको वा दिन वा दिन खोजेको पाइएमा वा अख्तियारको स्पष्ट सीमा उल्लङ्घन गरी दुरुपयोग गरेको पाइएमा वा त्यसरी बोलपत्र स्वीकृत भएकोलगायतका जुनसुकै अवस्थामा पनि कानूनको दायित्वबाट मुक्त हुनसक्ने अवस्था नरहने।

करार र कानूनको स्वच्छ र प्रभावकारी प्रशासनको सदैव अपेक्षा गरिन्छ। गैरकानूनी कार्य भएको अवस्थामा कानूनको बाटो प्रशस्त हुने नै हुनाले तोकिएको कानूनी निकाय वा अधिकारीलाई आफ्नो

जिम्मेवारीअनुसार कार्य गर्न दिनुपर्ने हुन्छ । यस सन्दर्भमा कानून कार्यान्वयनको निगरानी गर्ने निकाय प्रस्तुत सन्दर्भमा खास गरेर विपक्षी आयोग जस्तो जिम्मेवार निकायले संयम र सजगता राख्न वाञ्छनीय हुने ।

अतः माथि विवेचित आधार कारणबाट सोलु कोरिडोर १३२ के.भि. प्रशासन लाइन निर्माण गर्ने सम्बन्धमा आह्वान गरिएको बोलपत्र सूचनाअनुसार पर्न आएका बोलपत्रहरूको मूल्याङ्कन भई सारभूतरूपमा प्रभावग्राही रहेका बोलपत्र दाताहरू मध्ये सबैभन्दा कम मूल्य अङ्कित बोलपत्रदाताको बोलपत्र स्वीकृतिका लागि छनौट गर्नेसम्म नेपाल विद्युत् प्राधिकरण सञ्चालक समितिबाट मिति २०७२।५।४ मा निर्णय भई टेन्डर अवार्ड गर्ने कार्य प्रक्रिया मै रहेको अवस्थामा अनुचित हस्तक्षेप गरी यी निवेदिकासमेतले अनुचित कार्य गरेको ठहर गरी निजलाई कारवाहीका लागि प्रधानमन्त्रीसमक्ष लेखी पठाउने भनी विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०७२।६।१ मा भएको निर्णय कानूनसम्मत रहेको नदेखिँदा विपक्षी आयोगको उक्त निर्णय र सोका आधारमा गरिएका पत्राचारसमेतका काम कारवाही उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ।

इजलास अधिकृतः सन्तोषप्रसाद पराजुली

कम्प्युटरः गुनाखर शर्मा

इति संवत् २०७२ साल चैत ३ गते रोज ४ शुभम् ।

यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार आदेश भएका छन् :

- ०७२-WO-०२५९, उत्प्रेषण, सुरज लामिछाने वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत
- ०७२-WO-०३२४, उत्प्रेषण, सुरज लामिछाने वि. उपप्रधान तथा उर्जामन्त्री, नेपाल सरकार, उर्जा मन्त्रालयसमेत
- ०७२-WO-०२५५, उत्प्रेषण, मनोजकुमार

मिश्रसमेत वि. उर्जामन्त्री, उर्जा मन्त्रालय तथा नेपाल विद्युत् प्राधिकरण सञ्चालक समितिको अध्यक्ष राधाकुमारी ज्ञवाली वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टंगाल, काठमाडौंसमेत

- ०७२-WO-०२८६, उत्प्रेषण, मनोजकुमार मिश्रसमेत वि. उपप्रधान तथा उर्जामन्त्री, उर्जा मन्त्रालयसमेत
- ०७०-WO-०७५८, उत्प्रेषण, मनोजकुमार मिश्र वि. उर्जा मन्त्रालयसमेत
- ०७२-WO-०८०७, उत्प्रेषण, लक्ष्मणप्रसाद अग्रवाल वि. उर्जा मन्त्रालयसमेत

७

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०६९-CI-०२१६, निषेधाज्ञा, खडानन्द कँडेल वि. दुर्गालाल बुढामगरसमेत

मिलापत्रमा मुख्यरूपमा दुर्गालाल बुढा मगरलाई रु. २,५०,०००।- देवकली वली र कमल बुढा मगरको क्रमशः रु. ३०,०००।- तथा रु. ३५,०००।- समेत गरी जम्मा रु. ३,१५,०००।-मिति २०६८।४।१० गतेभित्र बुझाउने कुरा उल्लेख भएको देखिन्छ । सो मिलापत्र करकाप, कुटपिट गरी वा थुनामा राखी गराएको भए बदर गराउन यी पुनरावेदकले कानूनको म्यादभित्र कहीं कतै नालेस उजुर गर्न सकेको देखिँदैन । प्रत्यर्थी इलाका प्रहरी कार्यालयले कसैका विरुद्ध परेको उजुरी निवेदनको आधारमा छलफल र अनुसन्धान गर्न नपाउने हुँदैन । त्यसमा पनि वैदेशिक रोजगार ठगीसमेतको विषयमा उजुरी परेपछि कानूनबमोजिम पक्राउ गर्ने, अनुसन्धान गर्नेलगायतका कार्य गर्न पाउने क्षेत्राधिकार प्रहरी प्रशासनलाई कानूनले प्रदान गरेको नै देखिन्छ । यसै क्रममा प्रत्यर्थी इलाका प्रहरी कार्यालयले पुनरावेदकलाई पक्राउ गरी दुवै पक्षबिच छलफल गराई आपसमा सहमति गरी गराई मिति २०६८।३।३१ मा छोडिसकेको देखिन्छ । पुनरावेदकले यसै विषयमा

आफूलाई विपक्षीहरूले पक्राउ गर्न सक्ने, थुन्नसक्ने र पुनः कागज गराउन सक्ने सम्भावना छ भनी जिकिर गरेको भए तापनि सो कुराको पुष्टि हुने प्रमाण पेस हुनसकेको नदेखिँदा पुनरावेदकको हकमा उल्लिखित कार्य हुनसक्ने आशङ्काको अवस्था देखिन नआउने।

प्रस्तुत मुद्दाको विषयगत प्रकृति र चरित्रको आधारमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी गर्नु पर्ने अवस्थाको विद्यमानता नदेखिँदा पुनरावेदन अदालत, नेपालगञ्जबाट मिति २०६८।११।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर: गीता घिमिरे (गिरी)

इति संवत् २०७१ साल फागुन १० गते रोज १ शुभम्।

८

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०६९-CI-०२८४, उत्प्रेषण / परमादेश, *बिनिता खनालसमेत वि. मालपोत कार्यालय, डिल्लीबजार काठमाडौंसमेत*

मालपोत कार्यालयको पत्राचारपछि भूमिसुधार कार्यालयले दाता अरविन्द शमशेरकै निवेदन परी जग्गाको हदबन्दी छानबिन कार्य भइरहेको भनी मिति २०६७।८।५ मा लेखेको पत्रबाट देखिन्छ। पुनरावेदिकाहरूले खरिद गरेकै जग्गासमेतका सम्बन्धमा दिने दाताको जग्गाको सम्बन्धमा हदबन्दी सम्बन्धमा भइरहेको छानबिनको टुङ्गो नलागून्जेलसम्म दा.खा. रजिस्ट्रेसन गरी अरूको नाममा हक हस्तान्तरण गर्न मिल्दैन। प्रत्यर्थी प्रमुख मालपोत अधिकृतले आफ्नो कुनै विवेकले अहित चिताई पुनरावेदिकाहरूको निवेदन दरपिठ गरेको देखिँदैन। त्यो आदेश भूमिसुधार कार्यालयले हदबन्दीको मुद्दा चलिरहेको भनी लेखी पठाएको पत्रको आधारमा गरेको कुरा लिखित जवाफबाट देखिन्छ। जग्गाधनी प्रमाणपुर्जा नपाउँदा पुनरावेदिकाहरूलाई

अन्याय पर्ने कुरा एउटा हो। तर अन्यायमा पर्छन् भनेर प्रत्यर्थी कार्यालयले कानूनविपरीत काम गर्न नमिल्ने।

पुनरावेदिकाहरूले उही दाताबाट यसअघि आशकाजी थासुसमेतलाई जग्गा खरिद गर्दा हदबन्दीको प्रश्न नउठेको हुँदा हामीले खरिद गर्दा हदबन्दीको प्रश्न लगाएर दरपिठ गर्न नमिल्ने भनी जिकिर लिएको पनि देखिन्छ। सो सम्बन्धमा विचार गर्दा त्यस समयमा हदबन्दीको प्रश्न उठेको र प्रश्न उठ्दाउठ्दै पनि राजीनामा पारित भएको भन्ने कुरा देखाउन सकेको पाइँदैन। कुनै कुराको दाबी लिनु मात्र पर्याप्त हुँदैन। त्यसको पुष्टि पनि गर्नु पर्दछ। यस मुद्दामा उठान भएको विषयवस्तुको औचित्य पुष्टि गर्न सकेको देखिँदैन। लिखित जवाफ हेर्दा दाता अरविन्द शमशेरकै निवेदनको आधारमा हदबन्दीको कारवाही चली सो टुङ्गो लागि नसकेको अवस्थालाई विचार गर्दा पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६८।१२।२९ को आदेश मिलेको देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर: गीता घिमिरे (गिरी)

इति संवत् २०७१ साल फागुन १० गते रोज १ शुभम्।

९

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०६९-CI-०५४७, निषेधाज्ञा, *ऋषिकुमार अग्रवाल वि. जिल्ला प्रशासन कार्यालय, काठमाडौंसमेत*

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक निवेदकले कान्छी मगनीको नाममा मिति २०६६।१०।१४ मा भएको नामसारीको निर्णयले मुआब्जा पाउनेसमेतका विषयहरू विवादित भएको भन्ने कुरालाई दर्शाएको देखिन्छ। भूमिसुधार कार्यालय, काठमाडौंको उक्त मिति २०६६।१०।१४ को निर्णय पर्चा हेर्दा अम्बरबहादुर मगरको मृत्यु भइसकेको देखिँदा निजको हकमा छोरा बुहारी निवेदिका विपक्षी कान्छी मगनीको

नाममा दाबीको कि.नं. ३० को जग्गाको मोही नामसारी हुने ठहर्छ भन्नेसमेतको व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । पुनरावेदक निवेदकले उक्त भूमिसुधार कार्यालयको निर्णयउपर गरेको पुनरावेदनमा पुनरावेदन अदालतबाट भूमिसुधार कार्यालयको मिति २०६६।१०।१४ को निर्णय सदर भएको देखिन्छ । सोउपर मुद्दा दोहोर्याई पाउँ भनी गरेको निवेदन पनि आज यसैसाथ पेस भएकोमा सोमा आजै निस्सा प्रदान नहुने गरी निर्णय भइसकेको छ ।

यसै विवादित जग्गाको विषयमा नै वादी लोकमान लामासमेतका ४ जना वादी र प्रतिवादी अम्बरबहादुर मगरको छोरा तथा कान्छी मगरनीको श्रीमान् सीताराम मगरलाई प्रतिवादी बनाई खिचोला दर्ता बदर मुद्दा चलेको देखिन्छ । उक्त मुद्दामा पनि सो जग्गाको मोही अम्बरबहादुर मगर हो भनी बागमती अञ्चल अदालतबाट मिति २०४९।३।२२ मा फैसला भएको देखिन्छ । सो फैसला हालसम्म अन्यथा भएको नदेखिँदा पुनरावेदन अदालतबाट मिति २०६७।८।२२ मा भएको फैसला मनासिब देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला
कम्प्युटर: गीता घिमिरे (गिरी)
इति संवत् २०७१ साल फागुन १० गते रोज १ शुभम् ।

१०

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली, ०७०-८।-०९०७, निषेधाज्ञा, माधवी रिमाल वि. गीतादेवी खत्वेसमेत

कि.नं. २६१६ र २६१७ को जग्गा पुनरावेदकको हक भोगको र कि.नं. २६१४ र २६१५ जग्गा विपक्षी गीतादेवी खत्वेको भएको तथ्यमा विवाद छैन । उक्त कि.नं. २६१४ र २६१५ को जग्गा निवेदकको श्रीमान्बाट विपक्षी गीतादेवी खत्वेले मिति २०६८।१।२७ मा राजीनामा लिखत पारित गरी लिएको कुरा मिसिल संलग्न पारित राजीनामाको

प्रतिलिपिबाट देखिन्छ । विपक्षी गीतादेवी खत्वेले आफूले खरिद गरेको जग्गामा घर बनाउन सुरु गरेको भनी लिखित जवाफमा उल्लेख गरेको देखिन्छ । विपक्षी गीतादेवी खत्वेले विपक्षी नगरपालिकाबाट घर निर्माण इजाजतको अनुमति लिएको देखिन्छ । प्रक्रिया पुरा गरी इजाजत लिई घर निर्माण कार्य सुरु गरेपछि सो रोकौ पाउन यी पुनरावेदकले प्रत्यर्थी विराटनगर उपमहानगरपालिकामा निवेदन दिएपछि उपमहानगरपालिका कार्यालयले आवश्यक जाँचबुझ गरी प्राविधिक प्रतिवेदन पेस गर्न प्राविधिक कर्मचारीलाई घर निर्माणस्थलमा पठाएको देखिन्छ । प्राविधिक कर्मचारीले मिति २०७०।५।९ मा पेस गरेको प्राविधिक प्रतिवेदनमा विपक्षी गीतादेवी खत्वेले आफ्नो जग्गामा सिमित रही घर बनाएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख भएको आधारमा रोकका रहेको घर निर्माण कार्य मिति २०७०।५।१९ मा फुकुवा भएको देखिने ।

निषेधाज्ञा प्रबल आशङ्काको अवस्थामा जारी गरिने उपचार हो । प्रस्तुत मुद्दामा विपक्षी गीतादेवी खत्वेले निवेदिकाको श्रीमान्बाट ०-०-१६ धुर जग्गा खरिद गरेको र सोही जग्गामा घर बनाएको भन्ने कुरा प्राविधिक प्रतिवेदनबाट देखिँदा पुनरावेदन अदालत, विराटनगरबाट मिति २०७०।९।२२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला
कम्प्युटर : गीता घिमिरे (गिरी)
इति संवत् २०७१ साल फागुन १० गते रोज १ शुभम् ।

११

स.का.मु.प्र.न्या.श्री कल्याण श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-८।-०९९५, उत्प्रेषण / परमादेश, मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १ बबरमहलसमेत आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६(१) मा दफा ११५ बमोजिम विभागमा दिएको निवेदनउपर

भएको निर्णयमा चित्त नबुझ्ने व्यक्तिले राजस्व न्यायाधिकरण ऐन, २०३१ बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ भन्ने व्यवस्था भएको देखिन्छ। पुनरावेदक फर्मले आन्तरिक राजस्व विभागमा ऐनको दफा ११५ बमोजिम प्रशासकीय पुनरावलोकनको निवेदन दिएको तथ्यमा विवाद छैन। प्रस्तुत विवादमा आन्तरिक राजस्व कार्यालयका प्रमुख कर अधिकृतले गरेको संशोधित कर निर्धारणको निर्णयउपर पुनरावेदकको तर्फबाट आन्तरिक राजस्व विभागमा निवेदन परेकोमा सो विभागले उक्त प्रशासकीय पुनरावलोकनको निवेदन खारेज गरेको देखिन्छ। आन्तरिक राजस्व विभागले कुनै व्यक्ति वा फर्मको ऐनको दफा ११५(१) बमोजिमको प्रशासकीय पुनरावलोकनको निवेदन खारेज गरेमा समेतउपर सोही ऐनको दफा ११६(१) बमोजिम राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने कानूनी व्यवस्था भएको देखिन्छ। कानूनले स्पष्ट रूपमा कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय वा निर्णय पर्चाउपर अर्को कुनै निकायमा पुनरावेदन लाग्ने छ भन्ने व्यवस्था गरेको छ भने कानूनले गरेको व्यवस्थालाई अदालतले सोहीबमोजिम अनुशरण गर्नुपर्ने।

रिट क्षेत्रबाट अदालत प्रवेश गर्नका लागि साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग समाप्त भएको हुनुपर्दछ। साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग कानूनले दिई रहेको अवस्थामा असाधारण अधिकारक्षेत्रबाट न्याय निरूपण गर्न मिल्दैन। साधारण अधिकारक्षेत्रको मार्ग नै अवलम्बन गर्नुपर्दछ। कानूनबमोजिम पुनरावेदकले प्रत्यर्थी विभागको निर्णयउपर साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन गर्न पाउने कानूनी हक हुँदाहुँदै असाधारण अधिकारक्षेत्रको वैकल्पिक मार्गबाट निर्णय गर्दा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६ (१) मा भएको विधायिकी व्यवस्था निष्प्रभावी हुने तथ्य विदितै छ। पुनरावेदकले उठाएका प्रश्नहरूको निरूपण राजस्व न्यायाधिकरणबाट

पुनरावेदनको रोहमा हुन सक्ने अवस्थामा अदालतबाट हस्तक्षेप गरी बोल्नु अधिकारक्षेत्रसम्बन्धी मान्य सिद्धान्त र न्यायपालिकाले हालसम्म अवलम्बन गर्दै आएको अभ्यासको समेत प्रतिकूल हुने।

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ८ (२) ले पुनरावेदन अदालतलाई आफ्नो प्रादेशिक अधिकारक्षेत्रभित्रका कुनै निकाय वा अधिकारीले गरेको निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्ने अधिकार भए पनि साधिकार निकायले कानूनबमोजिमको कार्यविधि अवलम्बन नगरेमा, निर्णयमा कानूनी त्रुटि विद्यमान भएमा, हुँदै नभएको अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरेमा वा भएको अधिकारक्षेत्रको बढी प्रयोग गरेमा वा दुरुपयोग गरेमा, कानूनी कर्तव्यको पालना नभएमा वा कलुषित निर्णय गरेमा मात्र त्यस्तो निर्णय बदर गर्न उत्प्रेषणको आदेश जारी हुने हो। प्रस्तुत मुद्दामा आयकर ऐन, २०५८ को दफा ११६ को उपदफा (१) ले स्पष्टरूपमा आन्तरिक राजस्व विभागले गरेको निर्णयउपर राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन लाग्ने व्यवस्था गरेकोमा पुनरावेदकले राजस्व न्यायाधिकरणमा पुनरावेदन नगरी रिट क्षेत्रबाट पुनरावेदन अदालतमा प्रवेश गरेको अवस्थामा पुनरावेदन अदालतले रिट क्षेत्रबाट न्याय निरूपण हुन नसक्ने भनी गरेको आदेशमा त्रुटि नदेखिँदा पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने हुँदा पुनरावेदन अदालत, पाटनले मिति २०६९।९।१८ मा रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्याई गरेको फैसला (आदेश) मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने। इजलास अधिकृत: भीमबहादुर निरौला इति संवत् २०७१ साल फागुन ११ गते रोज २ शुभम्। यसै प्रकृतिका निम्न मुद्दामा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०७०-CI-०१९२, उत्प्रेषण / परमादेश, मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक

राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १
बबरमहलसमेत
■ ०७०-CI-०१९३, उत्प्रेषण / परमादेश,
मोहनकुमार उपाध्याय वि. आन्तरिक
राजस्व कार्यालय, काठमाडौं क्षेत्र नं. १
बबरमहलसमेत

इजलास नं. १

१

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश
मिश्र, ०६८-CR-०४३१, कर्तव्य ज्यान, नेपाल
सरकार वि. नहकुल दमाई

मिति २०६६।९।८ गते बिहान १० बजेको
समयमा श्रीमतीसँग घरायसी कामको सिलसिलामा
वादविवाद हुँदा दुई थप्पड गालामा र कन्चटको
भागमा प्रहार गरी श्रीमतीको कपाल समाती जमिनमा
पछारेको हुँ, रिसको आवेशमा आई श्रीमतीलाई
उपचार गर्न लगिन, मिति २०६६।९।९ गते श्रीमतीको
मृत्यु भएको भनी मृतक विष्णा नेपालीको मृत्यु
आफ्नै कर्तव्यबाट भएकोमा प्रत्यर्थी प्रतिवादीले
अधिकारप्राप्त अधिकारिसमक्ष साबित रहेको
देखिन्छ। सोही व्यहोरालाई समर्थन हुने गरी अदालतमा
समेत बयान गरेको देखिएबाट निज प्रतिवादीले आफ्नो
श्रीमतीलाई कुटपिट गरेको र सोही कारणबाट निजको
मृत्यु भएको कुरा स्वीकार गरेको देखिन्छ। मृतक
विष्णा नेपालीको लासमा छाती घाँटीको भागहरूमा
निलडाम भएको भन्ने लासजाँच मुचुल्काबाट देखिएको
छ भने cause of the death मा cervical vertebra
fracture dislocation leading spinal cord
injury भन्ने उल्लेख भएकोले मृतक विष्णा नेपालीको
मृत्यु spinal cord मा गम्भीर चोट लागेको कारण मृत्यु
भएको देखिन्छ। उपयुक्त तथ्य एवम् कारणहरूबाट
मृतक विष्णा नेपालीको मृत्यु स्वाभाविकरूपमा भएको

नभई कर्तव्यबाट मृत्यु भएको पुष्टि हुने।

प्रत्यर्थी प्रतिवादीको मौकाको र
अदालतसमेतको बयानबाट मृतक र प्रत्यर्थी प्रतिवादी
बिचमा घरायसी कामकाजको बाँडफाँडको सम्बन्धमा
सामान्य वादविवाद हुँदा प्रत्यर्थी प्रतिवादी तत्काल
आवेशमा आई एककासी लात्ती र हातले आफ्नी
श्रीमतीलाई हानेको र सोही कुटपिटको कारणबाट
मृतक विष्णा नेपालीको मिति २०६६।९।९ गते मृत्यु
भएको देखिन्छ। माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्था र
मिसिल संलग्न कागजातबाट प्रस्तुत मुद्दाको वारदात
हेर्दा ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. को कसुरमा
ऐ. महलको १० नं. समेत आकर्षित भई प्रतिवादी
नहकुल दमाईलाई १० (दश) वर्ष कैदको सजाय हुने
देखियो। यसर्थ प्रतिवादी नहकुल दमाईलाई अभियोग
दाबीबमोजिम सजाय नगरी १०(दश) वर्ष कैदको
सजाय गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको
फैसला मिलेको नै देखिने।

उल्लिखित कानूनी व्यवस्था एवम् मिसिल
संलग्न कागजातहरूबाट प्रतिवादी नहकुल दमाईलाई
ज्यानसम्बन्धीको महलको १४ नं. बमोजिम १०(दश)
वर्ष कैदको सजाय गर्ने गरी भएको सुरु सुर्खेत जिल्ला
अदालतको मिति २०६७।२।३ को फैसलालाई
सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको मिति
२०६७।१२।२० को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने
ठहर्छ। पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन
जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: प्रेम खड्का

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर २३ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल
श्रेष्ठ, ०६९-CR-०५४५, भ्रष्टाचार, डिल्लीबहादुर
नेपाली वि. नेपाल सरकार

एस.एल.सी.को प्रमाणपत्रको सम्बन्धमा

आधिकारिक निकाय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय, भक्तपुर रहेकाले सो निकायबाट डिल्लीबहादुर नेपालीको सिम्बोल नं. ०३०६६२३ ई. २०५६ साल सगरमाथा मा.वि. ओखलढुङ्गा प्रमाणीकरण नभएको भनी उल्लेख भएको देखिएकाले निजले पेस गरेको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र झुट्टा रहेको देखिन आउने।

व्यक्तिगत फाइलमा संलग्न एस.एल.सी.को प्रमाणपत्र र पेस भएको निवेदनको सहीछाप मेरो हो भनी स्वीकार गरेकोमा सूर्य मल्ल भन्ने व्यक्तिले नागरिकता लगेको थियो निजले नै बनाई पेस गरेको हुनसक्छ म आफैले पेस गरेको होइन भन्ने यी पुनरावेदक प्रतिवादीको बनाई विश्वास मान्न मिल्ने देखिएन। यी पुनरावेदकले सुडान मिसनमा जाने र लाभ तथा सुविधा लिने उद्देश्यले प्रहरी प्रधान कार्यालयमा मिति २०६८।४।२३ मा निवेदनसाथ एस.एल.सी.को झुट्टा प्रमाणपत्र पेस गरी सुडानमा गई मिति २०६८।१।०।४ मा नेपाल फर्की आएको निजको व्यक्तिगत फाइलबाट देखिन आएको कसुर हुँदाका बखत प्रचलनमा रहेको कानूनबमोजिम सजाय हुने हुँदा विवादमा आएको एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरेको भन्ने शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र प्रतिवादीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लागू भएपछि मिति २०६८।४।२३ मा पेस गरेको भन्ने देखिएकाले प्रस्तुत विवादमा प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ नै आकर्षित हुने हुँदा उक्त ऐनको दफा १६(१) को कसुर गरेको देखिन आयो। भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ दफा १६(१) मा कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवकको ओहदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउने उद्देश्यले शैक्षिक योग्यता, नाम, तिनपुस्ते, उमेर जात, थर ठेगाना, नागरिकता वा अन्य कुनै कुराको झुट्टा विवरण दिएमा वा सोसम्बन्धी झुट्टा प्रमाणपत्र पेस गरेमा निजलाई कसुरको मात्राअनुसार छ महिनादेखि एक वर्षसम्म कैद र दशहजार रुपैयाँदेखि बिसहजार

रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ भन्ने उल्लेख भएकाले निज पुनरावेदक राष्ट्रसेवक रहेको देखिएकाले निजलाई उल्लिखित कानूनअनुसार सजाय हुने नै देखिने हुँदा प्रतिवादी डिल्लीबहादुर नेपालीको एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरेको भन्ने शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र आधिकारिक निकायबाट अभिलेख भिडाउँदा प्रमाणीकरण नभएको भन्ने लेखिआएको यी प्रमाण पत्र नक्कली रहेछन् भन्ने तथ्य प्रमाणित भएकोले नक्कली भएको देखिएकोले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ दफा १६(१) बमोजिमको कसुरमा ऐनको दफा १६(१) बमोजिम सजाय हुने देखिँदा प्रतिवादी डिल्लीबहादुर नेपालीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) को कसुर गरेको ठहरी निजलाई सोही ऐनको सोही दफाबमोजिम छ महिना कैद र रु.१०,०००।- (दश हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने भनी विशेष अदालत, काठमाडौँबाट मिति २०६९।३।२६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १३ गते रोज १ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६८-WO-०५२८, उत्प्रेषण / प्रतिषेध, काठमाडौँ जिल्ला, काठमाडौँ महानगरपालिका वडा नं. १ नक्सालमा अवस्थित डिभोटेड र्याडिकल इन्भाइरोन्मेण्ट एनिमल मुभमेण्ट सोसाइटीका तर्फबाट अख्तियारप्राप्त का.जि. का.म.न.पा.वडा नं. १३ वाफल बस्ने विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

वस्तुतः रिट निवेदकले दैनिक पत्रिकाहरूमा प्रकाशित समाचारलाई मात्र आधार बनाई प्रस्तुत निवेदन दायर गरेको देखिएको र रिट निवेदनमा चुनौती दिइएको विषयवस्तु सम्बन्धमा कुनै किसिमको निर्णय

नै नभएको भनी काठमाडौं महानगरपालिकालगायतका सम्बद्ध जिम्मेवार निकायहरूबाट लिखित जवाफ प्राप्त भएको सन्दर्भमा रिट निवेदकले व्यक्त गरेको विषयवस्तुको अस्तित्व नै भएको नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्नुपर्ने नदेखिने।

सडकमा छाडिएका गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेहरूको प्रबन्ध र व्यवस्थापनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाअनुसार सम्बन्धित निकायहरूबाट कानूनबमोजिमको आआफ्नो कर्तव्यको पालना हुनुपर्ने भन्ने कुरामा दुइमत हुन सक्ने। सोबमोजिमको कानूनी कर्तव्यको निर्वाह भइरहेको भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा उल्लेख भएको देखिएको छ। विपक्षीमध्येको काठमाडौं महानगरपालिकाको पहलमा छाडा छोडिएका गाईवस्तुसम्बन्धी व्यवस्थापनका लागि अध्ययन गर्ने कार्यदल गठन भई सो कार्यदलले प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी कार्यान्वयनकै चरणमा रहेको भन्ने देखिएको अवस्थामा निवेदकले दाबी लिएबमोजिम परमादेशको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानतासमेत देखिन नआउने।

रिट निवेदकले सडकमा छाडिएका छाडा गाईवस्तुहरूको उचित संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्था प्रभावकारी नभएकाले यस सम्बन्धमा छुट्टै कानूनी व्यवस्था गर्ने सम्बन्धमा उपयुक्त आदेश जारी हुनुपर्ने भनी लिनुभएको जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा नेपालमा ऐतिहासिक कालदेखि नै धार्मिक दृष्टिकोणबाट गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छीको संरक्षणमा महत्त्व दिई आएको पाइन्छ। नेपालको प्रचलित संविधान र यसपूर्वका संविधानहरूमा समेत गाईलाई राष्ट्रिय जनावरको रूपमा महत्त्वपूर्ण स्थान दिइएको छ। त्यसका अतिरिक्त गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी एवम् साँढे जस्ता पशुहरूको संरक्षण संवर्द्धनका एवम् त्यस्ता पशुहरूको पशु अधिकारको रक्षाको लागि राज्यले समेत विभिन्न ऐन कानूनमार्फत व्यवस्था गरेको पाइन्छ। ती कानूनी व्यवस्थाहरूमध्ये मुलुकी ऐन चौपायाको महल, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५,

स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८, निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ का व्यवस्थाहरूले गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायत सडकमा छाडा छोडिएको पशुहरूको उचित व्यवस्थापन, त्यस्ता पशुहरूको पशु अधिकारको रक्षा, उचित संरक्षण, तिनीहरूको निकासी पैठारीमा पूर्ण बन्देज लगाउने व्यवस्थाहरू महत्त्वपूर्ण रहेका छन्। उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाहरू आफैँमा अपूर्ण रहेको भन्न मिल्ने अवस्था पनि छैन तर पशुअधिकार र तिनीहरूको संरक्षण सम्बन्धमा थप प्रभावकारी कानूनको आवश्यकताको अपेक्षा गर्न नसकिने भन्ने पनि होइन। परन्तु यो विषय सरकारको नीतिगत विषय एवम् विधायिकी कार्यक्षेत्रभित्रको विषय भएको सन्दर्भमा यो रिट निवेदनबाट थप केही आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था छैन। तथापि पशु संरक्षण र संवर्द्धन एवम् सडकमा छाडा छोडिएका गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायतका चौपायाहरूको निश्चित चरणक्षेत्र, वासस्थानसमेतको व्यवस्थापन सम्बन्धमा माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएकाले मुलुकी ऐन, चौपायाको महलको कानूनी व्यवस्था, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ को दफा ९ को उपदफा (११) र (१२) को व्यवस्था, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा ९६(१) को खण्ड (ज) को उपखण्ड (२) र उपखण्ड (१५) को व्यवस्था एवम् निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ को दफा ३(१)(घ) को व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: सन्तोष अवाल, मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७१ साल फागुन ६ गते रोज ४ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-CR-१०८४, भ्रष्टाचार, अख्तियार

दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गालको तर्फबाट
नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल

आक्वा वर्ल्ड प्रा.लि.का सुपरभाइजर श्रीकुमार श्रेष्ठले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान अनुसन्धान अधिकृत समेतको डर, त्रास, धम्कीका कारण निजहरूले नै लेखाएबमोजिम लेखेको हुँ, उक्त बयान व्यहोरा मेरो होइन । मिसिल संलग्न सि.डी मा भएको आवाजमा कुनै पनि आवाज मेरो होइन । अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पेस भएको सि.डी. मैले पेस गरेको होइन । टेलिफोन संवादमा रकम लेनदेनको कुरा भएको छैन । कुनै घुस रिसवत मागेको वा लिन मन्जुर गरेको छैन भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिएको छ । श्रीकुमार श्रेष्ठले अदालतसमक्ष मौकामा गरेको बयानलाई इन्कार गरी आफूसँग प्रतिवादीको संवाद नभएको पैसा दिने कुरामा समेत इन्कार रही बकपत्र गरेकोले प्रतिवादी उपर लागेको आरोप पुष्टि हुने देखिन नआउने ।

प्रतिवादी राजेन्द्रकुमार लम्सालले आरोप पत्रसाथ पेस भएको टेलिफोन संवाद मेरो होइन भनी इन्कारी बयान गरेको देखिनुका साथै तथा अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका आक्वा वर्ल्ड प्रा. लि.का सुपरभाइजर श्रीकुमार श्रेष्ठले समेत उक्त टेलिफोन संवादको सि.डी आफूले पेस नगरेको तथा निज प्रतिवादीसँग रकम लेनदेन सम्बन्धमा कुनै संवाद भएको छैन । उक्त सि.डी.मा भएको आवाज मेरो होइन भनी बकपत्र गरेकोसमेत आधारबाट प्रतिवादीले आरोपपत्र बमोजिमको घुस मागेको वा लिएको तथ्य स्थापित हुन आएन । राष्ट्रसेवक कर्मचारीउपर घुस लिएको भन्ने गम्भीर अपराधमा शङ्का र अनुमानको भरमा कसुर कायम गर्न मिल्ने देखिएन । प्रतिवादीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) बमोजिमको कसुर गरेको भनी आरोपपत्रमा मागदाबी लिएजस्तो कुनै घुस लिने कार्य गरेको नदेखिएकाले सफाइ पाउने नै देखिन आउने हुँदा प्रतिवादीले भ्रष्टाचार

निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) बमोजिमको कसुर गरेको भन्ने खम्बिर रूपमा वादी पक्षले प्रमाण गुजार्न नसकेको अवस्थामा शङ्काको भरमा कसुर कायम गर्न नमिल्ने हुँदा प्रतिवादी राजेन्द्रकुमार लम्सालउपरको आरोपपत्र दाबी पुग्न नसकी निजले प्रस्तुत अभियोग दाबीबाट सफाइ पाउने ठहर्याएको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०७०।२।२६ गतेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १३ गते रोज १ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-WO-०८०३, उत्प्रेषण, बटुकलाल श्रेष्ठ वि. जिल्ला प्रहरी कार्यालय, चितवन, भरतपुरसमेत

प्रहरी कार्यालयको मुख्य काम कर्तव्य जिउधनको सुरक्षामार्फत समाजमा शान्ति सुव्यवस्था कायम गर्ने हो । उक्त दायित्व पुरा गर्ने सिलसिलामा जिल्ला प्रहरी कार्यालय चितवनमा निज बटुकलाल तथा निजको छोरा शैलेन्द्र श्रेष्ठ विरुद्ध खान लाउन नदिएको, छोरालाई मारिदिने धम्की दिएको एवम् घरबाट कुटपिट गरी निकाला गरेकोसमेत कारण देखाई रिट निवेदककी बुहारी पासाङ तामाङले निजहरूका विरुद्ध कानूनी कारवाही गरिपाउँ भनी दिएको निवेदनको आधारमा शान्ति सुरक्षा कायम गर्ने प्रयोजनार्थ जिल्ला प्रहरी कार्यालय चितवनले शैलेन्द्र श्रेष्ठ फेला नपरेका तथा फेला परेका बटुकलाल श्रेष्ठलाई उक्त कार्यालयमा उपस्थित गराएर सोधपुछसम्म गरिएको देखिँदा उक्त कामकारवाहीबाट रिट निवेदकको संविधानप्रदत्त हक अधिकारमा आघात परेको देखिन नआएकाले निवेदन दाबीबमोजिम रिट जारी गरिरहनु पर्ने अवस्थाको विद्यमानता देखिन नआउने हुँदा जिल्ला प्रहरी कार्यालय चितवनले मिति २०७०।१।२।२५ देखि

२०७१।२।११ सम्म यी रिट निवेदक बटुकलाल श्रेष्ठका छोरा शैलेन्द्र श्रेष्ठ फेला परेमा उक्त कार्यालयमा जानकारी गराउनु भनी गराइएको कागजले रिट निवेदकको कुनै संवैधानिक एवम् कानूनी हकको हनन् भएको नदेखिँदा प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । निवेदन माग दाबी पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: शकुन्तला कार्की

कम्प्युटर: गीता घिमिरे

इति संवत् २०७२ साल असार १७ गते रोज ५ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६७-CI-०९०८, घर हटाई जग्गा खिचोला मेटाई चलन, रामप्यारीदेवी पण्डित वि. पर्दकुमारी मण्डल

धनुषा जिल्ला अदालतमार्फत भएको मिति २०६४।१०।११ गतेको नक्साको झगडा परेको न.नं. ५ को जग्गा आफ्नो भनी वादीले दाबी गर्दा पर्खाल पूर्वतर्फको जग्गालाई मुख्य आधार लिएको देखिन्छ । सो नक्साबाट विवादित जग्गा न. नं. ५ को पश्चिम तथा न. नं. २ र ३ को पूर्व पर्खाल रहेको एवम् न.नं. २ को जग्गा वादीले भोग गरेको देखिन्छ । तर सो झगडा परेको न.नं. ५ (पाँच) को जग्गा पर्खालदेखि बाहिर पूर्वपट्टि रही यी पुनरावेदक वादीको भोगचलनमा रहेको भन्ने नक्साबाट देखिँदैन । उक्त झगडा परेको जग्गा वादीको जग्गातर्फको भए पर्खाल लगाउँदा पर्खालको वारदेखि बाहिर पारी त्यसै छाडेको होला भनी सम्झन मिल्ने अवस्था देखिँदैन । यस स्थितिमा झगडा परेको न.नं. ५ को जग्गा न.नं. ४ को प्रतिवादीकै भाग भन्ने देखिन आएकोले वादी दाबी नपुग्ने ठहरेको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको फैसला मनासिबै भएको देखिन आउने ।

उल्लिखित तथ्य एवम् विवेचनासमेतको आधारमा विवादित जग्गामा दुई तल्ले पक्की घर रहेको

हुँदा पुरै जग्गामा घर निर्माण भइसकेको परिप्रेक्ष्यलाई समेत हेर्दा प्रत्यर्थी प्रतिवादीले विवादित पुनरावेदक वादीको जग्गा खिचोला गरेको हो भन्न नमिल्ने हुँदा सुरु धनुषा जिल्ला अदालतबाट न.नं. ५ र न.नं. ६ को बाटोलाई समेत खिचोला ठहर गरेको फैसला नमिलेकोले उल्टी ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको मिति २०६७।६।११ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: शकुन्तला कार्की

कम्प्युटर: गीता घिमिरे

इति संवत् २०७२ साल असार १४ गते रोज २ शुभम् ।

७

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६९-CR-०००९, कर्तव्य ज्यान, तपा केविरथ वि. नेपाल सरकार

मृत्युको कारण Death is caused by severe hemorrhage. It Kidney damage due to cut injuries by sharp weapon भनी पोस्टमार्टम रिपोर्टबाट पुष्टि भइरहेको अवस्थामा निज प्रतिवादी तपा केविरथले नै मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेको पुष्टि हुन आएको छ । उल्लिखित तथ्य एवम् मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट मृतकलाई प्रतिवादी तपा केविरथले कर्तव्य गरी मारेको देखिन आएकोले निजको सो कार्य मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १ र १३(१) नं.को विपरीत कसुर भएबाट निजलाई १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने नै देखिन आउने ।

भवितव्यको घटनामा फौजदारी अपराध हुने आपराधिक तत्त्वमध्येको महत्त्वपूर्ण तत्त्व मनसायको अभाव रहेको हुन्छ । आफूले गरेको कामबाट मानिस मर्नसक्छ भन्ने परिणामको ज्ञान यसमा नहुनुका साथै कुनै एउटा कामको निमित्त सावधानीसँग सतर्कतापूर्वक

गरिरहेको अवस्थामा अचानक केही व्यहोराले अरूलाई लाग्न गएकोमा भवितव्य हुन जाने हुन्छ । यस्तो कार्य आपराधिक मनसाय र ज्ञानले गरिएको थिएन सो कार्य दुर्घटना थियो भन्ने कुरा पक्षले बुझेको हुन्छ । सो घटनामा मानिस छ भन्ने कुरा सो कार्य गर्ने व्यक्तिलाई थाहा हुँदैन । अरू नै कुनै काम गरिरहेको अवस्थामा अचानक मानिसउपर लाग्न गई मानिसको मृत्यु भएको स्थितिमा मात्र भवितव्य ठहर्ने हुँदा यस वारदातमा बाटोमा कुटपिट भएको निहुँमा घरको भान्सा कोठामा राखेको सिक्कल लिएर मृतकलाई काटी मारेको देखिँदा भवितव्यबाट मर्न गएको भनी मान्न मिल्ने देखिन नआउने ।

जाहेरवाली रेखादेवी केवरथ र वस्तुस्थिति मुचुल्काका साक्षी नारायण श्रेष्ठले समेत मृतकलाई निजको बाबु यी प्रतिवादीलेनै मारेको हो भनी स्पष्टसँग लेखाई दिएका र प्रतिवादीले लगाएको हाफ पाइन्टमा रगत लागेको मौकामा बरामद भएको बरामदी मुचुल्काबाट देखिएकोले मृतकलाई यी प्रतिवादीले मारेको भन्ने पुष्टि भएबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादी तपा केविरथले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १ र १३(१) बमोजिमको विपरीत कसुर गरेको देखिँदा ऐजको १३(१) बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने नै देखिन आएकोले सुरु जिल्ला अदालतले मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याएको फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको मिति २०६८।८।११ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

अ.बं. १८८ नं. बमोजिम व्यक्त रायको सम्बन्धमा विचार गर्दा प्रतिवादी र मृतकबिच बाबु छोराको नाता भएको, प्रतिवादी वृद्ध देखिएका, निजहरू बिच मार्नुपर्नेसम्मको पूर्व रिसइवी नदेखिएको,

पूर्व योजना अनुरूप वारदात घट्न गएको नभई आमालाई दाउरा लिन पठाएको निहुँमा भएको विवादमा प्रतिवादीले रिसमा आई सिक्कलले हिर्काउँदा मृतकको मृत्यु भएको देखिएको, प्रतिवादीले आरोपित कसुरमा साबित भई न्यायिक कार्यमा समेत सहयोग गरेको देखिएबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई ज्यानसम्बन्धीको १३(१) नं. बमोजिमको सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिएकाले प्रतिवादीलाई १५(पन्ध्र) वर्ष कैदको सजाय हुन न्यायोचित नै देखिँदा पुनरावेदन अदालत, विराटनगरबाट अ.बं. १८८ नं. बमोजिमको राय सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल कात्तिक १९ गते रोज ५ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री सुशीला कार्की र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६९-CR-०६७०, कर्तव्य ज्यान, कृष्णप्रसाद ढुङ्गाना वि. नेपाल सरकार

बासुदेव अधिकारीको किटानी जाहेरी दरखास्त, घटनास्थल तथा लास जाँच प्रकृति मुचुल्का, प्रतिवादी कृष्ण ढुंगाना भन्ने कृष्णप्रसाद ढुंगानाले गरेको बयान, बुझिएका सरस्वती ढुंगाना भन्ने तुलसी ढुंगाना, केदार ढकाल र किरण श्रेष्ठले गरेको कागज तथा पोस्टमार्टम रिपोर्ट समेतका आधार प्रमाणबाट मिति २०६६।११।१२ गते काठमाडौं जिल्ला जोरपाटी गा.वि.स. वडा नं. ३ नयाँबस्तीस्थित बागमती नदीको किनारामा प्रतिवादी कृष्ण ढुंगाना भन्ने कृष्णप्रसाद ढुंगानाले आफ्नै छोरा वर्ष ३ को आयुष ढुंगानालाई विष खुवाई मारेको वारदात स्थापित हुन आएको हुँदा मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(२) नं.मा विष खुवाई ज्यान मारेमा खुवाउने ज्यानमारा ठहर्छ । त्यस्तालाई सर्वस्वसहित जन्म कैद गर्नुपर्छ भन्ने उल्लेख भएबाट निजले ऐजको १३(२)

नं. को कसुर गरेको देखिन आएकोले निज प्रतिवादी कृष्ण ढुंगाना भन्ने कृष्णप्रसाद ढुंगानालाई ऐजको १३(२) नं. बमोजिम सजाय हुने नै देखिन आउने ।

विवेचित आधारहरू समेतबाट यी पुनरावेदक प्रतिवादी कृष्णप्रसाद ढुंगानाले आफैँले विष किनी छोरा आयुषलाई खुवाएको र सोही कारणबाट मृत्यु भएको भन्ने किटानी जाहेरी दरखास्त, पोस्टमार्टम रिपोर्ट, प्रतिवादीको साबिती बयानसमेतबाट पुष्टि भएकाले निज पुनरावेदक प्रतिवादीलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(२) नं. बमोजिमको कसुर अपराध गरेको देखिँदा ऐजको १३(२) नं. सजाय हुने देखिएकोले प्रतिवादी कृष्ण ढुंगाना भन्ने कृष्णप्रसाद ढुंगानालाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(२) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०६६।३।१२ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

मुलुकी ऐन, अ.बं. १८८ नं. बमोजिम राय व्यक्त भएको सन्दर्भमा विचार गर्दा यी पुनरावेदक प्रतिवादीले आफूलाई श्रीमतीबाट भएको तनावबाट तत्काल आवेशमा आई आत्महत्या गर्ने योजनाले छोरालाई विष सेवन गराएको भनी साबित भएको एवम् घरायसी तनावबाट विक्षिप्त भई यस्तो घटना घटन गएको देखिएको समेतबाट निजलाई सर्वस्वसहित जन्म कैद गर्दा चर्को पर्न जाने हुँदा १० (दस) वर्ष कैद गर्न उचित हुने देखिएकोले अ.बं. १८८ नं. बमोजिम प्रतिवादीलाई १० वर्ष कैद गर्न उचित हुने भनी व्यक्त रायसमेत मनासिब देखिँदा निज प्रतिवादीलाई १० वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट व्यक्त भएको राय सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्र राज पन्त

कम्प्युटर: गुणाकार शर्मा

इति संवत् २०७२ साल कात्तिक १९ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. २

१

मान्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मान्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७१-CR-००९२, भ्रष्टाचार (झुठा प्रमाणपत्र), दिलबहादुर बुढा वि. नेपाल सरकार

प्रतिवादीले पेस गरेका प्रमाणपत्रहरूमा माध्यमिक शिक्षा परिषद्, इलाहावाद उत्तरप्रदेशको पत्राङ्क १७३४-६३१-५d दिनाङ्क २१-१०-२००८ को पत्रको प्रतिलिपिमा यी प्रतिवादीले "१९८७ मा इन्टर परीक्षा राजकीय जुब्ली इन्टर कलेज लखनउद्वारा प्राइभेट परीक्षार्थीके रूपसे समावेश होकर तृतीय श्रेणीमे उत्तीर्ण क्रिया हुवा दर्शाया गया है" भनी लेखिएको पत्र पेस गरी प्रतिवादी जिकिर लिएको देखिन्छ । निजको उक्त जिकिर सम्बन्धमा विशेष अदालत, काठमाडौँले आदेश गरी उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्मार्फत प्रतिवादीले पेस गरेको पत्रसमेत साथै राखी यकिन जवाफ पठाइदिन लेखि पठाएकोमा "परीक्षा वर्ष १९८७ अनुक्रमाङ्क ४४५३४७ छात्र दिलबहादुर बुढाका पत्र इस कार्यालयद्वारा प्रेषित नही किया गया है" भनी जवाफ प्राप्त भएको देखियो । उक्त जवाफलाई प्रतिवादीले अन्यथा भन्न सकेको देखिँदैन । निजले अध्ययन गरेको शैक्षिक संस्थाबाट निज प्रतिवादीले प्राप्त गरेका प्रमाणपत्रहरू सक्कली नभएको जवाफ प्राप्त भएको अवस्थामा अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म त्यसलाई प्रमाणमा लिनपर्ने नै हुन्छ । उपरोक्त तथ्य र आधार प्रमाणहरूबाट यी प्रतिवादीले २०४८ सालमा शिक्षक पदमा नियुक्त हुनको लागि पेस गरेको इन्टर तह पास गरेको शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू नक्कली र झुट्टा रहेको देखिने ।

साबिक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ ले कुनै व्यक्तिले राष्ट्र सेवकको ओहोदा पाउने

वा सो ओहोदामा बहाल रहने उद्देश्यले शिक्षासम्बन्धी कुनै योग्यता, नाम, तीनपुस्ते, उमेर, जात, थर, वतन, नागरिकता वा योग्यता ढाँटेमा निजलाई २ वर्षदेखि ६ वर्षसम्म कैद वा जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ भन्ने व्यवस्था रहेको देखिन्छ। प्रतिवादी दिलबहादुर बुढाले सरकारी सेवामा प्रवेश गर्नको लागि इन्टर तहको नक्कली शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र पेस गरी नियुक्ति लिएको कुरा मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूबाट पुष्टि हुन आएको अवस्थामा आफूले पेस गरेका शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू सक्कली भएकाले विशेष अदालतको फैसला त्रुटिपूर्ण रहेको भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने।

प्रतिवादी दिलबहादुर बुढाले सरकारी सेवामा प्रवेश गर्नको लागि झुट्टा शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू पेस गरेको देखिँदा निजलाई साबिक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ को कसुरमा ऐ. दफा १२ र २९(२) बमोजिम रु. ५००।- जरिवाना हुने ठहर गरेको विशेष अदालत, काठमाडौँको मिति २०७०।११।२२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: शा.अ. तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल असोज ११ गते रोज २ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६९-CR-०६३२, अपहरण गरी शरीर बन्धक बनाएको, नेपाल सरकार वि. मुन्सी भन्ने सहाबुद्धिन शेष

पीडितले आफूलाई मदर्साको गेटबाहिर टंकीमा सामान किन्न आएको अवस्थामा बोलाई तेरो बुबा बसपार्कमा आएको छ भनी मुन्सी र अन्य २ जना व्यक्तिहरूले आँखामा पट्टी बाँधी भारतको नौगढमा लगी राखेका थिए भनी कागज गरेकोमा निज व्यक्तिहरूको हुन र तिनीहरूको हुलिया कस्तो रहेको थियो भनी

खुलाउन सकेको देखिँदैन। त्यसैगरी आफूलाई जम्मा ३ जना भई अपहरण गरेको बताउने यी पीडितले निजहरू कतिवटा मोटरसाइकलमा आएका थिए, सोतर्फ कुनै अनुसन्धान भएको र खुल्न आएको समेत देखिँदैन। एउटै मोटरसाइकलमा तीन जना व्यक्ति आई निज १५ वर्षका पीडित ईर्साद अहमदसमेत ४ जना भई गएको भन्ने जिकिर सहज र स्वभाविकसमेत नदेखिने।

अपहरणको वारदातमा दुई वा सोभन्दा बढी व्यक्तिको संलग्नता रहेको निर्विवाद पुष्टि भएको अवस्थामा मात्र मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीरबन्धक लिनेको महलको ७ नं. आकर्षित हुने हुन्छ। अपहरणको कसुरमा दुईजना वा सोभन्दा बढी समूह भई घटित भएमा कसुरको गम्भीरता र घनत्व बढ्न जान्छ र त्यस्तो भएमा कानूनले थप सजायको व्यवस्था गरेको देखिन्छ। तर, त्यस्तो थप सजाय गर्नुपूर्व दुईजना वा सोभन्दा बढी व्यक्तिको अपहरण कार्यमा संलग्नता थियो भनी वादी पक्षले प्रमाणित गर्न सक्नु पर्ने।

प्रतिवादी मुन्सी भन्ने साहबुद्धिन शेषलाई मुलुकी ऐन, अपहरण तथा शरीरबन्धक लिनेको महलको ३ नं. बमोजिम ९ वर्ष कैद र नाबालकलाई अपहरण गरेकोमा ऐ. को दफा ९ बमोजिम थप २ वर्षसमेत जम्मा ११ वर्ष कैद र रु. ७५,०००।- जरिवाना तथा ऐ. १२ नं. बमोजिम बन्धकमा रहेको प्रतिदिन रु. ५००।- का दरले हुन आउने रु. १२०००।- प्रतिवादीबाट पीडितलाई भराइदिने तर ऐ. ७ नं. अनुरूपको थप सजाय नहुने ठहर गरी सुरु कपिलवस्तु जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।५।२५ मा भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, बुटवलको मिति २०६९।३।१२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: शा.अ. तीर्थराज भट्टराई

इति संवत् २०७२ साल असोज ११ गते रोज २ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६९-CR-०७२२, कर्तव्य ज्यान, आइते स्याडतान वि. नेपाल सरकार

सुकलाल स्याडतानको घरबाट भरुवा बन्दुक थान एक र सोको गोली ४ थानसमेत बरामद भएको भन्ने बरामदी मुचुल्काबाट देखिन्छ । कितावसिंह घलानको मृत्युको कारण Due to Hypovolemic Shock by Gun Shot Wound भन्ने पोस्टमार्टम रिपोर्टबाट देखिन्छ । तसर्थ उपर्युक्त तथ्यहरूको विश्लेषणबाट मृतक कितावसिंह घलानको मृत्यु स्वाभाविक नभई कर्तव्यबाट भएको पुष्टि हुन आएको देखिने ।

प्रतिवादी आइते स्याडतानका पिता सुकलाल स्याडतानले आफ्नो छोरा आइतेले नै मृतकलाई मारेकोमा विश्वास लाग्दछ भनी कागज गरिदिएको देखिन्छ । मृतक साथ सुतेकी निजकी श्रीमती सडछ्याड घलानले मिति २०६७।९।२५ गते राति ११ बजे एककासी ड्वाङ्ग आवाज आएको, के भो भनी कराउँदा सँगै रहेका श्रीमानले छोराहरूलाई बोलाउ, म मर्छु जस्तो छ भनी भनेकोले आफू छोराहरूलाई बोलाउन गएँ । सुकलालको सन्तानले पटक पटक मर्छु भनी धम्की दिँदै आएका थिए । हाम्रा दुस्मन अरू कोही छैनन् । प्रतिवादीहरू मंगलबहादुर र आइते स्याडतानले नै गोली हानी कितावसिंहलाई मारेका हुन् भनी प्रतिवादीउपर किटानी व्यहोरा लेखाई दिएको र सोही व्यहोरालाई समर्थन गरी अदालतमा बकपत्रसमेत गरेको पाइन्छ । घटना विवरण कागज गर्ने इन्द्रबहादुर घलान समेतका व्यक्तिहरूले यी प्रतिवादीलाई किटानी गरी आफ्नो व्यहोरा लेखाई दिएको र सो व्यहोरालाई प्रतिवादीले अन्यथा भन्न सकेको नदेखिने ।

उपर्युक्त तथ्यहरूको विश्लेषणबाट मृतकले प्रतिवादीका पिता सुकलाललाई पानीघट्टको विषयमा विवाद भई सोही इवीबाट मृतकउपर गोली प्रहार गरेको तथ्य पुष्टि भएको, मृतक कितावसिंह घलानको गोली

लागी मृत्यु भएको, प्रतिवादी आइते स्याडतानको घरबाट बन्दुक बरामद भएको, उक्त बन्दुकबाट फायर भएको लक्षण फेला परेको भन्ने परीक्षण प्रतिवेदन प्राप्त भएको, घटनास्थलमा फेला परेको फलामको टुक्रा बरामद भएको बन्दुकबाट फायर भएको हुन सक्ने भन्ने विशेषज्ञको प्रतिवेदनलगायतका प्रमाण कागजातहरू र आइते स्याडतानको अनुसन्धान अधिकारीसमक्षको साबिती बयान तथा जाहेरवाला तथा मृतकको पत्नीले प्रतिवादी आइते स्याडतानउपर गढाउ गरी कागज गरेको र सो व्यहोरालाई बकपत्रसमेत गरी पुष्टि गरिदिएको परिस्थितिजन्य प्रमाणहरूको मालाकार सम्बन्धलाई विचार गर्दा प्रतिवादीको अदालतसमक्षको इन्कारी बयान निजको निर्दोशिता प्रमाणित गर्ने आधार बन्नसक्ने नदेखिने ।

प्रतिवादी आइते स्याडतानलाई अभियोग दाबीबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गरेको सुरु फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, हेटीडाको मिति २०६९।८।५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर २५ गते रोज ६ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६९-CR-०६८९, कर्तव्य ज्यान, गोरीलाल बोहरा वि.नेपाल सरकार

पुनरावेदक प्रतिवादीले आफ्नी पत्नीको चरित्र र वारदात हुँदाको अवस्थाको वर्णन गरेकोतर्फ विचार गर्नुपर्ने देखिन आयो । पति घरमा आउनसक्ने गरी ढोका खुल्ला राखी अनैतिक सम्बन्ध गरी पल्टी रहने जस्तो वर्णित तथ्य सहज अनुमान गर्न सकिने देखिएन । त्यस्तो तथ्यको कुरा गर्दा आफ्नो कोठामा रहेको बिनोद लामिछानेलाई कुनै कुटपिट गरिएको

पनि देखिँदैन । बिनोद लामिछाने त्यहाँ थिए भन्ने कुनै वस्तुगत प्रमाण वा कागज देखिँदैन । यसरी, ढोका खुल्लै राख्नु, विनोद लामिछानेसँग कुनै वादविवाद वा मारपिटको वारदात नदेखिनु आदि तथ्य र पुनरावेदक प्रतिवादीले लिएको जिकिर पत्यारलायक रहेको देखिँदैन । मृतकलाई लागेको चोट हेर्दा पनि ठाउँठाउँमा हाड भाँचिने गरी अमानवीय र यातनापूर्ण तवरबाट कुटपिट गरेको देखिन्छ । यसरी प्रतिवादीले मृतकलाई फलामको पाइपजस्तो सङ्गीन वस्तुले शरीरको यत्रतत्र भागमा पटकपटक यातनापूर्ण तवरबाट प्रहार गरी मृतकको मृत्यु भएको प्रस्तुत वारदातको प्रकृति निर्मम र कठोर रहेको परिप्रेक्ष्यमा कम सजाय पाउनु पर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मनासिब देखिन नआउने ।

मिसिल संलग्न प्रमाण कागजहरूबाट प्रतिवादी गोरीलाल बोहोराले बेबुनियाद तथ्य देखाई पर पुरुषसँगको अनैतिक सम्बन्ध राखेको आशङ्कामा चारपाते फलामका पाइपले आफ्नै श्रीमतीलाई क्रूर तवरबाट प्रहार गरी सोही चोट पीडाबाट मृतक पार्वती बोहोराको उपचारको क्रममा मिति २०६७।८।३ मा मृत्यु हुन गएको तथ्य मिसिल संलग्न प्रमाण कागजातहरूबाट शङ्कारहित र निर्विवादरूपमा पुष्टि हुन आएकोले प्रतिवादी गोरीलाल व्यहोरालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको दफा १३ को उपदफा ३ बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्याई भएको सुरु दाङ देउखुरी जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, दाङको मिति २०६८।१।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर २५ गते रोज ६ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७१-CR-०१८९, भ्रष्टाचार (झुठा

शैक्षिक योग्यताको), डिल्लीराम चौधरी वि.नेपाल सरकार

प्रतिवादी डिल्लीराम चौधरीले मिति २०४८/१०/२० गते देखि जिल्ला शिक्षा कार्यालयअन्तर्गत जनता नि.मा.वि. तेतरियामा प्रा.स. तृतीय श्रेणीमा सेवा प्रवेशको क्रममा पेस गरेको बिहार विद्यालय परीक्षा समिति, पटना, भारतबाट सन् १९८९ मा माध्यमिक परीक्षा उत्तीर्ण गरेको भनिएको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्रहरू प्रमाणीकरणबाट झुट्टा देखिन आएको र निजले सोही प्रमाणपत्र पेस गरी मिति २०४८।१०।२० गतेदेखि जिल्ला शिक्षा कार्यालयअन्तर्गत जनता नि.मा.वि. तेतरियामा प्रा.स. तृतीय श्रेणीमा सेवा प्रवेश गरी नियुक्ति पाई लाभ लिएको देखिएबाट निजले साबिक भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, , २०५९ को दफा १६(१) बमोजिमको कसुर गरेको देखिने ।

प्रतिवादीलाई अभियोग दाबीबमोजिम कसुरदार ठहर गरी सजाय गरेतर्फ विचार गर्दा प्रतिवादीले विशेष अदालतमा बयानको क्रममा आफूले प्राइभेट परीक्षार्थीको रूपमा फाराम भरी परीक्षामा सामेल भई द्वितीय श्रेणीमा उत्तीर्ण भएको हुँदा प्रमाणपत्रहरू सक्कली हुन् । अदालतबाट पुनः प्रमाणीकरणको लागि पठाई जाँच गराई पाउँ भनी प्रतिवादीले बयान गरेकामा पुनः प्रमाणीकरणका लागि पठाएकामा प्रमाणपत्रहरू पुनः जाँच भएर आएकामा “क्र. सं. ४ डिल्लीराम चौधरी, रौल कोड ४२१५, क्रमाङ्क ३९५, वर्ष १९८७, वार्षिक, वर्णित, रौल, कोड, क्रमाङ्क, वर्ष, पर, समिति अभिलेख मे दुसरे छात्रका विवरण अङ्कित है” भनी बिहार विद्यालय परीक्षा समिति, पटना, भारतको दिनाङ्क १६/१२/२०१३ को पत्र प्राप्त भएको पाइयो । सोही पत्रलाई कोड गरी उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्को च.नं. ११९ मिति २०७०।१०।२ को पत्रसाथ परिषद्को प्रमाणपत्र

प्रमाणीकरण तथा समकक्षता निर्धारण समितिमा पेस गरी सो समितिको मिति २०७०।१०।७ को निर्णयानुसार यस अदालतमा पत्राचार भएको देखिन्छ। यसरी दुई पटकसम्म प्रतिवादीले पेस गरेका प्रमाणपत्रहरू प्रमाणीकरण गर्न पठाएको र दुवै पटक सम्बन्धित निकायमा पठाउँदासमेत “अभिलेख मे दुसरा छात्रका नाम उल्लेख है” भनी लेखी आएको देखिएको र सो व्यहोरालाई प्रतिवादीले अन्यथा भन्न वा प्रमाणित गर्न सकेको नदेखिँदा निजले पेस गरेका शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू नक्कली रहेको देखिन आउने।

प्रतिवादीले सुरु अदालतमा बयान गर्दा र यस अदालतमा पुनरावेदन गर्दासमेत विवादित शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू आफूले पेस गरेको भनी स्वीकार गरेको, उल्लिखित प्रमाणपत्र छानबिन गर्ने सरकारी निकाय उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद् सानोठिमी भक्तपुरमार्फत पुनरावेदक प्रतिवादीलाई विवादित शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र प्रदान गर्ने निकाय बिहार विद्यालय परीक्षा समिति, पटना, भारतमा विवादित प्रमाणपत्रहरू प्रमाणीकरणको लागि पठाइएकामा शैक्षिक योग्यता नक्कली रहेको भनी दुवैपटक एउटै व्यहोरा लेखी आएको पाइयो। उक्त व्यहोरालाई प्रतिवादीले ठोस प्रमाणद्वारा खन्डन गर्नसकेको पनि नदेखिँदा उल्लिखित तथ्य, कानून तथा मिसिलसंलग्न प्रमाण कागजातहरूबाट पुनरावेदक प्रतिवादी डिल्लीराम चौधरी थारूले जिल्ला शिक्षा कार्यालय, मोरङको जनता निम्न माध्यमिक विद्यालय, तेतरियामा प्राथमिक शिक्षकको रूपमा २०४८ सालमा नियुक्ति लिँदा पेस भएका शैक्षिक योग्यताका प्रमाणपत्रहरू नक्कली रहेको पुष्टि हुन आएकोले निजलाई कसुरदार ठहर्‍याई रु. ५००।- जरिवाना ठहर गरेको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०७०।१२।२४ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन

जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: शा.अ. तीर्थराज भट्टराई
कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय
इति संवत् २०७२ साल भदौ २१ गते रोज शुभम्।

६

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७०-CR-००५८, ०५८९, आगलागी, लक्ष्मीप्रसाद खत्री वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. लक्ष्मीप्रसाद खत्री

प्रतिवादीले फरकफरक ठाउँमा आगो लगाएर एकभन्दा बढी घरमा क्षति भएको अवस्था नभएको र थप घरमा आगो लगाउन प्रतिवादीको प्रत्यक्ष संलग्नता रहेको तथ्य स्थापित हुन आएको देखिँदैन। जहाँसम्म एकभन्दा बढी घरमा क्षति भएको हुँदा आगो लगाउनेको ४ र ५ नं. आकर्षित हुन्छ भन्ने अभियोग दाबी छ सोतर्फ हेर्दा प्रतिवादीले प्रत्यक्षरूपले घरमै गएर जानीजानी आगो लगाएको नभई प्रतिवादीको गम्भीर लापरवाहीको कारण खरबारीमा फालेको सलाईको काँटीबाट आगो सल्कँदै गई जाहेरवालाहरूको घर र स्कुलसमेत जली नष्ट भएकामा यस्तो वारदातलाई छुट्टाछुट्टै वारदात कायम गरी सजाय गर्न मिल्ने पनि नदेखिने।

जाहेरवालाई भराएको बिगोको सम्बन्धमा हेर्दा अदालतबाट भएको सर्जमिन मुचुल्का हेर्दा सबै व्यक्तिहरूले जाहेरवालाको क्षति भएको रकममा एकरूपता रहेको देखिँदैन। वादी प्रतिवादीका साक्षीहरूले बकपत्र गर्दा पनि क्षति भएको बिगोको रकममा एकरूपता देखिँदैन। जाहेरवाला बुद्धराज लम्जेलको जाहेरी र बकपत्र व्यहोरा फरक रहेको तथा निजले आगलागीपूर्व नै आफ्नो सामान घरबाट निकालिसकेको भन्ने वादीका साक्षीको बकपत्रबाट पुष्टि भएको हुँदा निजको क्षतिको यकिन हुन नसकेबाट निजलाई बिगो भराउन मुनासिब नदेखिने।

जाहेरवालामध्ये छवी गौतमको घरको क्षतिदर्त हेर्दा निजको कुन कुन सामान जली नष्ट

भएको हो, सो तथ्य घटना विवरण कागज तथा वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरूले खुलाउन सकेको देखिँदैन। अदालतबाट भई आएको सर्जमिन मुचुल्काका अधिकांश मानिसहरूले निजको छ लाख बराबरको क्षति भएको उल्लेख गरेको पाइयो। निजको घर ढुङ्गा माटोको गाह्रो, फुसको छानो र घरको लम्बाई चौडाई २७×१३ रहेको परिप्रेक्ष्यमा निजलाई आगलागीको घटना भएको परिस्थिति, घरको बनावट तथा मिसिल संलग्न अन्य सबुत प्रमाणहरूका आधारमा रु. ३,००,०००।-क्षतिपूर्ति भराउने गरी भएको पुनरावेदन अदालतको फैसला अन्यथा देखिन नआउने।

अब पुराना गाउँ प्राथमिक विद्यालयको हकमा हेर्दा उक्त भवनमा क्षति पुगेको स्थापित भए तापनि के कति क्षति भएको हो कही कतैबाट देखिन आउँदैन। घटनास्थल मुचुल्कामा काठपात र भवन क्षति भएको उल्लेख भए तापनि आगलागी भएको समयमा स्कुल खाली रहेको बताएका तथा वादीका साक्षी गोपाल रमतेलले स्कुल ढुङ्गा माटोको गाह्रोबाट निर्माण भएको र सामान्य क्षति भएको भन्ने बकपत्र व्यहोरा देखिँदा आगलागी हुँदाको स्वरूप र अवस्था समेतबाट पुराना गाउँ प्राथमिक विद्यालयलाई रु. ५०,०००।- बिगो भराउने गरेको फैसलालाई अन्यथा भन्नुपर्ने देखिन नआउने।

प्रतिवादी लक्ष्मीप्रसाद खत्रीले लापरवाहीका साथ बलेको सलाईको काँटी खरबारीमा फालेको कारण आगलागी हुन गई जाहेरवालाहरूको घर तथा स्कुलसमेतमा क्षति पुग्न गएको कसुर वारदातमाथि विवेचित आधार प्रमाणहरूबाट पुष्टि र स्थापित हुन आएकोले निज प्रतिवादी लक्ष्मीप्रसाद खत्रीलाई मुलुकी ऐन, आगो लगाउनेको महलको १, ४ र ५ नं. बमोजिमको कसुरमा निजलाई ४ (चार) वर्ष कैद र निज प्रतिवादीबाट रु. ३,००,०००।- जाहेरवाला छवी गौतमलाई र रु.५०,०००।- पुराना गाउँ प्राथमिक विद्यालयलाई क्षतिपूर्ति भराइदिने ठहराई

भएको पुनरावेदन अदालत, धनकुटाको मिति २०६९।१२।२६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादीको प्रतिवादीलाई थप सजाय गरिपाउँ भन्ने र प्रतिवादीको आरोपित कसुरबाट सफाई पाउँ भन्ने पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल असोज १२ गते रोज ३ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री बैद्यनाथ उपाध्याय र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६९-CR-०३६९, मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. शान्तीमाया तामाङसमेत

प्रस्तुत मुद्दाको वारदात मिति २०६४।१।२७ कायम भई सोही मितिलाई वारदात मिति कायम गरी अभियोगपत्र पेस भएको देखिन्छ। सो समयमा जिउ मास्ने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ कायम रहेको देखिन्छ। हाल प्रचलित मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४, मिति २०६४।४।४ मा प्रमाणीकरण र नेपाल राजपत्रमा प्रकाशित भएको देखिन्छ। सो ऐनको दफा १ को उपदफा २ ले यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ भन्ने व्यवस्था गरेको देखिन्छ। उक्त ऐन कुन मितिबाट प्रारम्भ भई लागू हुने हो भनी हेर्दा नेपाल कानून व्याख्यासम्बन्धी ऐन, २०१० को दफा ३ ले ऐनहरू लागू हुने बारे: कुनै नेपाल ऐनमा यो मितिदेखि लागू हुने भनी नलेखिएकोमा देहायमा लेखिएबमोजिम लागू हुने छ:- भनी उपदफा (घ) मा संवत् २०६३ साल जेठ ४ गतेदेखि संवत् २०६३ पुस ३० गतेसम्म बनेको ऐनको हकमा प्रतिनिधि सभाले पारित गरेको व्यहोरा सभामुखले प्रमाणित गरेको दिनदेखि लागू हुने स्पष्ट व्यवस्था गरेको छ। यसबाट प्रस्तुत मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ सो प्रमाणीकरण भएको मिति २०६४।४।४ बाट नै

लागू भएको मान्नुपर्ने हुन्छ । प्रस्तुत ऐनमा कानून बन्नुभन्दा पहिले अपराध नमानिने कुनै कार्यलाई पछि कानून बनाई अपराध मानिएको अवस्था नभई पहिले सानो र कम गम्भीर हुने कसुरलाई पछि तुलो र बढी गम्भीर हुने कसुर कायम गरिएको छ । यसरी पहिले कम सजाय हुने कसुरलाई पछि बढी सजाय कायम गर्ने गरी कानून निर्माण गरिएको अवस्थाको विद्यमानतामा बढी सजाय हुने पछिल्लो ऐन लागू हुनुभन्दा अगाडि घटित घटनाको सन्दर्भमा पछिल्लो मानव बेचबिखन तथा ओसारपसार (नियन्त्रण) ऐन, २०६४ बमोजिम सजाय हुनुपर्दछ भन्ने पुनरावेदन जिकिर मुनासिब नदेखिने ।

प्रतिवादी शान्तिमाया तामाङले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष र अदालतमा समेत बयान गर्दा पीडित सरीता तामाङलाई निजकै आमा तुलीकान्छी तामाङको सहमतिमा भारतको आसाममा लगेको भनी बयान गरेको भए तापनि सो कुरालाई पुष्टि गर्ने थप प्रमाण पेस हुन सकेको देखिँदैन । कसुरदार ठहर भएकी प्रतिवादी शान्तिमाया तामाङ भारतको आसाममा वेश्यावृत्तिको पेसामा भएको कुरा प्रतिवादी तुलीकान्छी तामाङलाई वारदात मितिभन्दा अगाडि नै थाहा पाइसकेकी थिइन् भनी जिकिर लिन नसकेको अवस्थामा निजको सहमति लिएको भन्ने प्रतिवादी शान्तिमाया तामाङको भनाई पुष्टि हुन सकेको देखिँदैन । त्यसैगरी प्रतिवादी इन्द्रप्रसाद खतिवडा वारदातमा संलग्न रहेको ठोस प्रमाण पेस हुन सकेको देखिँदैन । निजले अनुसन्धानको क्रममा र अदालतमा समेत कसुरमा पूर्णरूपमा इन्कार रही बयान गरेको देखिन्छ । एउटै गाडीमा पीडितासँग बटारसम्म गएको भन्ने आधारमा मानव बेचबिखनजस्तो सङ्गीन फौजदारी कसुरको अभियोग लगाइएका यी प्रतिवादीउपर ठोस, विश्वसनीय तथा अकाट्य प्रमाण पेस हुन नसकेको अवस्थामा अभियोग दाबी लिएकै आधारमा कसुरदार कायम गरी सजाय गर्न मुनासिब नदेखिँदा प्रतिवादीहरूमध्ये शान्तिमाया तामाङलाई जिउ मास्नेबेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन,

२०४३ को दफा ८(३) नं. बमोजिम १० वर्ष कैद हुने र अन्य प्रतिवादीहरू तुलीकान्छी तामाङ र इन्द्रप्रसाद खतिवडालाई आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर गरी भएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६८।१२।७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: तीर्थराज भट्टराई

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल असोज १२ गते रोज ३ शुभम् ।

इजलास नं. ३

१

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०६८-CR-००४९, १०८६, ०७१-RC-००८७, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. हिलेन चाम्लिडसमेत, हादेन तुम्बाहाम्फे लिम्बू वि. नेपाल सरकार, नेपाल सरकार वि. देवु इडनाम

आफूहरूले मृतकसमेतसँग प्रतिकार गरेको भन्ने प्रतिवादीहरू हादेम र देबु लिम्बूको मौकाको बयानको पुष्टि भई प्रतिवादीहरू देबु इडनाम लिम्बू र हादेम तुम्बाहाम्फे लिम्बू दुवैले चिरपट दाउरासमेतले मृतकलाई प्रहार गरेको प्रमाणित भएको छ । यसरी बाटोमा लडेर असहाय अवस्थामा रहेको मृतकउपर निर्घात कुटपिट गर्ने कार्यको परिणामबाट मानिसको मृत्यु हुने कुरा निश्चित रहेको थाहा पाईपाई साङ्घातिक कुटपिट गर्ने यी प्रतिवादीहरूको reckless mensrea स्पष्ट प्रमाणित भएको छ । उक्त कुटपिटको परिणामस्वरूप मृतकको मृत्यु भएको देखिँदा यी प्रतिवादीहरूले अभियोग दाबीको मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. को कसुर गरेकोले जन्मकैद हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत,

धनकुटाको फैसला यी प्रतिवादीहरूको हकमा मनासिब देखिन आउने।

मृतकको ज्यान लिने नियतका साथ मृतकलाई कुटपिट गरेको नदेखिएसम्म कुनै पनि व्यक्तिलाई उक्त १३ नं. को कसुरको कसुरदार ठहर गर्न मिल्दैन। तर प्रतिवादी हिलेन चाम्लिङ वारदातमा उपस्थित भई भाग लिएको देखिन आएकोले निजको उक्त कार्य मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको १७ नं. को देहाय ३ विपरीतको देखिँदा निजलाई सोही महलको १७ (३) नं. बमोजिम कैद महिना ६ (छ) ठहर गरेको पुनरावेदन अदालतको फैसला मनासिब देखिन आउने।

कुटनेहरूमा प्रज्वल र उज्वलसमेत रहेका भनी मनिष तामाङले अदालतमा बकपत्र गरेको कुरा छ यी स्वयं भेडेटार गुटका रहेका र निजका समूहका व्यक्तिले कुटाई खाएको खबर पाएपछि समूहका साथ तमोर झरेको र प्रतिद्वन्द्वी पक्षसँग झगडा गरेको सो क्रममा ढुङ्गा मुढा हुँदा आफू भागी पुलमुनि लुकेको अवस्थामा यिनले तेत्राबिदी व्यक्तिहरूले मृतकलाई कुटेको देखेको भनी गरेको बकपत्रलाई फौजदारी न्यायको रोहमा भर गर्नु घातक हुन्छ। अर्का साक्षी सविन लिम्बूले पनि ज्यान बचाउन निज भागेको भनी बकपत्र गरेको निजले प्रज्वल श्रेष्ठ र उज्वल श्रेष्ठ वारदातमा रहेको भन्न सकेको नदेखिने।

मिसिल संलग्न कागजातबाहेकका अन्य ठोस र वस्तुनिष्ठ प्रमाणबाट उज्वल श्रेष्ठ र प्रज्वल श्रेष्ठको कसुर पुष्टि भएको तथ्ययुक्त प्रमाण वादी पक्षबाट पेस हुन सकेको पाइँदैन। तसर्थ प्रतिवादीहरू प्रज्वल श्रेष्ठ र उज्वल श्रेष्ठलाई अभियोगदाबीबाट सफाई दिने ठहर्याएको धनकुटा जिल्ला अदालत तथा पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

प्रतिवादी हादेम तुम्बाहाम्फे र देबु इङ्नाम लिम्बूलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर्याई अ.बं.

१८८ नं. बमोजिम ७ (सात) वर्ष कैद सजाय हुने भन्ने रायसहितको पुनरावेदन अदालत, धनकुटाको मिति २०६७।३।१५ को फैसला मनासिब देखिन्छ। प्रतिवादी हिलेन चाम्लिङ मतलबीसम्म देखिन आएकोले निजलाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १७ (३) नं. बमोजिम कैद महिना ६ (छ) र प्रतिवादी उज्वल श्रेष्ठ र प्रज्वल श्रेष्ठले सफाई पाउने ठहराएको समेतको पुनरावेदन अदालत, धनकुटाको मिति २०६७।३।१५ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। प्रतिवादीहरू हिलेन, उज्वल र प्रज्वललाई समेत अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने वादी नेपाल सरकारको र सफाई पाउँ भन्ने प्रतिवादी हादेम तुम्बाहाम्फे लिम्बूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७२ साल पुस २९ गते रोज ४ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७०-RC-००५९, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. तुलसी सिलवाल

मृतकको शव परीक्षण प्रतिवेदन हेर्दा Cause of death is due to shock as a cumulative effect of disseminated intervacular coagulator and septicemia भनी उल्लेख गरेको देखिँदा निज मृतक तारा लिम्बूको मृत्यु यी प्रतिवादीले बयानमा जिकिर लिएजस्तो जन्डिसको कारणले भएको भन्न मिल्ने देखिएन। साथै निज मृतकलाई यी प्रतिवादीले जन्डिसको उपचार गराएको भन्ने पनि देखिँदैन। ज्यानसम्बन्धीको महलको १० नं. मा कसैले हानेको चोटपिरले घाउ डाम परी त्यसै पिरले उठ्न नसकी थला परी २१ दिनभित्र मर्यो भने त्यसैको कर्तव्यले ज्यान मरेको ठहर्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। यी प्रतिवादीले मृतकलाई मर्नु अगाडि

कुटपिट गरेको हुँ भनी मौका तथा अदालतमा समेत बयान गरेको र सोही कुटपिटबाट मृतकको शरीरका ढाड, पेट, घाँटी, हात तथा छातीमा समेत राता निलडाम परेको कुरा लासजाँच प्रकृति मुचुल्काबाट खुल्न आउको अवस्था देखिँदा मृतक तारा लिम्बूको मृत्यु यी प्रतिवादीको कुटपिटकै कारणबाट भएको भन्ने कुरा पुष्टि हुन आएको देखियो । तसर्थ यी प्रतिवादी तुलसी सिलवाललाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैदको सजाय हुने ठहरएको सुरु अदालतको फैसलालाई सदर हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको फैसला मनासिब नै देखिँदा यस अदालतबाट मिति २०७१।१२।२७ मा भएको प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशसँग सहमत हुन नसकिने ।

प्रतिवादीलाई ऐनबमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्ने हुँदा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद सजाय गर्ने भनी पुनरावेदन अदालत, विराटनगरबाट राय व्यक्त भएकोसम्बन्धमा विचार गर्दा कुनै पनि मानिसको जुन कारणबाट मृत्यु भएको, सो कारण घटनास्थल मुचुल्का, Post Mortem Report बाट देखिनुपर्छ । तर यी प्रतिवादीले अदालत तथा अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष मृतकलाई केही दिन अघि कुटपिट गरेको भन्ने साबिती बयान भएको र कुटपिटकै चोटबाट मृत्यु भएको भन्ने नदेखिए पनि जन्डिसको बिरामीलाई उपचार नगराई रोगले ग्रस्त मृतकको शरीरमा साधारण कुटपिट गरेको देखिँदा प्रतिवादीको त्यस्तो कार्यलाई भवितव्य वा क्षमा दिन सकिनेसम्मको अवस्था नपरे पनि यस्तो प्रकृतिको मुद्दामा अ.बं. १८८ नं. को प्रयोग गर्न उपयुक्त र वान्छनीय देखिँदा अपराध गर्दा यी प्रतिवादीलाई कैद वर्ष ७ (सात) हुन उपयुक्त देखिएकोले निजलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. बमोजिमको कसुर कायम गरी अ.बं. १८८ नं. ले कैद वर्ष ७ (सात) हुने ठहरछ । प्रतिवादीलाई अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० वर्ष कैद गर्ने राय व्यक्त

गरेको हदसम्म पुनरावेदन अदालतको फैसला मिलेको नदेखिँदा सो रायसँग सहमत हुन नसकिने ।

अतः मिसिल संलग्न आधारकारणरप्रमाणको मूल्याङ्कन गरी प्रतिवादी तुलसी सिलवाललाई अभियोग माग दाबीअनुसार ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. बमोजिम जन्मकैद हुने ठहर्याएको सुरु सुनसरी जिल्ला अदालतको मिति २०६७।१।२० को फैसलालाई सदर गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, विराटनगरको मिति २०६८।१२।२६ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहरछ । प्रतिवादीलाई अ.बं. १८८ नं. बमोजिम ५ वर्ष कैद गर्ने भनी सुरु अदालतले व्यक्त गरेको रायलाई नमिलेको भनी १० वर्ष कैद गर्न राय व्यक्त गरेको हदसम्मको पुनरावेदन अदालतको फैसला नमिलेकोले प्रतिवादीलाई अ.बं. १८८ नं. ले ७ वर्ष कैद हुने ।

इजलास अधिकृत: तारादत्त बडू

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७२ साल फागुन १८ गते रोज ३ शुभम् ।

३

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CR-०४११, कर्तव्य ज्यान, दीपेन्द्र श्रेष्ठ वि. नेपाल सरकार

मौकामा कागज गर्ने प्रतिवादीका दाजु जितेन्द्र श्रेष्ठले प्रतिवादी भाइ दीपेन्द्र श्रेष्ठले आफूले सावित्री गुरुडलाई कर्तव्य गरी मारें, वर्वाद भएँ भनी भनेको र कोठामा गई हेर्दा सावित्री गुरुडको हत्या भएको देखेको भनी मौकामा लेखाएबाट पनि प्रतिवादीको कर्तव्यबाट सावित्रीको मृत्यु भएको देखिन्छ । बहिनी प्रतिवादी दीपेन्द्र श्रेष्ठसँग पोखरा घुम्न गएकोमा पोखराबाट फर्की आएपछि म प्रतिवादीको घरमा गई घर हेरी बहिनीलाई पनि सोधखोज गर्दा ठिकै छ रात्रिसँग बस्छु भनेकीले प्रतिवादीको घरमा छोडी आएकोमा मानुभन्दा पहिला मृतकले मलाई फोन गरी मलाई थाहा ठिक लागेन लिन आउनु भनेकोमा लिन जाँदा कर्तव्य गरी मारिसकेको

रहेछ भन्ने मृतकको दाजु प्रदीप गुरुडले मौकामा लेखाएबाट पनि मृतक सावित्री गुरुडलाई कर्तव्य गरी मारेको भन्ने प्रतिवादीको मौका तथा अदालतको बयान थप पुष्टि भएको पाइने।

मृतक सावित्री गुरुडले फेसबुकमा अर्कै केटासँग च्याट गरी बस्ने गरेको तथा आफ्नो अर्कै ब्वाइफ्रेन्ड छ भनी हेपेर कुरा गरेको विषयमा विवाद भएकोमा सम्झाउँदा पनि नमानेको, दाजुलाई लिन बोलाई घर छोडी हिँड्न लागेकोले आफूले सहन नसकी खुकुरी प्रहार गरी कर्तव्य गरी मारेको हु भनी प्रतिवादी दिपेन्द्र श्रेष्ठले मौका तथा अदालतमा समेत कसुर गरेकोमा साबित भएको सो बयान घटनास्थल एवम् लास जाँच मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन र मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको भनाइसमेतका मिसिल संलग्न आधार प्रमाणबाट पुष्टि भइरहेको तथा कर्तव्य गरी मारेकोमा विवाद नदेखिएकोले एवम् धारिलो जोखिमी हतियारले मारेको देखिँदा प्रतिवादी दिपेन्द्र श्रेष्ठको उक्त कार्य ज्यानसम्बन्धीको १ र १३ (१) नं. विपरीतको देखिँदा निज प्रतिवादी दिपेन्द्र श्रेष्ठलाई ज्यानसम्बन्धीको १३ (१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालत तथा पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेकै देखिन आउने हुँदा प्रतिवादी दीपेन्द्र श्रेष्ठलाई ज्यानसम्बन्धीको १ र १३(१) विपरीतको कसुरमा निजलाई ज्यानसम्बन्धीको १३ को देहाय १ बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय ठहर गरी कैदको हकमा अ.बं. १८८ नं. बमोजिम १० (दश) वर्ष कैद हुने ठहराएको सुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६९।६।२१ को फैसला सदर हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०७०।२।२१ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७० साल फागुन १३ गते रोज ५ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र, ०७०-CR-००५६, ००५७, चितुवा मारी छाला ओसारपसार, नेपाल सरकार वि. श्यामप्रसाद लालचनसमेत, श्यामप्रसाद लालचन वि. नेपाल सरकार

मिसिल संलग्न उपर्युक्त तथ्यहरूबाट अभियोग दाबीबमोजिम प्रतिवादीहरूले हिउँ चितुवा मारे मराएको देख्ने प्रत्यक्षदर्शी देखिँदैन भने राष्ट्रिय विधि विज्ञान प्रयोगशालाबाट प्राप्त परीक्षण प्रतिवेदनमा २ थान छाला हिउँ चितुवा (Snow leopard) को छालासँग समानता पाइएको तथा हड्डी Big Cat Family को हाडखोर भएको भन्ने देखिन्छ तथापि विष हाली वा गोली हानी मारेको समेतको तथ्य स्थापित हुने कुनै व्यहोरा उक्त परीक्षण प्रतिवेदनबाट खुलेको पाइँदैन। हिउचितुवा मारेको देख्ने कुनै प्रत्यक्षदर्शी साक्षी र अन्य वस्तुनिष्ठ प्रमाण वादी पक्षले पेस गर्न नसकेको अवस्थामा अभियोग दाबीकै भरमा र वादी पक्षका केही साक्षीले शङ्का व्यक्त गरेकै आधारमा यी प्रतिवादीहरूले हिउँ चितुवा मारे मराएको कसुर ठहराउन मिल्ने देखिएन। वस्तुतः राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा ५ (क) मा राष्ट्रिय निकुञ्ज वा आरक्षभित्र वन्यजन्तुको सिकार गर्न निषेध गरेको र त्यस्तै संरक्षणक्षेत्र व्यवस्थापन नियमावली, २०५३ को नियम १६(क) मा पनि संरक्षणक्षेत्रभित्र वन्यजन्तुको सिकार गर्न निषेधित गरेको देखिएकोमा यी प्रतिवादीहरू श्यामप्रसाद लालचन, कुलमान घले गुरुड र कान्छावीर गुरुडले उपर्युक्तबमोजिम वन्यजन्तुको सिकार गरेको मिसिल प्रमाणबाट नदेखिएकोले राष्ट्रिय निकुञ्जभित्र यी प्रतिवादीले सिकार गरेको भन्नेतर्फको अभियोगदाबी प्रमाणको अभावमा पुग्ने नदेखिने।

हिमचितुवाको छाला काढ्न, घरमा राख्नु हुँदैन भन्ने आफूहरूलाई थाहा नभएको भनी प्रतिवादीहरूले

बयान गरेको देखिए पनि कानूनको अज्ञानता क्षम्य नहुने (ignorance of law is no excuse) भन्ने सर्वमान्य कानूनको सिद्धान्त रहेको र हिमचितुवाको छाला उपलब्ध भइसकेपछि नजिकको प्रहरी चौकीमा लगी जिम्मा नलगाई एक महिनादेखि लुकाई राखेको घटनास्थल प्रकृति मुचुल्का, प्रतिवादीहरूको साबिती बयान तथा बरामद गरिएका दशी एवम् मिसिल संलग्न हिमचितुवाको छालाको फोटोसमेतबाट पुष्टि भई निषेधित छाला हस्तान्तरण गरी लिने दिने कार्य प्रतिवादीहरूबाट भए गरेको पुष्टि भइरहेको स्थिति देखिने ।

मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट प्रतिवादीहरू कुलमान घले गुरुङ र कान्छावीर गुरुङले मरेको हिमचितुवाको छाला काढेको र प्रतिवादी कुलमान घले गुरुङले सो काढेको छाला ल्याई प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनलाई दिएकोमा निज श्यामप्रसाद लालचनले आफ्नो प्याराडाइज होटलमा राखेकोसम्म स्थिति देखिएको र हिमचितुवाको छाला तथा अन्य संरक्षित वन्यजन्तुको आखेटोपहार राख्ने, खरिद बिक्री गर्नेसमेतको कार्यलाई समेत राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) ले निषेधित कार्य मानी दण्ड सजायसमेत तोकेको देखिँदा यी पुनरावेदक प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनले हिउँ चितुवाको छाला प्रतिवादी कुलमान घलेबाट लिई राखेको कार्य उपर्युक्त कानूनी व्यवस्थाले निषिद्ध गरेको कार्य गरेको देखिँदा आफू निर्दोष रहेकोले सफाई पाउँ भन्ने निजको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) मा "गैरकानूनी तरिकाले गैंडा, बाघ, हात्ती, कस्तुरी मृग, धवाँसे चितुवा, हिँउ चितुवा वा गौरी गाई मार्ने, घाइते बनाउने, खरिद गर्ने, बिक्री गर्ने वा हस्तान्तरण गरी लिनेदिने तथा गैंडाको खाग वा कस्तुरीको बिना, हिँउ चितुवाको छाला तथा त्यस्तै

अन्य संरक्षित वन्यजन्तुको आखेटोपहार राख्ने, खरिद गर्ने वा बिक्री गर्ने व्यक्तिलाई पचास हजार रुपैयाँदेखि एकलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना वा पाँच वर्षदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैद वा दुवै सजाय हुनेछ" भन्ने कानूनी व्यवस्था देखिन्छ । यी प्रतिवादीहरू श्यामप्रसाद लालचनसमेतले संरक्षित वन्यजन्तु हिमचितुवा मार्ने, छाला आँखेटोपहार खरिद गर्ने वा बिक्री गर्ने कार्य गरेको नदेखिए पनि प्रतिवादी कुलमान र कान्छावीरले हिमचितुवाको छाला काढी प्रतिवादी कुलमानमार्फत् प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनलाई हस्तान्तरण गरेको र प्रतिवादी श्यामप्रसादले संरक्षित वन्यजन्तु हिमचितुवाको छाला आफूले सञ्चालन गरेको प्याराडाइज होटलको बाथरूममा लुकाई राखेको कार्य राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) को विपरीत देखिए पनि हिउँ चितुवा मारेको तथ्य पुष्टि भएको नदेखिँदा कसुरको मात्रालाई विचार गर्दा राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) ले तोकेबमोजिमको अधिकतम सजाय गर्न न्यायोचित देखिएन । राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६(१) मा वन्यजन्तु मार्ने कार्य र वन्यजन्तुको आखेटोपहार राख्नेसम्मको निशिद्ध कार्यलाई पनि एकै दफामा राखे पनि सो कार्यलाई कसुरको मात्रानुसार विचार गरी सजाय गर्न अधिकतम् र न्यूनतम् सजायको व्यवस्था गरी न्यायकर्तालाई स्वविवेकीय सजाय निर्धारण गर्नसक्ने गरी कानूनी प्रावधान विधायिकाले निश्चित गरेको देखिन्छ । यसरी विधायिकाले दण्ड निर्धारण गर्न विस्तारित प्रावधान राखे पनि तजबिजी अधिकारको प्रयोग आत्मगत वा स्वेच्छाचारी रूपमा गर्न मिल्दैन । त्यस्तो दण्डको निर्धारण न्यायकर्ताले समन्याय (equity), शुद्ध अन्तःस्करण (good conscience), प्राकृतिक न्याय (natural justice) का आधारमा कसुरको मात्रा वा गाम्भीर्यता, घटनाक्रम र कानूनले तोकेको परिधिसमेतलाई तुलानात्मक

रूपमा अनुपातिक र उचित सन्तुलन (proportional & proper balance) भएको छ छैन ख्याल गरी न्यायिकरूपमा सम्पादन हुनुपर्ने।

पटकपटक गैँडाको खाग बिक्री गरेको र गैँडाको खाग आफ्नो घरमा नै राखी राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा १९(१) को कसुरमा ऐ.को दफा २६(१) बमोजिम पाँच वर्ष कैद र पचास हजार रूपैयाँ जरिवाना हुने भनि यसै अदालतबाट (पुनरावेदक वादी रेञ्जर माधव खड्काको जाहेरीले नेपाल सरकार विरुद्ध प्रत्यर्थी प्रतिवादी ओमबहादुर रानासमेत नि.नं. ८९११) फैसला भई दण्ड निर्धारण भएको परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तुत मुद्दामा हिमचितुवा मारेको नभई मरेको हिमचितुवाको छाला राखेको कसुर सम्म गरेको देखिएबाट कसुरको मात्राको तुलनात्मकताका रोहमा कम गम्भीर प्रकृतीको देखिएकोमा आरोपित प्रतिवादीहरू श्यामप्रसाद लालचन र कुलमान घलेलाई कैद वर्ष ७ र जरिवाना रु. ७५,०००।- गर्ने गरी उपरोक्त बढी गम्भीर प्रकृतीको कसुरभन्दा पनि बढी दण्ड निर्धारण गरेको पुनरावेदन अदालत, पोखराको मिति २०६९।१२।२७ फैसला न्यायको रोहमा अनुपातिक र उचित सन्तुलन (proportional & proper balance) भएको नदेखिँदा मिलेको नदेखिने।

प्रतिवादीहरू श्यामप्रसाद लालचन र कुलमान घलेले राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६ (१) बमोजिमको निषेधित कार्य गरी संरक्षित वन्यजन्तुको ओखेटोपहार हस्तान्तरण गरी लिनेदिने तथा ओखेटोपहार राख्नेसमेतको कार्य गरेकोमा विवाद छैन। चितुवाको छाला काढ्न सहयोग गर्ने सह-प्रतिवादी कान्छावीर गुरुडलाई सुरु अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र आयोजनाका सम्पर्क अधिकारीले मिति २०६९।१।२० मा रु. ८००००।- जरिवानाको सजाय मात्र हुने ठहर गरेकोमा सो फैसला सम्बन्धमा वादी नेपाल सरकारले पुनरावेदन तहदेखि

नै कुनै जिकिरसमेत लिएको देखिँदैन। तसर्थ प्रतिवादी कान्छावीर गुरुडले जस्तै उस्तै उस्तै वा समान स्तरको कसुर गरेका पुनरावेदक / प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचन र प्रतिवादी कुलमान घले गुरुडलाई सोहीबमोजिम ओखेटोपहार हस्तान्तरण गरी लिने दिने तथा ओखेटोपहार राख्नेसमेतको निषेधित कार्यलाई कसुर कायम गरी समान स्तरको दण्ड सजाय निर्धारण हुन न्यायोचित हुने हुदा पुनरावेदन गर्ने निज प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनको कसुर र समान कसुरमा पुनरावेदन नगर्ने सहप्रतिवादी कुलमान घले गुरुडलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६ (१) नं. बमोजिम कैद वर्ष ७ (सात) र जरिवाना रु. ७५०००।- (पचहत्तर हजार) गर्ने गरेको पुनरावेदन अदालत, पोखराको मिति २०६९।१२।२७ को फैसला मिलेको नदेखिएकोले पुनरावेदक / प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनको हकमा र पुनरावेदन नगर्ने प्रतिवादी कुलमान घले गुरुड हकमा समेत मुलुकी ऐन, २०२० को अ.बं. २०५ नं. बमोजिम सो फैसला उल्टी भई निज दुवै प्रतिवादीहरू श्यामप्रसाद लालचन र कुलमान घले गुरुडलाई राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा वन्यजन्तु संरक्षण ऐन, २०२९ को दफा २६ (१) नं. बमोजिम जनही रु.१,००,०००।- (एक लाख) जरिवाना हुने ठहर्छ। अभियोग दाबीबमोजिम सजाय गरिपाउँ भन्ने नेपाल सरकार र कसुर सजायबाट सफाइ पाउँ भन्ने प्रतिवादी श्यामप्रसाद लालचनको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: हर्कबहादुर क्षेत्री

कम्प्युटर: विष्णुदेवी श्रेष्ठ

इति संवत् २०७२ साल असोज ७ गते रोज ५ शुभम्।

५

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६९-CR-०५४५, भ्रष्टाचार, डिल्लीबहादुर नेपाली वि. नेपाल सरकार एस.एल.सी.को प्रमाणपत्रको सम्बन्धमा

आधिकारिक निकाय परीक्षा नियन्त्रण कार्यालय, भक्तपुर रहेकोले सो निकायबाट डिल्लीबहादुर नेपालीको सिम्बोल नं. ०३०६६२३ ई. २०५६ साल सगरमाथा मा.वि. ओखलढुंगा प्रमाणीकरण नभएको भनी उल्लेख भएको देखिएकोले निजले पेस गरेको शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र झुठ्ठा रहेको देखिन आउने।

व्यक्तिगत फाइलमा संलग्न एस.एल.सी.को प्रमाणपत्र र पेस भएको निवेदनको सहीछाप मेरो हो भनी स्वीकार गरेकोमा सूर्य मल्ल भन्ने व्यक्तिले नागरिकता लगेको थियो निजले नै बनाई पेस गरेको हुनसक्छ म आफैले पेस गरेको होइन भन्ने यी पुनरावेदक प्रतिवादीको बनाई विश्वास मान्न मिल्ने देखिएन। यी पुनरावेदकले सुडान मिसनमा जाने र लाभ तथा सुविधा लिने उद्देश्यले प्रहरी प्रधान कार्यालयमा मिति २०६८।४।२३ मा निवेदनसाथ एस.एल.सी.को झुठ्ठा प्रमाणपत्र पेस गरी सुडानमा गई मिति २०६८।१।०।४ मा नेपाल फर्की आएको निजको व्यक्तिगत फाइलबाट देखिन आएकोले कसुर हुँदाका बखत प्रचलनमा रहेको कानूनबमोजिम सजाय हुने हुँदा विवादमा आएको एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरेको भन्ने शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र प्रतिवादीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लागू भएपछि मिति २०६८।४।२३ मा पेस गरेको भन्ने देखिएकोले प्रस्तुत विवादमा प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ नै आकर्षित हुने हुँदा उक्त ऐनको दफा १६(१) को कसुर गरेको देखिन आयो। भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ दफा १६(१) मा कुनै व्यक्तिले राष्ट्रसेवकको ओहदा पाउने वा सो ओहदामा बहाल रहने वा कुनै हैसियत, लाभ वा सुविधा पाउने उद्देश्यले शैक्षिक योग्यता, नाम, तिनपुस्ते, उमेर जात, थर ठेगाना, नागरिकता वा अन्य कुनै कुराको झुठ्ठा विवरण दिएमा वा सोसम्बन्धी झुठ्ठा प्रमाणपत्र पेस गरेमा निजलाई कसुरको मात्राअनुसार छ महिनादेखि एक वर्षसम्म कैद र दश हजार रुपैयाँदेखि बिसहजार

रुपैयाँसम्म जरिवाना हुनेछ भन्ने उल्लेख भएकोले निज पुनरावेदक राष्ट्रसेवक रहेको देखिएको निजलाई उल्लिखित कानूनअनुसार सजाय हुने नै देखिने हुँदा प्रतिवादी डिल्लीबहादुर नेपालीको एस.एल.सी. उत्तीर्ण गरेको भन्ने शैक्षिक योग्यताको प्रमाणपत्र आधिकारिक निकायबाट अभिलेख भिडाउँदा प्रमाणिकरण नभएको भन्ने लेखि आएबाट यी प्रमाण पत्र नक्कली रहेछन् भन्ने तथ्य प्रमाणित भएकोले नक्कली भएको देखिएकोले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ दफा १६(१) बमोजिमको कसुरमा ऐनको दफा १६(१) बमोजिम सजाय हुने देखिँदा प्रतिवादी डिल्लीबहादुर नेपालीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) को कसुर गरेको ठहरी निजलाई सोही ऐनको सोही दफाबमोजिम छ महिना कैद र रु. १०,०००।- (दश हजार रुपैयाँ) जरिवाना हुने भनी विशेष अदालत, काठमाडौँबाट मिति २०६९।३।२६ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १३ गते रोज १ शुभम्।

६

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-CR-१०८४, भ्रष्टाचार, नेपाल सरकार वि. राजेन्द्रकुमार लम्साल

आक्वा वर्ल्ड प्रा.लि.का सुपरभाईजर श्रीकुमार श्रेष्ठले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा गरेको बयान अनुसन्धान अधिकृतसमेतको डर, त्रास, धम्कीका कारण निजहरूले नै लेखाए बमोजिम लेखेको हुँ, उक्त बयान व्यहोरा मेरो होइन। मिसिल संलग्न सि.डी मा भएको आवाजमा कुनै पनि आवाज मेरो होइन। अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा पेस भएको सि.डी. मैले पेस गरेको होइन। टेलिफोन संवादमा रकम लेनदेनको कुरा भएको

छैन। कुनै घुस रिसवत मागेको वा लिन मन्जुर गरेको छैन भनी अदालतमा बकपत्र गरेको देखिएको छ। श्रीकुमार श्रेष्ठले अदालतसमक्ष मौकामा गरेको बयानलाई इन्कार गरी आफूसँग प्रतिवादीको संवाद नभएको पैसा दिने कुरामा समेत इन्कार रही बकपत्र गरेकाले प्रतिवादीउपर लागेको आरोप पुष्टि हुने देखिन नआउने।

प्रतिवादी राजेन्द्रकुमार लम्सालले आरोप पत्रसाथ पेस भएको टेलिफोन संवाद मेरो होइन भनी इन्कारी बयान गरेको देखिनुका साथै तथा अनुसन्धानको क्रममा बुझिएका आक्वा वर्ल्ड प्रा. लि.का सुपरभाइजर श्रीकुमार श्रेष्ठले समेत उक्त टेलिफोन संवादको सि.डी आफूले पेस नगरेको तथा निज प्रतिवादीसँग रकम लेनदेन सम्बन्धमा कुनै संवाद भएको छैन। उक्त सि.डी.मा भएको आवाज मेरो होइन भनी बकपत्र गरेकोसमेत आधारबाट प्रतिवादीले आरोप पत्रबमोजिमको घुस मागेको वा लिएको तथ्य स्थापित हुन आएन। राष्ट्रसेवक कर्मचारीउपर घुस लिएको भन्ने गम्भीर अपराधमा शङ्का र अनुमानको भरमा कसुर कायम गर्न मिल्ने देखिएन। प्रतिवादीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) बमोजिमको कसुर गरेको भनी आरोप पत्रमा मागदाबी लिएजस्तो कुनै घुस लिने कार्य गरेको नदेखिएकोले सफाई पाउने नै देखिन आउँदा प्रतिवादीले भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा ३(१) बमोजिमको कसुर गरेको भन्ने खम्बिरूपमा वादी पक्षले प्रमाण गुजार्न नसकेको अवस्थामा शङ्काको भरमा कसुर कायम गर्न नमिल्ने हुँदा प्रतिवादी राजेन्द्रकुमार लम्सालउपरको आरोप पत्र दाबी पुग्न नसकी निजले प्रस्तुत अभियोग दाबीबाट सफाई पाउने ठहर्याएको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०७०।२।२६ गतेको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

इति संवत् २०७२ साल मङ्सिर १३ गते रोज १ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री गोपाल पराजुली र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६८-WO-०५२८, उत्प्रेषण / प्रतिषेध, काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. १ नक्सालमा अवस्थित डिभोटेड र्याडिकल इन्भ्याइरोलमेन्ट एनिमल मुभमेन्ट सोसाइटीका तर्फबाट अख्तियारप्राप्त विवेक राणा वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

वस्तुतः रिट निवेदकले दैनिक पत्रिकाहरूमा प्रकाशित समाचारलाई मात्र आधार बनाई प्रस्तुत निवेदन दायर गरेको देखिएको र रिट निवेदनमा चुनौती दिइएको विषयवस्तु सम्बन्धमा कुनै किसिमको निर्णय नै नभएको भनी काठमाडौं महानगरपालिकालगायतका सम्बद्ध जिम्मेवार निकायहरूबाट लिखित जवाफ प्राप्त भएको सन्दर्भमा रिट निवेदकले व्यक्त गरेको विषयवस्तुको अस्तित्व नै भएको नदेखिँदा निवेदन मागबमोजिम उत्प्रेषणको आदेश जारी गर्नुपर्ने नदेखिने।

सडकमा छाडिएका गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेहरूको प्रबन्ध र व्यवस्थापनका लागि भएका कानूनी व्यवस्थाअनुसार सम्बन्धित निकायहरूबाट कानूनबमोजिमको आआफ्नो कर्तव्यको पालना हुनुपर्ने भन्ने कुरामा दुईमत हुन सक्ने। सोबमोजिमको कानूनी कर्तव्यको निर्वाह भइरहेको भन्ने विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा उल्लेख भएको देखिएको छ। विपक्षीमध्येको काठमाडौं महानगरपालिकाको पहलमा छाडा छोडिएका गाईवस्तुसम्बन्धी व्यवस्थापनका लागि अध्ययन गर्ने कार्यदल गठन भई सो कार्यदलले प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी कार्यान्वयनकै चरणमा रहेको भन्ने देखिएको अवस्थामा निवेदकले दाबी लिएबमोजिम परमादेशको आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्थाको विद्यमानतासमेत देखिन नआउने।

रिट निवेदकले सडकमा छाडिएका छाडा गाईवस्तुहरूको उचित संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि विद्यमान कानूनी व्यवस्था प्रभावकारी नभएकाले यस सम्बन्धमा छुट्टै कानूनी व्यवस्था सम्बन्धमा उपयुक्त

आदेश जारी हुनुपर्ने भनी लिनुभएको जिकिर सम्बन्धमा विचार गर्दा नेपालमा ऐतिहासिक कालदेखि नै धार्मिक दृष्टिकोणबाट गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छीको संरक्षणमा महत्त्व दिई आएको पाइन्छ । नेपालको प्रचलित संविधान र यसपूर्वका संविधानहरूमा समेत गाईलाई राष्ट्रिय जनावरको रूपमा महत्त्वपूर्ण स्थान दिइएको छ । त्यसका अतिरिक्त गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी एवम् साँढे जस्ता पशुहरूको संरक्षण सम्बर्द्धनका एवम् त्यस्ता पशुहरूको पशुअधिकारको रक्षाको लागि राज्यले समेत विभिन्न ऐन कानूनमार्फत् व्यवस्था गरेको पाइन्छ । ती कानूनी व्यवस्थाहरूमध्ये मुलुकी ऐन, चौपायाको महल, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८, निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ का व्यवस्थाहरूले गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायत सडकमा छाडा छोडिएको पशुहरूको उचित व्यवस्थापन, त्यस्ता पशुहरूको पशु अधिकारको रक्षा, उचित संरक्षण, तिनीहरूको निकासी पैठारीमा पूर्ण बन्देज लगाउने व्यवस्थाहरू महत्त्वपूर्ण रहेका छन् । उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाहरू आफैँमा अपूर्ण रहेको भन्न मिल्ने अवस्था पनि छैन तर पशु अधिकार र तिनीहरूको संरक्षण सम्बन्धमा थप प्रभावकारी कानूनको आवश्यकताको अपेक्षा गर्न नसकिने भन्ने पनि होइन । परन्तु यो विषय सरकारको नीतिगत विषय एवम् विधायिकी कार्यक्षेत्रभित्रको विषय भएको सन्दर्भमा यो रिट निवेदनबाट थप केही आदेश जारी गर्नुपर्ने अवस्था छैन । तथापि पशु संरक्षण र संवर्द्धन एवम् सडकमा छाडा छोडिएका गाई, गोरू, बाच्छा, बाच्छी, साँढेलगायतका चौपायाहरूको निश्चित चरणक्षेत्र, वासस्थानसमेतको व्यवस्थापन सम्बन्धमा माथि उल्लिखित कानूनी व्यवस्थाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्ने टड्कारो आवश्यकता देखिएकाले मुलुकी ऐन, चौपायाको महलको कानूनी व्यवस्था, स्थानीय प्रशासन ऐन, २०२८ को दफा ९ को उपदफा (११) र (१२) को व्यवस्था, स्थानीय स्वायत्त शासन

ऐन, २०५५ को दफा ९६(१) को खण्ड (ज) को उपखण्ड (२) र उपखण्ड (१५) को व्यवस्था एवम् निकासी पैठारी (नियन्त्रण) ऐन, २०१३ को दफा ३(१)(घ) को व्यवस्थाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूका नाममा निर्देशनात्मक आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: सन्तोष अवाल, मन्जिता ढुंगाना

इति संवत् २०७१ साल फाल्गुन ६ गते रोज ४ शुभम् ।

इजलास नं. ४

१

मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०६८-WO-०७७३, उत्प्रेषण/परमादेश, किशुनदास कथवनिया वि. रामपति साह कलवारसमेत तहसिलदारबाट भएको उक्त जग्गाको मूल्य निर्धारण गलत र बेरितको भएको भन्ने निवेदन परेको सन्दर्भमा जिल्ला अदालत नियमावली, २०५२ को नियम ७५(५) मा उल्लेख भएबमोजिम मूल्य निर्धारण गर्दा विचार गर्नुपर्ने विभिन्न कुराहरूलाई आधार मानी निर्णय गर्नुपर्ने हुन्छ । जिल्ला अदालत, नियमावली, २०५२ को नियम ७५(५) व्यवस्था हेर्दा उक्त नियममा उल्लिखित अन्य आधारहरूका अतिरिक्त नियम ७५(५)(घ) मा तायदात गर्दा भई आएको स्थानीय मूल्याङ्कनअनुसारको मूल्यसमेतलाई आधार लिन सकिने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ भने नियम ७५(५)(ड) ले मालपोत कार्यालयले रजिस्ट्रेशन दस्तुरको प्रयोजनको लागि निर्धारण गरेको मूल्यसमेतलाई आधार लिन सकिने देखिन्छ । सो आधारबाट हेर्दा जायजात तायदात भई आएको मूल्य प्रतिकड्डा रु. ५०,०००।- देखिन्छ भने पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन मुचुल्का हेर्दा मालपोत कार्यालयबाट सो जग्गाको मूल्य न्यूनतम् प्रतिकड्डा रु. २१,०००।-

कायम भएको भन्ने उल्लेख भई प्रतिकट्टा रु. २१,०००।- मूल्य निर्धारण गरेको देखिन आउने।

जायजात र पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कनमा अस्वाभाविक फरक पर्न गएको अवस्था देखिएको समेतका आधारमा सर्लाही जिल्ला अदालतका तहसिलदारबाट मिति २०६७।८।१५ मा भएको पञ्चकिर्ते मूल्याङ्कन रितपूर्वकको नदेखिएको हुँदा सो मूल्याङ्कनलाई सदर कायम गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत, जनकपुरको मिति २०६८।३।१६ को आदेश बेरीतको देखिएकोले उत्प्रेषणको आदेशद्वारा बदर हुने ठहर्छ। अब पुनः यथोचित रूपमा पञ्चकिर्ते मूल्य कायम गरी कारवाही गर्नु भनी विपक्षीहरूका नाउँमा परमादेशको आदेशसमेत जारी हुने।

इजलास अधिकृत: सुमनकुमार न्यौपाने

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७३ साल वैशाख ५ गते रोज १ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री दीपकराज जोशी र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७०-CR-०४५२, भ्रष्टाचार (झुठा शैक्षिक प्रमाण पत्र), नेपाल सरकार वि. दिलीप कार्की

विवाद परेको प्रतिवादीको I.A. को प्रमाणपत्रका सम्बन्धमा छानबिन गर्न पठाएकामा माध्यमिक शिक्षा परिषद्, वाराणसीबाट पत्राङ्क अभिलेख ८५७३ दिनाङ्क १५।११।२०११ बाट प्रतिवादीको सन् २००२ को I.A. को प्रमाणपत्रका सम्बन्धमा “यह अनुक्रमाङ्क क्षेत्रीय कार्यालय वाराणसीमें अनुदानित नहीं है” भन्ने उल्लेख भई आएको देखिएको छ। प्रतिवादीले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगमा बयानका क्रममा आफ्नो प्रमाणपत्र सक्कल हो भनी माध्यमिक शिक्षा परिषद्, वाराणसीको दिनाङ्क २३।१।१२ को पत्रको प्रतिलिपि पेस गरेको देखिएको हुँदा विशेष अदालतको आदेशानुसार दुई फरक व्यहोराको पत्रमध्ये कुन व्यहोरा सत्य हो भनी उच्च माध्यमिक शिक्षा परिषद्,

सानोठिमी, भक्तपुरमार्फत् पुनः परीक्षण गर्न पठाएकोमा पत्राङ्क अभिलेख १०,००० दिनाङ्क ०१।१।२०१३ पत्रबाट “... अनुदानित नहीं है” भनी लेखी आएको तथा उक्त प्रमाणपत्रहरू यी पुनरावेदक प्रतिवादीले पेस गरेको देखिएको हुँदा प्रतिवादी दिलीप कार्कीको सन् २००२ को Intermediate को प्रमाणपत्र सक्कली नरहेको भन्ने पुष्टि हुन आउने।

प्रतिवादीले आफू विरुद्ध भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ लागू नहुने भनी जिकिर लिए तापनि सन् २००२ मा Intermediate को प्रमाण पत्र प्राप्त गरेको देखिएको र भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ मिति २०५९।४।३ देखि लागू भएको र निज प्रतिवादीले सोपछि नै बढुवा प्रयोजनको लागि प्रमाणपत्र पेस गरेको देखिन आएको तथा सो मितिपछि नै बढुवासमेत भएको देखिएको हुँदा प्रतिवादी दिलीप कार्कीलाई भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) बमोजिम ६ महिना कैद र १० हजार जरिवाना हुने ठहर गरेको विशेष अदालत, काठमाडौंको मिति २०७०।१।२४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: सुमनकुमार न्यौपाने

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७३ साल वैशाख ७ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. ५

१

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६९-WO-०७८२, उत्प्रेषण / परमादेश, रूपा भण्डारीसमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

विपक्षी मध्यपश्चिमाञ्चल क्षेत्रीय स्वास्थ्य निर्देशनालय र विपक्षी अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगले स्पष्टरूपमा अदालतको आदेशबाट भएको

पदस्थापनबाहेक अरू पदस्थापन बदर गर्नु भनी निर्णय गरेको देखिन्छ । तर उक्त निर्णयभन्दा बाहिर गई जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय कालिकोटले अदालतको आदेशबाट पदनाम पाई पदस्थापन भएका निवेदकहरू समेतको पदस्थापन बदर गरेको सर्वथा गैरकानूनी र गैरजिम्मेवारसमेत देखिन्छ । उक्त कार्यालय र कार्यालय प्रमुखले अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगसमेतबाट भएको निर्णयमा अदालतको आदेशबाट पदस्थापन भएकाहरूको पदस्थापन बदर नहुने भन्ने कुरालाई पढ्न र बुझ्न नसकेर त्यस्तो भएको हो वा जानाजान त्यस्तो भएको हो दुवै अवस्थालाई राम्रो प्रशासन भन्न नमिल्ने हुँदा पुनरावेदन अदालत, पाटनको आदेशबाट सि.अ.हे.ब. पदनाम पाई पदस्थापन भएका निवेदकहरूको पदस्थापन बदर गरेको जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, कालिकोटको मिति ०६१।१०।१ को पत्रसमेत बदर भई निवेदकहरूलाई उक्त पदमा यथावत काम गर्न दिनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: अभिषेककुमार राय

इति संवत् २०७२ साल फागुन २ गते रोज १ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६१-WO-१३३८, उत्प्रेषण / परमादेश, सुकमेल बराल वि. स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयसमेत

सार्वजनिक पदाधिकारीले कानूनको त्रुटि गरी निर्णय गरेको र सो निर्णयबाट कुनै व्यक्ति वा नागरिकको संविधानप्रदत्त मौलिक हक हनन भई वास्तवमा अन्याय परेमा मात्र रिटको अधिकारक्षेत्र आकर्षित हुने अवस्था रहन्छ । यसको लागि निवेदकलाई प्राप्त हक वा सुविधा कानूनले प्रदान गरेको देखिन आवश्यक हुन्छ । कानूनविपरीत वा कानूनले समर्थन नगरेको काम कारवाहीबाट कसैले कुनै अनुचित सुविधा सहूलियत

प्राप्त गरेमा र सो कुरा पछिबाट खोसिएमा सो खोसिने कार्यबाट कानूनको त्रुटि भएको वा मौलिक हकको हनन भएको भन्न नमिल्ने ।

कुनै पदमा पदस्थापन हुने कुरालाई कानूनले समर्थन गर्नुपर्छ । पदस्थापन हुनको लागि पदको सङ्ख्या खुलाई विज्ञापन माग हुने, त्यसमा योग्यता पुगेका उम्मेदवारबाट दर्खास्त पर्ने र परीक्षा आदि हुने एउटा निश्चित प्रक्रिया आवश्यक हुन्छ । यो प्रक्रियाको अवलम्बन खुल्ला र बढुवा दुवैमा गर्नुपर्ने हुन्छ । अर्को किसिमको पदस्थापन भनेको फाइल बढुवा हो जो निजामती सेवा ऐन, नियम र अन्य सेवासम्बन्धी कानूनबाट कर्मचारीको उत्प्रेरणाको लागि लागू भएको देखिन्छ । सोबाहेक अरू किसिमले कुनै पदमा कुनै कर्मचारीको पदस्थापन हुन नसक्ने ।

पदस्थापन बदर गर्दा सफाइको मौका नदिएको र आफूसरहको अरू कर्मचारीको पदस्थापन बदर नगरी आफ्नो मात्र पदस्थापन बदर गरेको भेदभावपूर्ण भयो भन्ने निवेदिकाको तर्क देखिन्छ । तर त्यो तर्कले बल पाउनको लागि पनि निवेदिकाको दाबी र अपेक्षा कानूनसम्मत अर्थात् legitimate claim and expectation हुनु आवश्यक हुन्छ । त्यसरी पदस्थापन भएका कर्मचारीहरूको नाम खुलाई निजहरूलाई समेत विपक्षी बनाई निजहरूलाई यसबारे आफ्नो भनाई राख्ने अवसर दिनु पर्नेमा निवेदिकाबाट सो नभएको यसरी निजहरूको यथार्थ अवस्था स्पष्ट नभएको स्थितिमा निवेदिकाको यो कुरामा भर गरी निवेदिकाको पक्षमा धारणा बनाउन यो इजलास असमर्थ छ । कानूनद्वारा हुनै नसक्ने पदस्थापन बदरबाट निवेदिकाको कानूनी हकको हनन नभएको यस्तो कुरामा सफाइको मौका दिनुपर्ने प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्त आकर्षित नहुने हुँदा निवेदिकाको यो जिकिर पनि मनासिब नदेखिने ।

यसै प्रसङ्गमा नेपाल स्वास्थ्य सेवा ऐन २०५३ मा चौथो संशोधन भई दफा ८(१) मा सेवाको पाँचौ तहको रिक्त पदमध्ये १५ प्रतिशत पदमा कार्य

सम्पादन तथा अनुभवको मूल्याङ्कनबाट पदपूर्ति गर्ने व्यवस्था रहेको र सोही ऐनको दफा १७ को उपदफा (३) मा भएको व्यवस्थाअन्तर्गत रिट निवेदकको मागसमेत सम्बोधन हुनसक्ने र ऐनको उल्लिखित व्यवस्थासमेतको कार्यान्वयनका लागि निकट भविष्यमै नेपाल स्वास्थ्य सेवा नियमावली संशोधन हुने र तत्पश्चात् निजहरूको मागसमेत सम्बोधन हुने नै हुँदा रिट निवेदन खारेज गरिपाउँ भनी विपक्षी स्वास्थ्य तथा जनसङ्ख्या मन्त्रालयले लिखित जवाफमा व्यक्त गरेको व्यहोराबाट समेत निवेदिकाले मिति २०७०।३।९ मा प्रस्तुत रिट निवेदन दर्ता गर्दाको अवस्थामा विद्यमान कानूनले निवेदन जिकिरलाई समर्थन गरेको पाइँदैन। उक्त कानून संशोधनपछि निवेदिकाको माग सम्बोधन हुने भन्ने नेपाल सरकारको प्रतिबद्धतामा निवेदिकाले विश्वास गर्नु उचित हुनेछ। विपक्षीले सो प्रतिबद्धता पुरा गर्ने अपेक्षा यो अदालतले पनि राखेको छ। तर तत्कालीन कानूनको परिप्रेक्ष्यमा प्रस्तुत रिटबाट यो अदालत निवेदिकालाई न्यायिक उपचार प्रदान गर्न असमर्थ छ। प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल फागुन २ गते रोज १ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७१-WO-०६०३, उत्प्रेषण, जानुका के.सी.समेत वि. मालपोत कार्यालय, ललितपुरसमेत

मिति २०७१।१।१७ को बन्डा मुचुल्काले प्रत्यर्थी कमला के.सी.को भागमा बढी जग्गा राखेको र निवेदकहरूका भागमा घटी जग्गा पारेको देखिँदैन। पक्षहरूका बिचमा तथ्यगत विवाद रहेको उक्त कुराको रिटबाट निरूपण गर्नु उपयुक्त हुँदैन। त्यसमा पनि ललितपुर जिल्ला अदालत तहसील शाखाबाट खडा भएको बन्डा मुचुल्काको सो जिल्ला अदालत र

पुनरावेदन अदालतबाट समेत परीक्षण भई भएको काम कारवाहीमा रिट क्षेत्रबाट हात हाल्नु पर्ने असाधारण अवस्थाको विद्यमानताको पुष्टि रिट निवेदकले गर्न सकेको देखिँदैन। मुलुकी ऐन अंशबन्डाको महलको २८ नं. मा अंशबन्डा गर्दा असल कमसल मिलाई दिने लिनेका मन्जुरी भएकोमा मन्जुरीबमोजिम र मन्जुरी नभएकोमा गोला राखी बन्डा गरिदिनु पर्छ भनी असल कमसल हुबहु मिल्न नसक्ने अवस्थाको परिकल्पना भएकै देखिन्छ। उक्त मुचुल्काबाट यी निवेदकहरूलाई मर्का परेको र विपक्षीलाई फाइदा भएको देखिन पनि आउँदैन। तथापि उल्लिखित बन्डा मुचुल्काबाट निवेदकहरूको अंश भागमा गम्भीर असर परेको र विपक्षी कमला के.सी.लाई अनुचित लाभ भएको अवस्थामा मुलुकी ऐन, अंशबन्डा महलको २ नं र २८ नं. को प्रमाण पुर्याई निवेदकहरूले साधारण अधिकारक्षेत्रबाट उपचार पाउनसक्ने नै देखिन्छ। निवेदकहरूको रिट निवेदन खारेज हुने।

इजलास अधिकृत: इन्द्रकुमार खड्का

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल पुस २३ गते रोज ५ शुभम्।

४

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७१-WO-०५६५, उत्प्रेषण, राधा नकर्मिसमेत वि. कमला नकर्मिसमेत

तहतबाट फैसला अन्तिम भइसकेको फैसला कार्यान्वयनलाई स्वीकार नगरी नाबालकहरू साबालक भई आफ्नो हक अधिकार खोज्न कानूनमा स्पष्ट नभएको भनी यी निवेदकहरूले विभिन्न ऐन कानूनको प्रावधानहरूलाई व्याख्या गरी पाउन सुरु अदालत र पुनरावेदन अदालतबाट जवाफ आएन भनी यस रिटमा माग गरेका छन्। जुन कुरा निवेदकहरूले प्रचलनमा रहेका कानूनी व्यवस्थालाई एकरूपता बनाउन व्याख्या गराउने बाहानामा फैसला कार्यान्वयनको कारवाहीलाई अल्मल्याउने नियत झल्किन्छ। उक्त

प्रचलित विभिन्न कानूनमा छरिएर रहेका नाबालकहरू साबालक हुने प्रावधानहरू आफ्ना ठाउँमा उपयुक्त भएर नै जिल्ला तथा पुनरावेदन अदालतले कानूनसम्मत कामकारवाही र आदेश गरेको अवस्था छ । तसर्थ रिट निवेदकहरूले उठाएको यस प्रश्नमा प्रस्तुत रिटबाट निरूपण हुनु पर्ने नदेखिँदा रिट निवेदकहरूले उठाएको जिज्ञासा र फैसला कार्यान्वयनको कारवाही रोकी असाधारण अधिकारक्षेत्र ग्रहण गरी उत्प्रेषणलागतका आज्ञा आदेश जारी गरिपाउँ भनी दिएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा मागबमोजिमको आदेश जारी हुने अवस्था नदेखिँदा खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत: इन्द्रकुमार खड्का

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल पुस २३ गते रोज ५ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७२-RC-०००५, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. सिरे कामी

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा ९(१) मा मुद्दाका कुनै पक्षले व्यक्त गरेको कुनै कुरा निजका विरुद्ध प्रमाणमा लिन हुन्छ भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेबाट प्रतिवादी सिरे कामीले आफूले श्रीमतीको हत्या गरेको तथ्यलाई स्वीकार गरी साबित रहेको हुँदा प्रतिवादीको बयान निजको विरुद्ध प्रमाणमा लाग्ने नै देखियो । जाहेरी दरखास्त तथा रविन्द्र तिरुवा, लछी कामी र तिलक कामीले लेखाएको घटना विवरण कागजसमेतमा मृतक श्रीमती नाम कामीले अर्को श्रीमान्तर्फको छोरीलाई करणी गरेको भनी यी प्रतिवादीलाई भन्ने गरेको र सो विषयमा पहिले पनि मृतक र प्रतिवादीबिच झगडा हुने गरेको र सिरे कामीले मार्ने धम्की दिँदै आएको भनी लेखाएको देखिन्छ । वारदातको दिन पनि छोरीलाई करणी गरेको भनी मृतक नाम कामीले यी प्रतिवादीलाई आरोप लगाएको कारण झगडा हुँदा सोही रिसले प्रतिवादी सिरे कामीले हँसिया

(खुर्पा) प्रयोग गरी घाँटीमा काटी श्रीमतीको हत्या गरेको अवस्था देखिँदा यी प्रतिवादी सिरे कामीले श्रीमती नाम कामीलाई हँसिया (खुर्पा) प्रयोग गरी घाँटीमा काटी हत्या गरेको पुष्टि हुन आयो । प्रतिवादी सिरे कामीलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(१) नं. बमोजिमको कसुरमा सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर गरेको सुरु दैलेख जिल्ला अदालतको मिति २०७०।५।३१ को फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको मिति २०७१।३।११ को फैसला मिलेको देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज रेग्मी

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल माघ २२ गते रोज ६ शुभम् ।

६

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७२-RC-००२९, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. धनबहादुर लेप्चा

प्रतिवादीले घरमा पटकपटक मृतक फूलमाया लेप्चालाई पहिलेदेखि कुटपिट गर्दै आएको र निज फूलमाया घर छाडी अन्यत्र गएको मिति २०६८।११।१४ मा पनि मादक पदार्थ सेवन गरी मृतकको शरीरको मर्मस्थलसमेतमा प्रतिवादीले कुटपिट गरेको कारणले हिँड्न नसकी मुर्छा परी बाटोबाटै प्रतिवादीको भान्जा विक्रम लेप्चाले बोकी घरसम्म ल्याई सुताई निज जेठा मामाको घरमा गई सुतेको अवस्था देखियो । पहिलेदेखि घरमा झगडा हुने गरेको, मृतकले घरछाडी हिँडेको कारणबाट रिसइवी रहेकोले प्रतिवादीले मृतकको मर्मस्थल समेतमा कुटपिट गरेको र भोलिपल्ट फूलमाया लेप्चाको मृत्यु भएको देखिँदा मृतकलाई चोट लागेको स्थान, चोटको गम्भीरता एवम् त्यसको तत्कालिक असरबाट देखिएको परिणाम र अपराधिक कार्यसमेतबाट प्रतिवादीले फूलमायालाई मार्ने नै मनसाय रहेको देखिने ।

प्रतिवादीको बयान तथा जाहेरवालाको

बकपत्र, बुझिएका व्यक्ति मंगलसिंह लेप्चा, अर्जुन लेप्चा, विक्रम लेप्चा, वस्तुस्थिति मुचुल्काका व्यक्ति लिलाबहादुर गुरुडसमेतको बकपत्रबाट प्रतिवादी धनबहादुर लेप्चाको कुटपिटको कारणले फूलमाया लेप्चाको मृत्यु भएको भन्ने व्यहोरा उल्लेख गरेबाट प्रतिवादीले मृतकलाई कुटपिट गरेकोले निजकै कर्तव्यबाट फूलमायाको मृत्यु भएको थप पुष्टि भएको हुँदा प्रतिवादी धनबहादुर लेप्चालाई अभियोग दाबीबमोजिम ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ (३) नं. बमोजिम सर्वश्वसहित जन्मकैदको सजाय हुने ठहर्याएको मिति २०६९।१२।१४ को इलाम जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, इलामको मिति २०७०।६।१४ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

मृतक र प्रतिवादी पति पत्नी रहेको र मृतक श्रीमती ३ दिन अघिदेखि घर सल्लाह नगरी घर छाडी हिँडेकी हुँदा निजसँग भेट हुँदा तत्काल रिस उठ्नु स्वाभाविक नै देखिन्छ। तत्काल उठेको रिसको कारण मुक्काले हानेको तर कुनै साङ्घातिक हतियार प्रयोग गरी हत्या गरेको अवस्थासमेत नहुँदा यी प्रतिवादीले रक्सी खाएको अवस्थामा मृतक घरबाट हिँडेको रिसको आवेगमा आई फूलमायालाई मुक्काले हान्दा सोही चोट पिरको कारण भोलिपल्ट निजको मृत्यु भएको अवस्था देखिएको छ। जसबाट यी प्रतिवादीले मृतकको हत्या गर्ने योजना बनाएको र साङ्घातिक हतियार प्रयोग गरेको अवस्थासमेत नदेखिँदा तत्काल उठेको रिसले गर्दा वारदात घटेको र मृतक फूलमाया घर छाडी नगएको भए प्रतिवादीसँग झगडा हुने र मृतकलाई मार्नुपर्ने अवस्था रहने थिएन भनी अनुमान गर्नुपर्नेसमेत अवस्थालाई विचार गरी सजाय निर्धारण गर्नुपर्ने देखिने।

विधायिकाले आवश्यकताअनुरूप दण्ड निर्धारणमा स्वविवेक प्रयोग गर्न सहजताको लागि मुलुकी ऐन, अ.बं.१८८ नं. को कानूनी व्यवस्था गरी

न्यायकर्तालाई न्यायिक स्वविवेकको अधिकार दिएको अवस्थामा वारदातमा गम्भीर प्रकृतिको संलग्नता रहेको नदेखिएका यी प्रतिवादी धनबहादुर लेप्चालाई अ.बं.१८८ नं. को प्रयोग गरी सजायमा कमी गर्न दण्ड निर्धारणको प्रचलित न्यायिक पद्धतिअनुरूप नै हुने।

प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदन अदालत, इलामबाट प्रतिवादीलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने गरी भएको फैसला सदर भइसकेको अवस्थामा मृतकले घर छाडी हिँडेको कारण यी प्रतिवादीलाई तत्काल उठेको रिसबाट फूलमायालाई मुक्काले हान्दा सोही चोटपिरको कारणबाट भोलिपल्ट मृत्यु भएको हुन सक्ने अवस्थालाई विचार गर्दा भवितव्य हो कि भन्ने अवस्थासमेत भएकोले यी प्रतिवादी राम दमाईलाई ऐनबमोजिम सजाय गर्दा चर्को पर्नजाने देखिँदा अ.बं. १८८ नं. अनुसार निजको हकमा १६ (सोह) वर्ष कैद सजाय हुने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज रेग्मी

कम्प्युटर: चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल माघ २२ गते रोज ६ शुभम्।

७

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६८-CR-०४१७, जबर्जस्ती करणी (हाडनाता), श्रीराम त्रिपाठी वि. नेपाल सरकार

चरित्रकै विवाद रहेको मुद्दामा बाहेक अपराधी ठहर गर्न वा सफाई दिनको लागि व्यक्तिको चरित्रलाई कानूनले खासै महत्त्व दिएको छैन। करणी एउटा घटना हो जो जुनसुकै जैविक व्यक्तिबाट जुनसुकै बेला जसरी पनि घटित हुने सम्भावना रहन्छ। यसका प्रस्फुटनका एक होइन अनेकौं छिद्र हुन्छन्। साधु सन्त देउतादेखि दुष्ट दुर्जन सबै यसको दायरामा आउन सक्ने हुन्छन्। त्यसैगरी यौन दुराचार र करणी गर्ने काम सामान्यतया कसैले पनि खास गरी बाबुले आफ्नो सन्तानको सामुन्ने गर्ने कुरा एक असामान्य कुरा भएको र पीडितकी बहिनी

निकै कम उमेरकी भएकीले निजबाट यस्तो तथ्य थाहा पाउने अवस्था कमै पर्छ । अतः ती भनाइलाई प्रतिवादीको सफाइको आधार बनाउनु उपयुक्त नहुने ।

तुलै घाखत भई सो घाउ बिग्रेको केही अपवादजन्य अवस्थाबाहेक करणी भएको एक महिनासम्म जबर्जस्ती करणीका लक्षणहरू यथावत रहन सक्ने हुँदैनन् । कानूनले १६ वर्ष पुरा भएकोलाई वयस्क माने पनि नेपालमा १३-१४ वर्षमा नै केटीहरूको स्तनलगायतका यौनाङ्गहरूको विकास हुने र महिनावारी सुरु हुने र सन्तान जन्माउन सक्ने अवस्थामा पुग्ने यहाँको इतिहास र यथार्थ छ । करणी भएको भनिएको समयमा पीडितको उमेर १४ वर्ष पुरा भई १५ मा प्रवेश गर्नको लागि ४ महिनाजति बाँकी रहेको देखिन्छ । पीडितको कन्याजाली च्यातिएको अवस्था छ । कन्याजाली विभिन्न कारणले च्यातिन सक्ने कुरा यथार्थ हो । तर सामान्य क्रियाकलापबाट कन्याजाली च्यातिने कुरा यथार्थ होइन । पीडितबाट के कस्तो असामान्य क्रियाकलाप भयो र निजको कन्याजाली च्यातिन पुग्यो यसको जिकिर प्रतिवादीले लिनुपर्छ र त्यसको प्रमाण पनि निजैले पुर्याउनु पर्ने ।

पीडितले अरुहरूसँग पनि यौन सम्पर्क गरेकी कुराको हल्का वा बलियो कुनै प्रमाण देखिँदैन । प्रमाण र अनुमान फरक कुरा हुन् । बाबुको दुराचारबाट पीडित भई घर छोडेर छोरीले कसैसँग केही समय बिताएको तथ्यबाट निजहरू बिचको सो सम्बन्ध यौन सम्पर्कमा नै परिणत भएको अर्थ गर्न नमिल्ने । त्यसबाटै पीडित चरित्रहीन रहेकी भनी अर्थ गर्न नमिल्ने ।

पीडित विद्यालयमा पढ्ने छात्रा भएकी निजको आमा, मामा सबै रहेका र मावली कमजोर नरहेको देखिन्छ । पीडितले परीक्षामा राम्रो अङ्क ल्याएकी कुरालाई फैसलाहरूले टेकेको देखिन्छ । तथापि चरित्रहीन र यौनकर्मीको पनि शारीरिक स्वायत्तता हुन्छ जसलाई निजको ईच्छाबेगर उल्लङ्घन गर्न नमिल्ने ।

बकपत्रमा परेका धेरै कुरा मौकाको जाहेरीमा

उल्लेख हुनसकेका छैनन् । तर बकपत्र गर्ने व्यक्ति बकपत्र कसरी गर्नुपर्छ भन्ने कानून पढेको ज्ञाता व्यक्ति नभएको कुरा विचारणीय छ । प्रतिवादी एकदम बदमास व्यक्ति भएको देखाउन पनि वास्तविक तथ्यलाई बढाईचढाई गर्ने आनीबानी मानव स्वभावभित्रै पर्छ । जाहेरी दिँदा जाहेरवाला धेरथोर अविचलित अवस्थामा रहने हुँदा सोको प्रभावस्वरूप मौकामा सिलसिलाबद्धमा सबै तथ्यको वर्णन नहुन पनि हुनसक्छ आदि आदि । तथापि दूधमा पानी मिसिएको भन्दैमा त्यसमा दूध छैन पानी मात्रै छ भन्न नमिलेजस्तै केही कुरा बढाईचढाई आएकाटै वा केही कुरा छुटेबाटै त्यसलाई मात्र अलग्याई मिसिलका अरु प्रमाणको उपेक्षा गरी सो बकपत्रमा परेका यथार्थ कुरालाई समेत अमान्य गर्नु उचित हुँदैन । न्यायाधीशले राजहंसको काम गर्न सक्नुपर्छ । दूध कति र पानी कति छुट्याउने पर्ने ।

पीडित १४ वर्ष पुरा भएकी बालिका र निजकी आमाले आफ्नो भविष्यलाई प्रतिकूल असर पुग्ने गरी सामाजिक हैसियत, छोरीको भावी पारिवारिक र सामाजिक जीवनसमेतलाई खेलवाड गरी प्रतिवादीउपर बनावटी काल्पनिक आरोप लगाएको सम्झनु उचित हुँदैन । बालिकाले आफ्नै बाबुसँग पूर्वनियोजित रिसको बदला लिन षड्यन्त्रपूर्वक प्रपन्च गरेको हुनसक्ने सम्भावना रहेको कुरा मिसिल संलग्न कुनै पनि प्रमाणबाट देखिँदैन । मानिसले कुनै पनि कर्म गर्दा त्यसबाट उत्पन्न हुने असरको सामान्यरूपले ख्याल राखेकै हुन्छ । १४ वर्षकी बालिकाले सतहीरूपले हुँदै नभएको घटनालाई षड्यन्त्र रची आफ्नै बाबुले जबर्जस्ती करणी गरेको कुरा भन्न बनावटी कुराले प्रेरित गरेको देखिँदैन । प्रतिवादीले जाहेरवालीउपर सौता ल्याएको रिसइवी साधन झुट्टा जाहेरी दिएको भन्ने प्रतिवादीको जिकिर रहेको छ तर सौता ल्याउँदाको अवस्थामा निजले बहुविवाहमा उजुर नगरेकी र सौता घर छोडी हिँडेपछि लोम्नेसँगको सम्बन्ध सामान्य हुँदै गएको अवस्थामा लोम्नेसँग बदला लिन यसप्रकारको

जघन्य अपराधमा जाहेरी दिए होलिन भन्ने पत्यार गर्ने आधार देखिँदैन । निजहरूको आरोप पीडितको माइजूको भनाइबाट पनि समर्थित रहेकोछ । पीडितले प्रारम्भ देखि नै घटनाको सविस्तार चित्रण गरेको अवस्थामा आफूलाई रक्षा दीक्षा र हेरविचार गर्ने बाबुले करणी गरेको भनी भनेको कुरालाई प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १० अनुसार प्रमाणमा लिन मिल्ने भन्ने स्थापित न्यायिक सिद्धान्तहरू समेतको आधारमा पीडित तथा जाहेरवालासमेतको भनाइलाई प्रत्यक्ष र विश्वसनीय प्रमाणको रूपमा ग्रहण गर्नुपर्ने नै देखिने ।

कुनै पनि जबर्जस्ती करणीको पीडित सो कसुरको प्रभावबाट धेरथोर असामान्य हुन पुग्छिन । त्यसमा पनि बाबुको सहारामा बसेकी र छोरीको कन्यादान गर्नुपर्ने बाबुबाट यसप्रकारको व्यवहार होला भनी छोरीले पूर्वानुमान गर्ने कुरा हुँदैन । यो एक भुइँचालो हो, एक आँधीबेहरी हो जसले पीडितलाई क्षतविक्षत बनाएको छ । निजले प्रतिवादीबाट भएको वारदात समयमा भन्न नसक्नु र घर छाडी अरुहरूसँग हिँड्नुजस्ता कुरा यस्ता पीडितको व्यवहारभित्रै पर्ने कुरामा यौन विशेषज्ञ र मनोविद्हरू एकमत छन् । सहारा दिने बाबु नै अपराधी भएको, वारदातको ३ दिनपछि जाँचको चटारो, आमा पनि सँधै भेट नहुने, उमेर भरखर १४ कसलाई भन्ने कहाँजाने कल्पना गरौं । राम्रो कमाई गर्ने प्रतिवादी जो पीडितको सुखद भविष्यको सुनिश्चित स्रोत छन् तिनलाई पीडित र जाहेरवालीले गुमाउनु भनेको निजहरूले तुलो खतरा मोल लिनु हो । घटना यथार्थ नरहेको भए निजहरूले अदालतमा समेत उभिएर आफ्नो आम्दानी र सहारा गुमाउनु पर्ने हुँदैनथ्यो । प्रतिवादीबाट यस इजलाससमक्ष अत्यन्त चित्तबुझ्दो कुरा नआएसम्म कन्याजाली च्यातिएको शारीरिक लक्षणमा पुगेकी पीडित र निजकी आमा जाहेरवालीद्वारा व्यक्त कथनलाई यो इजलासले अन्यथा गर्न नसक्ने ।

यिनै सब कारणहरूले गर्दा प्रतिवादीलाई

जबर्जस्ती करणीको महलको १ र २ नं. को कसुरमा ऐ. को ३ नं. को देहाय ३ अनुसार ८ वर्ष कैद र हाडनाता करणीको १ नं. तथा जबर्जस्ती करणीको महलको २ नं. अनुसार थप १० वर्ष कैद तथा ऐ.को १० नं. बमोजिम पीडितले प्रतिवादीबाट रु. एक लाख क्षतिपूर्ति भरिपाउने ठहर्याएको सुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६७।१२।२२ को फैसलालाई उल्टी गरी प्रतिवादीलाई सफाइ दिनका लागि तथ्यगत र कानूनी आधार नरहेकोले पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला सदर हुने ठहर्छ । अभियोगदाबीबाट सफाइ पाउँ भन्ने प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल फागुन ३ गते रोज २ शुभम् ।

८

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय र मा.न्या. श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६८-CR-०६७९, ०६८०, कर्तव्य ज्यान, सिर लामा तामाङ वि. नेपाल सरकार, सिर लामा तामाङ वि. नेपाल सरकार

मृतकको शरीरबाट गहना निकाली लगेको भन्ने प्रतिवादीको साबितीबाट अभियोग दाबीको मुलुकी ऐन, चोरीको महलको १२ नं. को कसुर पनि स्थापित भएको छ । यसमा ज्यानसम्बन्धीको महलबमोजिम तुलो सजाय भइसकेपछि चोरीको महलको सजाय गर्न मिल्दैन भन्ने तर्कमा कुनै कानूनी बल छैन । यो कुरा फैसला कार्यान्वयन हुने बेलामा मुलुकी ऐन, दण्ड सजायको महलबमोजिम तय हुने कुरा देखिन्छ । यसबाट फैसलामा हुने ठहर प्रभावित हुन नसक्ने हुँदा प्रतिवादीको यो पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने हुँदा प्रतिवादी विरुद्धको ज्यानको अभियोग दाबी पुग्ने ठहर्याई उक्त महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने र जाहेरवालाले

बिगो बुझी लगेकोले बिगो नभराउने हदसम्म मिलेकै देखिँदा सदर हुने तर चोरीतर्फ भएको सुरु नुवाकोट जिल्ला अदालतको फैसला नमिलेको हुँदा सो हदसम्म केही उल्टी भई चोरीको महलको १२ नं. बमोजिम १ महिना कैद र बिगोबमोजिम रु. १८,३८१।- जरिवाना हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति ०६८।३।२८ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गेहेन्द्रराज पन्त

कम्प्युटर: चन्दनकुमार मण्डल

इति संवत् २०७२ साल फागुन ३ गते रोज २ शुभम्।

इजलास नं. ६

१

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-CR-००१०, भ्रष्टाचार (नागरिकता प्रमाण पत्र), *गुणनिधि भण्डारी वि. नेपाल सरकार*

भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ र प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०५९ को दफा १६(१) अनुसार दुवै सजायको माग दाबी लिएको आरोपपत्र भए तापनि विवादमा आएको भनिएको सो प्रमाणपत्र सन्, १९८९ को भन्ने देखिएकोले, प्रस्तुत विवादमा साबिक अर्थात् भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ नै आकर्षित हुने देखिएकोले, तत्काल प्रचलित भ्रष्टाचार निवारण ऐन, २०१७ को दफा १२ को कसुर अपराधमा विशेष अदालत, काठमाडौंले प्रतिवादी गुणनिधि भण्डारीलाई सोही ऐनको दफा २९(२) अनुसार रु. ५००।- जरिवाना हुने ठहर्याई गरेको मिति २०६९।१।१० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: गजेन्द्रबहादुर सिंह

इति संवत् २०७२ साल भदौ ३ गते रोज ५ शुभम्।

२

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-CR-०३५१, लागु औषध खैरो हेरोइन, *सिन्धु पाण्डे वि. नेपाल सरकार*

लागु औषध ऐन, २०३३ को दफा ४ (घ) (ङ) र (च) को कानूनी व्यवस्था हेर्दा ऐनको दफा ४ मा निषेध गरिएका कार्यहरूअन्तर्गत (घ) मा लागु औषधको बिक्री वितरण गर्न र (ङ) मा लागु औषधको निकासी वा पैठारी गर्न र (च) मा लागु औषध खरिद गर्ने, सञ्चय गर्ने, राख्ने वा ओसारपसार गर्ने कार्य प्रतिबन्धित हुने र ऐनको दफा १४(१) (छ) (२) मा अफिम, कोकिन वा सोबाट बनेको लागु औषधको सेवन र खेती गर्ने कार्यबाहेक अन्य निषेधित कार्य गर्ने व्यक्तिलाई पच्चिस ग्रामदेखि एकसय ग्रामसम्मको कारोबार गर्नेलाई दशदेखि पन्ध्र वर्षसम्म कैद र पचहत्तर हजार रुपैयाँदेखि दुई लाख रुपैयाँसम्म जरिवानाको कानूनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। सो कानूनी व्यवस्थाविपरीत गई प्रतिवादीले उल्लिखित कानूनी व्यवस्था उल्लङ्घन गरी लागु औषध खैरो हेरोइन ४५ ग्राम ५४० मिलिग्राम वीरगन्जबाट हेटौंडासम्म ल्याउँदै गर्दा पक्राउ परेकोले लागु औषध खैरो हेरोइन ४५ ग्राम ५४० मिलिग्राम बिक्री वितरण गर्ने उद्देश्यले ओसारपसार गरेको हुँदा निजलाई लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४(घ) (ङ) र (च) को कसुरमा सोही ऐनको दफा १४(१) (छ) (२) अनुसार ११ (एघार) वर्ष कैद र रु. १,५०,०००।- (एक लाख पचास हजार) रुपैयाँ जरिवाना गर्ने गरी भएको सुरु मकवानपुर जिल्ला अदालतबाट मिति २०६८।१२।१५ मा भएको फैसला सदर गर्ने गरी पुनरावेदन अदालत, हेटौंडाबाट प्रमाण र कानूनको विवेचना भई मिति २०६९।१२।२० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने।

इजलास अधिकृत: बिनोद रखाल

इति संवत् २०७२ साल चैत १८ गते रोज ५ शुभम्।

मा.न्या.श्री ओमप्रकाश मिश्र र मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ, ०७०-CR-०३४८, लागु औषध (ब्राउन सुगर), महेन्द्रकुमार महतो वि. नेपाल सरकार

लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा १२ ले लागु औषध बरामद भएको अवस्थामा सो लागु औषधलाई कानूनबमोजिम राखेको भन्ने कुरा प्रमाणित गर्ने भार यी प्रतिवादीहरूमा नै रहेको देखिएको तर त्यस्तो कुनै प्रमाण प्रतिवादीहरूले प्रस्तुत गर्न सकेको नपाइएकाले कानूनले प्रतिबन्धित लागु औषध खैरो हेरोइन निजहरूको सँगसाथबाट बरामद भएको तथ्य स्पष्ट भएको पाइयो । यसरी प्रतिवादीहरूको सँगसाथबाट कानूनले प्रतिबन्धित गरेको लागु औषध खैरो हेरोइन ५० ग्राम स्टिलको भाँडा र तराजुसहित बरामद भएको कुरा प्रमाणबाट पुष्टि भइरहेको हुँदा निजहरूले लागु औषध (नियन्त्रण) ऐन, २०३३ को दफा ४ को कसुर गरेबाट ऐ.ऐ. को दफा १४(१)(छ) (२) अनुसार जनही कैद वर्ष ११ (एघार) र जरिवाना रु. ७५,०००।- (पचहत्तर हजार) गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६९।०८।१२ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ।

इजलास अधिकृत: बिनोद रखाल

कम्प्युटर: सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७२ साल चैत १८ गते रोज ५ शुभम् ।

इजलास नं. ७

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६८-WO-०५४६, उत्प्रेषण / परमादेश, कृष्णप्रसाद तिमिल्सनासमेत वि. अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, टङ्गाल काठमाडौंसमेत

निवेदकको निवेदन माग दाबी एवम्

विपक्षीहरूको लिखित जवाफमा लिइएको जिकिर अध्ययन गरी विचार गर्दा व्यक्तिगत जग्गादर्ताको विषयमा विपक्षी मालपोत कार्यालयले आफ्नो जग्गादर्ताको अधिकार प्रयोग गर्दा सबुद प्रमाण, साबिक दर्ता, स्थलगत सर्जमिन, नापी आदि गरी जग्गा दर्ता गर्न मिल्ने नमिल्ने भन्ने आफ्नो अर्धन्यायिक अधिकार प्रयोग गरी निर्णयमा पुग्नुपर्नेमा त्यसो नगरी प्रस्तुत मुद्दामा अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको मिति २०६५।७।२८ को निर्देशन र सोको आधारमा गरेको विपक्षी मालपोत कार्यालयले जग्गाको दर्ता व्यक्तिका नाममा नगरी नेपाल सरकारको नाममा दर्ता गर्ने गरी मिति २०६५।८।१८ मा निर्णय गरी दर्ता स्वेस्ता तयार गरी नेपाल सरकारको नाममा प्रमाणपुर्जासमेत तयार गरी स्थानीय जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा पठाएको कार्य कानून र विधिगत प्रक्रियाअन्तर्गत रही भए गरेको देखिएन । आफूले अर्धन्यायिक अधिकारको प्रयोग गर्न पाउने गरी मालपोत ऐन, २०३४ ले प्रदान गरेको जग्गा दर्ता गर्ने कार्य ऐन, कानून र न्यायका मान्य सिद्धान्त प्रयोग गरी न्यायिक विवेकको आधारमा निर्णयमा पुग्नुपर्नेमा त्यसो नगरेको हुँदा विपक्षी आयोगको निर्देशनमा रही गरेको मालपोत कार्यालयको मिति २०६५।८।१८ को निर्णय कानूनबमोजिमको नहुँदा कायमै रहनसक्ने अवस्था देखिएन । विपक्षी आयोगको निर्णय पनि न्यायिक विवेक र कानूनी विधिगत प्रक्रियाअनुरूप प्राप्त अधिकारको सीमाभित्र रही गरेको नभई अधिकारको अतिप्रयोग गरी अनुचित कार्य र भ्रष्टाचारको सम्बन्धमा छानबिन अनुसन्धान र तहकिकात गर्ने गराउने अधिकार पाएको निकायले सुनुवाइको मौका नै नदिई गरेको कारवाही एवम् निर्णय पनि न्यायिक मान्यता र स्वच्छ सुनुवाइको सिद्धान्तविपरीत भएको देखिएको छ । जसलाई मर्का

पर्ने वा पीडित हो सो व्यक्तिलाई नबुझी गरिएको अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगको निर्णय प्राकृतिक न्यायको सिद्धान्तविपरीत समेत देखिने ।

अतएव: अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोगबाट मिति २०६५।७।२८ मा दिएको निर्देशन र सोको आधारमा भएको मालपोत कार्यालय, डिल्लीबजारको मिति २०६५।८।१८ को निर्णय र सो आधारमा प्रत्यर्थी नेपाल सरकारको नाममा तयार भएको दर्ता ख्रेस्ता तथा जग्गाधनी पुर्जासमेत उत्प्रेषणको आदेशले बदर गरिदिएको छ । अब निवेदकहरूले चलाएको छुट जग्गा दर्तासम्बन्धी विषयमा सबुद प्रमाण बुझी दर्ता हुने वा नहुने विषयमा निर्णय गर्नु भनी विपक्षी मालपोत कार्यालयको नाममा परमादेशको आदेश जारी हुने ।

इजलास अधिकृत : विनोद रखाल

कम्प्युटर : सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७३ साल जेठ ४ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६९-RC-००११, कर्तव्य ज्यान, नेपाल सरकार वि. फुच्चे भन्ने रमेश नाउसमेत

प्रस्तुत वारदातमा मृतक अमिन मुसलमानको दायाँ आँखामा निलो डाम, ढाड, घाँटी र पेटमा गोली लागेको घाउ रहेको भन्ने घटनास्थल तथा लास जाँच प्रकृति मुचुल्का, मृतकको मृत्यु Head Injury र Bullet Injury भन्ने उल्लेख भएको लास जाँच प्रकृति मुचुल्कामा शरीरमा गोली लागेको भन्नेसमेत उल्लेख भएबाट निजको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको तथ्यमा विवाद देखिएन । प्रतिवादी फुच्चे भन्ने रमेश नाउले प्रस्तुत वारदातमा आफ्नो संलग्नता नरहेको मौकामा कुटपिट गरी साबिती बयान गराएको जिकिर लिए तापनि किटानी जाहेरी दरखास्त तथा निजले

अनुसन्धानको क्रममा जाहेरवालाको बुबा अमिन मुसलमानले माछा किनिरहेको अवस्थामा बोलाई ल्याई मोगलहा चौराहाबाट केही पर लगेपछि जोगेन्द्र भन्ने राजेश कहारले ल्याएको मोटर साइकलमा राखी लगी सिरसहवा स्थित खेत पुगे पछि गोली हानी मारेको हो भन्ने साबितीलाई गयासुदिन मौलाना मुसलमानले जोगेन्द्र भन्ने राजेश कहारले अमिन मुसलमानलाई पेस्तोल ताकदै मोटरसाइकलमा बसाली आफूले मोटरसाइकल चलाए बिचमा अमिन मुसलमान पछाडि फुच्चे भन्ने रमेश नाउ बसी पश्चिमतर्फ गएको भनी गरेको कागजले समेत समर्थन गरिरहेको साथै अदालतसमक्ष गरेको बयानमा सवाल जवाफ नं. १७ मा सोधिएको स्वास्थ्य स्थितिको बारेमा निजले स्वास्थ्य ठिक छ तर शरीरमा ठण्डी लागेको छसम्म भनेको देखियो तर कुटपिटको पीडा चोटलगायतका बारेमा भन्न सकेको नदेखिँदा निजको अनुसन्धानको क्रममा गरेको साबिती बयानलाई यातना दिई भएको हो भनी अन्य प्रमाणहरूबाट समेत पुष्टि गर्न सकेको नदेखिँदा निज प्रतिवादीको प्रस्तुत वारदातमा संलग्न रही आरोपित कसुर गरेकोमा अन्यथा भन्न मिलेन । यसरी आरोपित कसुर गरेकोमा अभियोग दाबीबमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद ठहर्याएको रूपन्देही जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत, बुटवलको फैसला मिलेकै देखिने ।

प्रतिवादी जोगेन्द्र भन्ने राजेश कहारको दाजु र मृतक अमिन मुसलमानबिच कुटपिट हुँदा निज प्रतिवादीको दाजुलाई घाइते बनाएकोले मृतक अमिन मुसलमानलाई मार्नुपर्छ भनी प्रतिवादी फुच्चे भन्ने रमेश नाउ र पप्पु नाउसँग सल्लाह गरी निज मृतकलाई वारदातस्थलमा लगी प्रतिवादी राजेश कहारले १ राउन्ड र फुच्चे भन्ने रमेश नाउले १ राउन्ड गोली हानी हत्या गरेको हो भनी साबिती बयान गरेको, मृतकको

मृत्यु Head Injury र Bullet Injury भन्ने उल्लेख भएको लास जाँच मुचुल्का, मृतकलाई अपहरण गरी लगेको देखेका घटनाका चस्मदित गवाह गयासुद्धिनको बकपत्र र सो तथ्यलाई पुष्टि हुने गरी जाहेरवालाको जाहेरी दरखास्तसमेतबाट प्रतिवादी जोगेन्द्र भन्ने राजेश कहार र फुच्चे भन्ने रमेश नाउले मृतक अमिन मुसलमानलाई कर्तव्य गरी मारेको मिसिल संलग्न प्रमाणहरूबाट देखिँदा निज प्रतिवादीहरू जोगेन्द्र भन्ने राजेश कहार र फुच्चे भन्ने रमेश नाउलाई सुरु रूपन्देही जिल्ला अदालतले सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने ठहर्याई मिति २०६८।०५।२१ मा भएको फैसला पुनरावेदन अदालत, बुटवलले सदर गरेको फैसला मनासिब नै देखिँदा अन्यथा गर्नु परेन, साधक सदर हुने।

इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: सिजन रेम्मी

इति संवत् २०७२ साल माघ १५ गते रोज ६ शुभम्।

३

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०६८-CR-०८७४, जिउ मास्ने बेच्ने, नेपाल सरकार वि. शान्ति भन्ने माइली तामाङ लामासमेत

प्रतिवादी विष्णु तामाङले अधिकारप्राप्त अधिकारी तथा अदालतमा समेत बयान गर्दा प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङले खासामा कपडा बोक्ने काम गर्ने केटी खोजिदिन भनेकोले पीडित सिर्जना तामाङसँग चिनजान गराई फकाइदिएको हो भन्नेसमेत व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ भने पीडित सिर्जना तामाङ प्रहरीको सहयोगमा माइती नेपालसँग सम्पर्क भई नेपाल फर्की आई अदालतमा गरेको बकपत्रमा प्रतिवादी विष्णु तामाङले प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङसँग परिचय गराई दिएको र खासामा गई

झोलामा प्याक गरेको सामान लिई आउने काम लगाई दिने भनी निज माइली तामाङले भारत पुनामा पुर्याई बिक्री गरी आएका हुन् भनी आफूउपर घटेको सम्पूर्ण व्यहोरा उल्लेख गरेको पाइन्छ। यसरी प्रतिवादी विष्णु तामाङको सहयोगबाट प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङ र पीडित सिर्जना तामाङबिच भेटघाट भएको र निज प्रतिवादीहरूले पीडित सिर्जना तामाङलाई ललाई फकाई खासातर्फ जाने भनी बिक्री गर्ने उद्देश्यले भारतको पुना भन्ने ठाउँमा पुर्याई निज पिडितलाई बिक्री गरी प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङले भारतीय रूपैयाँ रु. ५,०००।- लिई काठमाडौं फर्की आएको पुष्टि हुन आउने।

जसले जेजतिको दाबीगर्छ सोमा मात्र अदालत प्रवेश गर्नुपर्छ सुरु दाबीभन्दा पछि उठाएको दाबीमा अदालत प्रवेश गर्नु हुदैन भन्ने मान्य सिद्धान्तविपरीत सुरु अभियोग दाबी नै नरहेकोमा पछि पुनरावेदन गर्दा थपिएको माग दाबीमोजिम प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङलाई बिगो कायम गरी सोबमोजिमको जरिवानाको माग दाबी लिइएको पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारले जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन। अतः सुरु दाबीमा नै नभएको बिगोबमोजिमको जरिवाना पछि पुनरावेदन गर्दा लिएको दाबीको आधारमा प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङलाई बिगोबमोजिमको जरिवाना रकम कायम गर्न मिल्ने नदेखिँदा सुरु जिल्ला अदालतले शान्ति भन्ने माइली तामाङलाई बरामदी रकमबमोजिम जरिवाना हुने ठहर्याएको सो हदसम्म उल्टी गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसला मिलेकै देखिने।

प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङले अधिकारप्राप्त अधिकारी तथा अदालतसमक्ष गरेको बयानमा विष्णु तामाङमार्फत् पीडितलाई खासामा कपडाको कार्यमा लगाइदिने आश्वासन दिएको र

पीडितलाई फकाइदिएबापत प्रतिवादी विष्णु तामाङलाई रकम दिने सर्त गरेको तथा पीडितलाई भारतमा लगी बिक्री गर्ने जानकारी निज प्रतिवादी विष्णु तामाङलाई भएको भन्नेसमेत व्यहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ । प्रतिवादी विष्णु तामाङले आफ्नो बयानमा प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङले खासामा कपडा बोक्ने काम गर्ने केटी खोजिदिन र सो गरेबापत केही रकम दिने भनेकाले पीडित सिर्जना तामाङसँग चिनजान गराई फकाइदिएको हो र पीडित आफैँ प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङसँग गएको हो भन्नेसमेत उल्लेख भएको देखिन्छ । उक्त बयानहरूलाई पीडित सिर्जना तामाङले खासामा काम लगाइदिने बहानामा विष्णु तामाङले माइली तामाङसँग भेटघाट गराएको र निज शान्ति र उसको बच्चासहित स्वयं पीडित ट्याक्सीमा चढी गएको भन्नेसमेत व्यहोराको बकपत्रले समर्थन गरिरहेको देखिन्छ । उल्लिखित बयान तथा बकपत्रसमेतबाट निज प्रतिवादी विष्णु तामाङले पीडित सिर्जना तामाङलाई भारतमा लगी बिक्री गरेको नभई जिउ मारने बेच्ने कार्य गर्नको लागि परिपञ्च मिलाउने तथा सहयोग गर्ने कार्यसम्म गरेको देखियो । अतः निज प्रतिवादीले नै पीडितलाई भारतमा लगी बिक्री गरेको भन्ने तथ्यगत प्रमाणको अभावमा जिउ मारने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ८(४) बमोजिम ४ (चार) वर्ष कैद सजाय गरेको पुनरावेदन अदालत, पाटनको फैसलालाई अन्यथा भन्न नमिल्ने ।

प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली तामाङलाई जिउ मारने बेच्ने कार्य (नियन्त्रण) ऐन, २०४३ को दफा ८(१) बमोजिम १२ (बाह्र) वर्ष कैद र प्रतिवादी विष्णु तामाङलाई सोही ऐनको दफा ८(४) बमोजिम ४(चार) वर्ष कैद सजाय गरेको सुरु काठमाडौँ जिल्ला अदालतको फैसलालाई सो हदसम्म सदर गरी बरामदी रकमबमोजिम प्रतिवादी शान्ति भन्ने माइली

तामाङलाई जरिवानासमेत गर्ने गरेको हदसम्म उल्टी हुने ठहर्याएको पुनरावेदन अदालत, पाटनको मिति २०६७।०७।३० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत : गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७३ साल असार २७ गते रोज २ शुभम् ।

४

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा., ०७२-CI-००३६, निषेधाज्ञा, सोनाई साहु वि. मालपोत कार्यालय, लाहान, सिराहासमेत

मैले सिराहा जिल्ला अदालतमा दिएको दे.नं.११८१ को जग्गा खिचोला चलन चलाई मुद्दा विचाराधीन रहेकोले सोको निर्णय नहुन्जेलसम्म विपक्षी मरनीदेवी साहको नाउँमा लगत कायम गर्ने प्रक्रिया अगाडि नबढाउनु, जे जुन अवस्थामा छ सोही अवस्थामा स्थगित राख्नु भन्ने निवेदन माग रहेकोमा, निवेदकले दाबी लिएको जग्गामा मेरो अंश भाग भई चलन गरी आएको जग्गाको लगत कायम गराउनु, कानूनी प्रक्रिया चलिरहेको हुँदा र सिराहा जिल्ला अदालतमा चलेको दे.नं.११८१ को जग्गा खिचोला चलन मुद्दाबाट निर्णय हुने नै हुँदा रिट निवेदनबाट प्रस्तुत मुद्दा हेर्न नमिल्ने हुँदा खारेज गरिपाउँ भन्नेसमेत व्यहोराको लिखित जवाफ देखिन्छ । विपक्षी मरनीदेवी साहले आफ्नो नाउँमा लगत कायम गराउन मालपोत कार्यालयमै निवेदन दिई कानूनी प्रक्रिया सुरु भइसकेको अवस्थामा निवेदकको निवेदन व्यहोराको आधारमा मात्र टेकेर आदेश दिन मिल्ने देखिँदैन । निवेदक र विपक्षीबिच सिराहा जिल्ला अदालतमा जग्गा खिचोला हक कायम मुद्दा चली विचाराधीन रहेकोबाट

उक्त विवादित जग्गामा निवेदकको निर्विवाद हक भएको भन्न मिलेन । विवादित जग्गामा निवेदकको निर्विवाद हक नभएको अवस्थामा त्यस्तो विषयमा निषेधाज्ञाको आदेश जारी गर्न नमिल्ने ।

सबुद प्रमाण बुझी न्याय निरूपण गर्नुपर्ने विषयको सुरु अदालतमा विचाराधीन मुद्दामा सो तथ्यलाई अलग राखी निषेधाज्ञाको आदेश माग गरेकै आधारमा रिट जारी गर्न सर्किटदैन । सिराहा जिल्ला अदालतमा दे.नं. ११८१ को जग्गा खिचोला चलन चलाई घर उठाई पाउँ भन्ने मुद्दा अझै पनि कारबाहीयुक्त अवस्थामा रहेको हुँदा उक्त मुद्दाबाट हकबेहकमा निर्णय हुने अवस्था छ । विवादित जग्गाको स्वामित्वको विषयको मुद्दाको निरूपण सोही जग्गा खिचोला चलन घर उठाई पाउँ भन्ने मुद्दाबाट हुने नै हुँदा प्रस्तुत निवेदनबाट निषेधाज्ञा जारी हुन सक्ने भएन । अतएव: प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत, राजविराजको मिति २०७१।०८।०७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुन्छ । रिट जारी गरिपाउँ भन्ने पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।
इजलास अधिकृत: विनोद रस्त्राल
कम्प्युटर: सिजन रेग्मी
इति संवत् २०७३ साल जेठ ४ गते रोज ३ शुभम् ।

५

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०७२-RB-०१४०, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रूबी जोशीसमेत

नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशन, २०६७ विपरीतको कसुरमा बैंकिङ्ग कसुर तथा सजाय ऐन, २०६४ आकर्षित हुने अवस्थासमेत देखिँदैन । बैंकिङ संस्थालाई अनुशासित र मर्यादित बनाउन जारी हुने निर्देशनले कानूनको रूप ग्रहण गर्न सक्ने पनि

देखिँदैन । यसरी जारी भएको निर्देशनको अवज्ञा गर्ने व्यक्ति वा संस्थालाई गरिने कारबाहीको प्रकृति र स्वरूप पनि फरक हुने हुन्छ । निर्देशिकाले आफैँमा कानूनको रूप धारण गर्न नसक्ने हुँदा सो निर्देशन विपरीतको कार्य कानूनी कसुरजन्य कार्य पनि हुन नसक्ने ।

नेपाल बङ्गलादेश बैंक लिमिटेड र नेपाल श्रीलङ्का मर्चेन्ट बैंकिङ एन्ड फाइनेन्स लिमिटेडका मेजर शेयरहरू एउटै ग्रुप अर्थात् एन.बी. ग्रुपको भएकोले मर्ज गर्ने प्रस्ताव पेस भई सोका लागि नेपाल राष्ट्र बैंकबाट स्वीकृति प्राप्त भएको तथ्य मिसिलबाट प्रस्ट भएको पाइन्छ । यसरी दुवै संस्थाहरू मर्ज भएपछि बैंकको चुक्ता पुँजी वृद्धि भई आर्थिक अवस्था सुदृढ हुनुका साथै वित्तीय गतिविधिमा समेत बढोत्तरी हुने असल नियतका साथ उक्त संस्थाहरू मर्ज भएको पाइन्छ । साथै दुवै संस्थामा एन.बी. ग्रुपको मेजर शेयरहरू भएको र एउटै ग्रुपबाट दुईवटा संस्था सञ्चालन हुनुभन्दा एउटै संस्था सञ्चालन हुनु उपयुक्त देखिँदै राष्ट्र बैंकबाट मर्जसम्बन्धी स्वीकृतिसमेत प्राप्त भएको देखिन्छ । यसरी मर्ज हुनेसम्बन्धी सम्झौता (MOU) मा पनि उपर्युक्तानुसारको स्वीकृति प्राप्त भएपछि ऋण प्रवाह नगर्ने सम्बन्धमा कुनै सहमति भएको पनि देखिँदैन । साथै गाभिने सहमति भएपछि कर्जा प्रवाह गर्न नमिल्ने गरी कुनै कानूनले रोक लगाएको पनि पाइँदैन । मर्ज भएपछि आफ्नोसमेत स्वामित्व रहने नेपाल बङ्गलादेश बैंकलाई नोक्सानी पुर्याउने उद्देश्यले कर्जा प्रवाह भएको पनि देखिँदैन । साथै उक्त कर्जाको असुलीका सम्बन्धमा नियमानुसार कारबाहीको प्रक्रियामा जानुपर्नेमा उक्त कार्य बैंकिङ कसुरअन्तर्गत पर्ने भनी गम्भीर कसुर कायम गरी सजायका लागि मागदाबी गरेको कुरा न्यायोचितसमेत नदेखिने ।

कर्जा प्रवाह हुँदा राखिएको संस्थापक शेयरको मूल्याङ्कन भएको छ भने राखिएको धितोले कर्जा खाम्ने अवस्था पनि देखिएको छ । अर्कोतर्फ व्यक्तिगत जमानीमा कर्जा प्रवाह गर्न नसकिने अवस्था पनि छैन । नेप्सेले निर्धारण गरेको मूल्यमा राष्ट्र बैंकको निर्देशनको अनुपातमा मार्जिन कटाएको पनि देखिन्छ । कर्जा प्रवाह गर्ने साधिकार निकाय सञ्चालक समितिबाट कर्जा प्रवाह गर्ने निर्णय भएको पनि देखिन्छ । ऋणी चण्डीराज ढकालको व्यक्तिगत जमानीमा ऋणी प्रकाश घिमिरेलाई रु. २,०८,००,०००/- कर्जा प्रवाह भएकोमा सो कर्जा चुक्ता भइसकेको र उक्त कर्जा प्रवाह गर्दा सो कर्जा प्रवाहको प्रक्रियामा संलग्न भएका बैंकका कर्मचारी, सञ्चालक समितिका सदस्य एवम् ऋणीका बिचमा मिलेमतो भई गैरकानूनी लाभ लिनुदिनु भएको थियो भन्ने कुराको अभियोजन पक्षबाट तथ्ययुक्त किसिमबाट पुष्टि गर्न सकेको समेत पाइँदैन । नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक सुपरीवेक्षण विभागको बैं.सु.वि./एन.बी. डेस्क/ विविध/०७०/०७१ मिति २०७१।०३।०३ को पत्र तथा नेपाल बङ्गलादेश बैंक लिमिटेडको NB: HO: CEO's Office/01/97/070/71 मिति २०७१।०२।२७ को पत्रबाट कर्जा चुक्ता भइसकेको देखिन्छ । यस्तो अवस्थामा चुक्ता भइसकेको कर्जाको विषयलाई आधार बनाएर बैंकिङ कसुर कायम गर्न मिल्ने नदेखिने ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको एकीकृत निर्देशिकाले निर्देश गरेको कार्य उल्लङ्घन गर्दा बैंकिङ कसुर गरेको नमानिने अवस्थामा प्रवाह भएको कर्जा चुक्ता भइसकेको र अभियोग दाबीबमोजिम प्रतिवादीहरू उपरको कसुर प्रमाणित हुन नसकेकोले प्रतिवादीहरूलाई सफाइ दिने ठहर्याई पुनरावेदन अदालत, पाटनबाट मिति २०७१।०७।२० मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । वादी नेपाल सरकारको पुनरावेदन

जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: इन्द्रबहादुर कठायत
कम्प्युटर: सिजन रेग्मी

इति संवत् २०७२ साल चैत ३० गते रोज ३ शुभम् ।
यसै लगाउका निम्न मुद्दाहरूमा पनि यसैअनुसार फैसला भएका छन्:

- ०७२-RB-०१४१, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत
- ०७२-RB-०१४२, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत
- ०७२-RB-०१४३, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत
- ०७२-RB-०१४४, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत
- ०७२-RB-०१४५, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत
- ०७२-RB-०१४६, बैंकिङ कसुर, नेपाल सरकार वि. रुबी जोशीसमेत

६

मा.न्या.श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६८-CR-०८७६, भ्रष्टाचार, नेपाल सरकार वि. श्यामसुन्दर मिश्रसमेत

मिति २०६६।३।२५ को निर्णय पुनः विचारको लागि स्थानीय विकास मन्त्रालयमा निवेदन दिएकोमा सो मन्त्रालयले मिति २०६६।५।५ को पत्रबाट पुनः निर्णय गर्न जिल्ला विकास समिति बारालाई निर्देशनसमेत दिएको देखियो । उक्त निर्देशनअनुसार प्रतिवादी श्यामसुन्दर मिश्रले दलीय संयन्त्रको प्रतिनिधिहरूको बैठकमा ठेकेदार प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारलाई ठेक्का रकम मिनाहा दिने सम्बन्धमा पुनः निर्णय गर्न प्रस्ताव गरी जिल्ला विकास समिति बोर्डले मिति २०६६।१०।१७ मा बोर्ड बैठकको

निर्णय नं. १ मा प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारलाई ८९ दिनको दामासाहीले हुने रकम मिनाहा दिने र निर्णय नं. २ मा ठेकेदारद्वारा दायर भई बारा जिल्ला अदालतमा विचाराधीन मुद्दा फिर्ता वा मिलापत्र गर्नसमेतको लागि ७ दिनको समय ठेकेदारलाई दिने भन्नेसमेत व्यहोराको निर्णय भएको पाइयो । सो निर्णयको वैधानिकतासम्बन्धी कानूनी व्यवस्था हेर्दा स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १८७(१) मा “यस ऐनमा अन्यथा व्यवस्था भएकोमा बाहेक जिल्ला विकास समितिको बैठकको निर्णय बैठकमा उपस्थित सदस्यहरूको बहुमतको आधारमा गरिनेछ” भन्ने व्यवस्था भएअनुसार प्रतिवादी श्यामसुन्दर मिश्रले १८ दलीय प्रतिनिधि रहने जिल्ला विकास समिति बोर्डमा कर मिनाहाको प्रस्ताव राखेकामा सो प्रस्तावलाई १२ दलका प्रतिनिधिहरूको सहमतिमा कर मिनाहा गर्ने बोर्ड बैठकको मिति २०६६।१०।१७ को निर्णय बहुमतबाट नै भएको देखियो साथै बोर्डको उक्त निर्णय मिति २०६६।११।१३ मा जिल्ला विकास परिषद बाराको अठारौं जिल्ला परिषद् बैठकबाट समेत निर्णय भएको मिसिल संलग्न प्रमाणबाट देखियो । यसरी सम्बन्धित कानूनको परिधिभित्र रही मिति २०६६।१०।१७ को जिल्ला विकास समिति बोर्डको निर्णयलाई जिल्ला विकास परिषद् बाराबाट समेत अनुमोदन गरेको देखिँदा प्रतिवादी श्यामसुन्दर मिश्रले बदनियतपूर्वक एकलौटीरूपमा प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारको मिलोमतोमा निज प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारलाई फाइदा पुग्ने गरी निर्णय गरेको भन्ने पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन नसकिने ।

स्थानीय विकास समिति र प्रतिवादी यादव ट्रेडर्सका प्रो. विभा व्याहुत कलवारबिच मिति २०६५।५।१६ मा भएको सम्झौताअनुसार असहज परिस्थितिका कारण ठेकेदारले ठेक्का चलन नभएको

दिन ठेक्का रकम मिनाहाको लागि माग गरेको देखिन्छ । मिति २०६५।११।१८ गतेको जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाराको बन्द हडताल, चक्का जाम सम्बन्धमा उपलब्ध गराएको जानकारी तथा निज प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारको ठेक्का मिन्हा सम्बन्धमा जिल्ला स्तरीय राजस्व परामर्श समितिको मिति २०६६।३।१९ को बैठकले समेत बन्द हडताल अवधि १०२ दिन कायम आई असहज परिस्थितिले बन्द हडताल भएको कुरा पुष्टि भएको उक्त अवधिमा ठेक्का सम्झौताको बुँदा नं. १२ अनुसार दामासाहीले हुने रकम छुट मिन्हा दिन सकिने व्यहोरा उल्लेख भएको हुँदा यस्तो अवस्थामा सोको बारेमा जिल्ला विकास समितिमा जानकारीसहित सिफारिस गर्ने निर्णयसमेत भएबाट प्रतिवादी विभा व्याहुत कलवारले बन्द हडतालको कारण ठेक्का रकम उठाउन नपाएको भन्ने तथ्यमा विवाद देखिएन । यसरी बन्द हडताल भएको अवस्थामा सङ्कलन गर्न नसकेको रकम तिर्न बुझाउन भन्नु न्यायोचित देखिँदैन अतः निज प्रतिवादीले मिति २०६५।५।१६ मा भएको सम्झौताअनुसार बन्द हडतालजस्तो असहज परिस्थितिमा ठेक्का रकम मिनाहा हुने नै देखिने ।

यसरी जिल्ला स्तरीय राजस्व परामर्श समितिले बन्द हडताल अवधि १०२ दिन कायम गरेको र उक्त अवधिमा ठेक्का सम्झौताको बुँदा नं. १२ अनुसार दामासाहीले हुने रकम छुट मिनाहा दिन सिफारिस गरे तापनि जिल्ला विकास समितिको आयस्रोतलाई कम असर परोस् भन्ने उद्देश्यसमेतबाट ८९ दिनको मात्र ठेक्का रकम मिनाहा दिने र बारा जिल्ला अदालतमा चलेको सोही ठेक्का रकम सम्बन्धी मुद्दामा मिलापत्र गर्ने भनी भएको जिल्ला विकास समितिको बोर्डको निर्णय भई उक्त मुद्दामा मिलापत्र गरी सो मिलापत्र अन्तिम भई बसेको

अवस्थामा प्रतिवादीहरू श्यामसुन्दर मिश्र र विभा व्याहुत कलवारले आरोपित कसुर भ्रष्टाचार गरेको भन्ने आरोप प्रमाणित गर्न ठोस प्रमाणबाट समर्थित भएको देखिएन। तसर्थ निज प्रतिवादीहरू श्यामसुन्दर मिश्र र विभा व्याहुत कलवारले आरोपित कसुरबाट सफाई पाउने ठहर्याएको मिति २०६८।५।१२ को विशेष अदालत, काठमाडौंको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ। पुनरावेदकको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने।

इजलास अधिकृत: गीता श्रेष्ठ

कम्प्युटर: सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७२ साल चैत २ गते रोज ३ शुभम्।

इजलास नं. ८

१

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६७-CR-०६८७, ०६८८, ०६९३, ०७६५, कर्तव्य ज्यान, जबरजस्ती करणी, कमल नेपाली (सार्की) वि. नेपाल सरकार, विष्णुबहादुर थापा वि. नेपाल सरकार, पदे कुमाल वि. नेपाल सरकार, हरिबहादुर थापा वि. नेपाल सरकार

मिति २०६५।४।२५ मा वारदात भएको र सोको चार दिनपछि अर्थात् २०६५।४।२८ गते घटनाको बारेमा थाहा भएपछि ४।२९ गते ४ बजे शव परीक्षण भएको, साउन महिनाको गर्मीमा घरभित्र लास रहेको र लास सुन्निई किरा परी नाक, जिब्रो लगायत किराले खाएको एवम् यौनाङ्गमा समेत किरा परिसकेको अवस्थामा रहेको लासको भिसेरा परीक्षणका लागि समेत पठाइएकाले पनि स्वाभाविकरूपमा मृत्युको कारण यकिन हुनसक्ने अवस्था देखिँदैन। केन्द्रिय प्रहरी विधि विज्ञान प्रयोगशालाबाट प्राप्त भिसेर परीक्षणमा पनि विषादीको प्रयोगबाट मृत्यु भएको नदेखिने

व्यहोराको प्रतिवेदन प्राप्त हुन आएको देखिन्छ। यस प्रकार किटानी जाहेरी, अनुसन्धान अधिकारिसमक्ष निज प्रतिवादीहरू चारैजनाको साबिती बयान, सो बयानमा उल्लेख भएअनुसार नै लासको अवस्था रहेको लासजाँच एवम् घटनास्थल प्रकृति मुचुल्का, शव परीक्षण प्रतिवेदन एवम् घटना विवरण र वस्तुस्थिति मुचुल्काका मानिसहरूको भनाइलगायतका मिसिल संलग्न कागज प्रमाणबाट यी प्रतिवादीहरूले नै मृतक पवित्रा पाण्डेलाई कर्तव्य गरी मारेको र मृतक सिल्पा पाण्डेलाई करणीसमेत गरी कर्तव्य गरी मारेको कुरा पुष्टी हुन आउने।

चारै जना प्रतिवादीहरू आ-आफ्नो भूमिका निर्वाहगरी सामुहिक प्रयासमा जबरजस्ती करणी र कर्तव्य ज्यानसमेतको वारदात घटाएको देखिँदा निजहरूले वारदातमा खेलेको भूमिकाअनुसार नै सजाय कायम गर्नुपर्ने हुँदा प्रस्तुत वारदातामा मृतक शिल्पा पाण्डेलाई प्रतिवादीहरूले जबरजस्ती करणीसमेत गरेको ठहरे पनि कर्तव्य ज्यानको खत तुलो भई दण्ड सजायको ८ नं. बमोजिम सजाय नखापिने हुँदा सोतर्फ सजाय गर्न परेन। तसर्थ प्रतिवादी हरिबहादुर थापाले चोरी गर्ने नियतले मृतकको घरमा गई धनमाल लुट्ने योजना बनाई घरबाटै चक्कु र डोरी लगी गएको र वारदात स्थानमा उक्त डोरीले मृतक पवित्रा पाण्डेको घाँटी कसी कर्तव्य गरी मारी मृतक सिल्पा पाण्डेलाई जबरजस्ती करणीसमेत गरी मारेको देखिँदा निजलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(३) अनुसार सर्वस्वसहित जन्मकैद एवम् अन्य प्रतिवादीहरू पदे कुमाल, विष्णुबहादुर थापा र कमल नेपालीले पवित्रा पाण्डेको जिउमा हात हाली मार्ने कार्यमा पक्री हात खुट्टा समाती मार्ने कार्यमा संयोग पारी कर्तव्य गरेको र मृतक शिल्पा पाण्डेलाई जबरजस्ती करणी गरी निजलाई मार्ने संयोग पारी दिएको देखिँदा निजहरूलाई ज्यानसम्बन्धीको महलको १३(४) नं.

बमोजिम सजाय गर्ने सुरुको फैसला र सो फैसलालाई सदर गरी यी प्रतिवादी चारै जनाबाट जर्जस्ती करणी गरेकोतर्फ जर्जस्तीकरणको १० नं. बमोजिम जनही रु. १०,०००।- (दश हजार) को दरले क्षतिपूर्तिसमेत भराउने गरी पुनरावेदन अदालत, वुटवलबाट भएको मिति २०६७।३।३० को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न नसक्ने ।

इजलास अधिकृत: इन्द्रबहादुर कठायत

कम्प्युटर: प्रेमबहादुर थापा

इति संवत् २०७२ साल माघ २५ गते रोज २ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.ब.रा. र मा.न्या.श्री जगदीश शर्मा पौडेल, ०६९-CR-०२५१, कर्तव्य ज्यान, धनबहादुर सार्की वि. नेपाल सरकार

मौकामा कागज गर्नेमध्येका धनसरा मल्ल, जौधरा मल्लले अदालतमा बकपत्र गर्दा भने आफूले प्रतिवादीहरूले मारेको शङ्का लाग्छ भन्नेसमेत नभनेको भनी लेखाइदिएको देखिन्छ । यी प्रतिवादीहरूले एक आपसमा पोल गरी मारेको भनी भन्न सकेको पनि छैन । मृतक जितेगडाबाट जाँदा कालेखोलाबाट खिङ्कीज्युलासम्म ट्याक्टर चढी गई खिङ्गीज्युला भन्ने ठाउँमा ओर्लिएको भन्ने जौधरा मल्लको मौकामा कागज र बकपत्रबाट तथा ट्याक्टर मालिक र चालकको मौकामा कागजबाट देखिए पनि निज जाँदा निजसँग कोही मानिस भएको तथा कसैले पिछा गरेको र निजले आफूलाई यस्तो अप्ठ्यारो परेको पनि ट्याक्टर चालकलगायत कसैलाई भनेकोसमेत केही देखिँदैन । यदि मृतक पद्मा शाहीलाई पहिला झगडा हुँदा र जितेगडाबाट लखेट्दा यी प्रतिवादीहरूले कुनै धाक धम्की दिएको भए निजले त्यति लामो अवधिसम्म कसैलाई भनेको, कसैसँग सहयोग मागेको तथा आफू

बच्न कुनै उपाय गरेको देखिनु पर्नेमा त्यस्तो केही गरेको पनि देखिँदैन । यसरी यी प्रतिवादीहरूले मृतकलाई मारेको भन्ने देखि जान्ने तथा वस्तुनिष्ठ प्रमाणको मिसिलमा अभाव रहेको पाइन्छ । यस्तो अवस्थामा केवल झगडा भएको सुनेको आधारमा शङ्का र अनुमान गरी दिएको जाहेरी तथा यी प्रतिवादीहरूउपर कर्तव्य गरी मारेको शङ्का लाग्छ भनी मौकामा कागज गर्ने व्यक्तिहरूको मौकामा भनाइलाई मात्र आधार मानी कसैलाई दोषी ठहराउनु न्यायोचित नहुने ।

सबुद प्रमाणको अभावमा यौन सम्पर्क गर्न खोजेको, यौन सम्पर्क गर्न नदिँदा झगडा भएको, आफू बसेको स्थानमा नाजायज काम गर्ने भनी निकालेको भन्ने मात्र आधारमा कसैले मारेको वा मार्न लगाएको भनी भन्न सकिँदैन । हाम्रो कानून प्रणालीमा जाहेरी दरखास्तलाई आफैँमा कुनै स्वतन्त्र प्रमाणका रूपमा नलिई घटनाका बारेमा सूचना प्राप्त गरी अनुसन्धान गर्ने एक आधारका रूपमा मात्र लिइन्छ । जाहेरी दरखास्त अन्य प्रमाणले समर्थित नभएसम्म त्यसको कुनै प्रमाणिक आधार रहँदैन । त्यस्तै अनुसन्धानमा सङ्कलित प्रमाणहरूलाई अदालतले न्यायिक परीक्षण गरी सत्य तथ्य पत्ता नलगाई केवल जाहेरी र अभियोगका भरमा मात्र न्याय निरूपण गर्दा फौजदारी न्यायको उद्देश्य पुरा नहुने र अदालतको काम कर्तव्यको समेत औचित्यता पुष्टि हुन सक्दैन । कसैलाई फौजदारी कसुरमा दोषी ठहर्याउन सङ्कलित प्रमाणहरू एकआपसमा समर्थित, निर्विवाद तथा शङ्कारहित हुनपर्दछ । कसैले शङ्काका आधारमा मात्र व्यक्त गरेको कुरालाई प्रमाणमा ग्रहण गर्न नसकिने ।

गंगबहादुरले मार्न लगाई कलेन्द्रले मृतकलाई मारेको ठहर्याई सुरु र पुनरावेदन तहबाट फैसला गर्दा त्रिभुवन विश्वविद्यालय फरेन्सिक मेडिसिन विभागबाट

लासको हड्डी परीक्षण गरी The likely cause of death is BLUNT FORCE INJURIES TO HEAD AND FACE भनी लेखिआएको, मृत्यु कर्तव्यबाट भएको होइन भनी प्रतिवादीले जिकिर लिन नसकेको, मृतकलाई यी प्रतिवादीबाहेकका अन्य व्यक्तिले मार्नुपर्ने कारण पनि मिसिलमा नदेखिएको, मृतकलाई यौन सम्पर्क गर्न खोज्दा गर्न नदिएको, व्यापार राम्रो चलेकोले रिसइबी रहेकोजस्ता आधार लिएको पाइन्छ । यी आधारतर्फ हेर्दा परीक्षण प्रतिवेदनमा मृत्यु कर्तव्यबाट भएको देखिए पनि त्यसले अमुक व्यक्तिको कर्तव्यबाट मृत्यु भएको भनी निर्धारण गर्दैन । अन्य प्रमाणबाट पुष्टि नभएसम्म अन्य व्यक्तिले मार्ने कारण नदेखिएको भनी यिनै प्रतिवादीले मारेको अनुमान गरी ज्यानजस्तो जघन्य अपराधमा दोषी ठहराउनु पनि कदापि मिल्दैन । कर्तव्य गरी मारेको हो भने यो यो कारणले यसरी अमुक व्यक्तिले कर्तव्य गरी मारेको हो भनी स्पष्टरूपमा देखाउने वा प्रमाणित गर्ने दायित्व वादी पक्षको हुन्छ । त्यस्तो देखाउन नसकेको अवस्थामा अदालत स्वयम्ले अनुमान गरी अमुक व्यक्तिले मारेको भनी कसैलाई दोषी ठहर्याउँदा न्याय, कानून, अनुसन्धान र अदालतजस्ता संरचनाको औचित्यता नै समाप्त हुन जाने ।

प्रतिवादीलाई चुप रहन पाउने अधिकार (Right to remain silence) हुने हुँदा मृत्यु कर्तव्यबाट हो वा स्वाभाविक हो तथा कर्तव्यबाट हो भने अमुक व्यक्तिको कर्तव्यबाट हो भनी प्रतिवादीहरूले भन्नु पर्ने कुनै बाध्यता हुँदैन । के कस्तो मृत्यु हो र क कस्को संलग्नता रहेको हो भनी दावि तथा जिकिर लिनुपर्ने सोलाई शङ्कारहित तरिकाले प्रमाणित हुने गरी अदालतमा प्रमाण पुर्याउनु पर्ने दायित्व केवल वादी पक्षको हुन्छ । त्यस्तै यौन सम्पर्क गर्न नदिएकै कारण र व्यापार राम्रो चलेकोले रिसइबी रहेकै आधारमा मात्र

ज्यानलिन जस्तो अपराधिक कार्य गरेको भनेर पनि भन्न मिल्दैन । यिनै प्रतिवादीले मारेको भनी देखिने कुनै प्रमाण विद्यमान नभएको अवस्थामा अर्थात अपराधिक कार्यनै प्रमाणित नभएकोमा रिसइवी जस्तो मनसायसँग सम्बन्धित बिषयमा प्रवेश गर्नुको कुनै औचित्य नै हुँदैन । त्यसैले सुरु र पुनरावेदन तहबाट यी प्रतिवादीहरूलाई कसुरदार ठहर गर्दा लिएका आधारसँग सहमत हुन नसकिने ।

कुनै ठोस तथा वस्तुगत प्रमाणको अभावमा अनुमानका आधारमा जाहेरी दिएको, अनुमानकै आधारमा यी प्रतिवादीले कर्तव्य गरी मारेको हुनसक्छ भनी मौकामा लेखाई दिएकोमात्र आधारमा यी प्रतिवादीहरू कलेन्द्र भन्ने कविन्द्र शाही र गंग रोकायालाई मुलुकी ऐन, ज्यानसम्बन्धीको महलको १३ नं. को देहाय ३ अनुसार सर्वश्वसहित जन्मकैद हुने गरी भएको सुरु फैसला सदर गर्ने गरी भएको पुनरावेदन अदालत, सुर्खेतको मिति २०६९।१२।१८ को फैसला निज प्रतिवादीहरू जना २ को हकमा मिलेको नदेखिँदा उल्टी भई निज प्रतिवादीहरू कलेन्द्र भन्ने कविन्द्र शाही र गंगबहादुर रोकायाले सफाई पाउने ।

इजलास अधिकृत: श्री यदुराज शर्मा

कम्प्युटर: श्री सुदर्शनप्रसाद आचार्य

इति संवत् २०७३ साल वैशाख २९ गते रोज ३ शुभम् ।

एकल इजलास

१

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७२-WO-०७४५, उत्प्रेषण, मोहम्मद हासमीको हकमा संरक्षक भई आफ्नो हकमा समेत नवी आलमको श्रीमती हसिना बेगम वि. अजमेरी खातुनसमेत

रौतहट जिल्ला अदालतबाट वादी अजमेरी

खातुन र विपक्षी शेष नवी आलमसमेत भएको अंश दर्ता मुद्दामा वादीले प्रतिवादीहरूबाट ४ भागको १ भागमध्येबाट आधा सम्पत्ति अंश पाउने ठहरी रौतहट जिल्ला अदालतले मिति २०६९।५।१४ मा गरेको फैसला सदर हुने ठहरी पुनरावेदन अदालत, हेटौँडाबाट समेत मिति २०७१।१।२२ मा फैसला भएको देखिन्छ । उक्त फैसलाबमोजिम बन्डा छुट्याई पाउँ भनी परेको निवेदनबमोजिम २०७१।१।०।७ मा रौतहट जिल्ला अदालतबाट बन्डा छुट्याउने कार्य भएको पाइन्छ । यसरी बन्डा मुचुल्कासमेतका कार्यहरू सम्पन्न भइसकेपछि यी निवेदिकाले फैसला बदर बन्डा मुचुल्का बदरसमेत मुद्दा दायर गरी बन्डा मुचुल्कामा उल्लिखित जग्गाहरू अ.बं. १७१ नं. बमोजिम रोक्का राखिपाउँ भनी निवेदन गरेको देखियो ।

बन्डा मुचुल्कामा उल्लिखित सम्पूर्ण जग्गाहरू रोक्का राखिपाउँ भनी अ.बं. १७१ नं बमोजिम निवेदिकाको निवेदन परेकोमा निवेदिका नवी आलमको कान्छी श्रीमती देखिएको हुँदा नवी आलमको दर्ताको कि.नं. ९५५ र कि.नं. ५५७ को जग्गासम्म रोक्का राख्ने आदेश भएको देखियो । अरु अंशियारको नाममा दर्ता रहेको जग्गामा समेत नवी आलमको अंश हक लाग्ने हुँदा ती जग्गामा पनि नवी आलमको अंश हक पुग्ने हदसम्म रोक्का रहनुपर्छ भनी निवेदिकाले प्रस्तुत रिट निवेदन दिनु भएको देखिन्छ । तर दुई तह अदालतबाट जग्गा रोक्काको विषयमा आदेश भइसकेको एवम् निवेदन दाबीको जग्गामा निवेदिकाको अंश हक पुग्ने हो होइन भन्ने कुरामा साधारण अधिकारक्षेत्रअन्तर्गत नालेस पनि दायर भइसकेको अवस्थामा उल्लिखित विचाराधीन मुद्दामा असर पर्ने गरी रिटबाट जग्गा रोक्का राख्ने आदेश गर्नु कुनै पनि हालतमा न्यायसम्मत हुँदैन । निवेदिकाले विवादित विषयमा अदालतमा प्रवेश गरेपछि बिक्री वितरण गरी

निवेदिकाको हक हितमा असर पर्ने प्रतिकूल कार्य भएमा सो व्यवहार मुद्दामा हुने फैसलाबाट अमान्य पनि हुनसक्ने हुँदा निवेदिकालाई स्थायी अन्याय परेको स्थिति नरहेको र मुद्दा फैसला हुँदा यावत् कुरामा न्याय पाउने अवस्था रहेकोले रिटबाट हस्तक्षेप गर्न मिलेन । प्रस्तुत निवेदनमा लिखित जवाफ मगाउनु परेन रिट खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : मुकुन्द आचार्य

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल चैत २३ गते रोज ३ शुभम् ।

२

मा.न्या.श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय, ०७२-AP-०३२७, अदालतको अवहेलना, कुमार लामासमेत वि. प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयसमेत

शिक्षक सेवा आयोग, सानोठिमी, भक्तपुरले आ.व. ०७१/७२ मा खुला प्रतिस्पर्धा पदपूर्तिका लागि गरेको विज्ञापनको लिखित तथा अन्तवार्ताको नतिजासमेत प्रकाशित भइरहेको सन्दर्भमा शिक्षक नियुक्तिका लागि सिफारिस प्राप्त भएपश्चात् शिक्षक पदस्थापनाको कार्य निकट भविष्यमा हुन गइरहेकोले क्षेत्रीय शिक्षा निर्देशनालयलाई मातहतका जिल्लामा विभिन्न कारणबाट माध्यमिक तह र निम्न माध्यमिक तहमा रिक्त रहेका अर्थात् अस्थायी शिक्षक नियुक्ति नभएका रिक्त दरबन्दी सङ्ख्या खुलाई ३ दिनभित्र यस विभागमा अनिवार्यरूपमा छिटो साधनद्वारा पठाउन सूचित गरिन्छ" भनी गोरखापत्रमा मिति २०७२।६।१६ मा प्रकाशित सूचनाले यस अदालतको के कुन आदेशको अवहेलना गरेको हो तत्सम्बन्धमा यस अदालतबाट भएको आदेशलाई तथा विपक्षीबाट भएको निर्णयसमेत उद्धृत र लक्षित गरी विषयवस्तुलाई स्पष्ट गरी निवेदकहरूले निवेदन दिन सकेको देखिँदैन । निवेदकहरूको मागका सम्बन्धमा विचाराधीन

अवहेलना मुद्दासमेतले सक्षम उपचार दिनसक्ने नै देखिन्छ । अर्कोतिर निवेदकहरूको हकमा के हुने हो भन्ने कुरा विचाराधीन रिट निवेदनमा हुने अन्तिम आदेशबाट मात्र स्पष्ट हुने देखिन्छ । विषयवस्तु स्पष्ट हुनुभन्दा पहिले नै अवहेलना भयो भन्ने ठाउँ रहँदैन । जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरूबाट साबिक पदमा फर्काउने गरी पत्राचार भएकामा सम्बन्धित जिल्ला शिक्षा कार्यालयहरूलाई तथा गोविन्दप्रसाद अर्यालसमेतका असर पर्ने व्यक्तिहरूलाई निवेदकहरूले विपक्षी बनाउन सकेको देखिँदैन । अवहेलनाको निहूँ बनाई राज्य सञ्चालनमा अवरोध हुने गरी प्रधानमन्त्रीजस्तो गरिमामय पदमा आसीन र मुलुकको प्रशासन चलाउने अहम् जिम्मेवारी पाएका प्रधानमन्त्रीलाई बर्खास्त गरिपाउँ र मुख्य सचिवसमेतलाई विभागीय

कारवाही गरिपाउँ भन्ने निवेदकहरूको माग आफैँमा गैरजिम्मेवारीको पराकाष्ठा देखिन्छ । यस्ता प्रकृतिका निवेदन स्वीकार गरी यस अदालतले कारण देखाउ आदेश जारी गर्दा न्यायिक शिष्टता र मर्यादा कायम रहन सक्तैन । उत्तेजक र भड्काउ भाषा रहेको यस्तो लेखाई निवेदकहरूले लिएको चरम द्वेष र अहंकारको परिणति भएको भन्ने कुरामा कुनै सन्देह नरहेको हुँदा यो निवेदन ग्रहण गरी विपक्षीहरूसँग लिखित जवाफ माग गर्न म असमर्थ छु । प्रस्तुत निवेदन खारेज गर्ने बाहेक अन्य विकल्प नदेखेकोले प्रस्तुत निवेदन खारेज हुने ।

इजलास अधिकृत : मुकुन्द आचार्य

कम्प्युटर : चन्द्रा तिमल्सेना

इति संवत् २०७२ साल चैत २३ गते रोज ३ शुभम् ।

“मेलामिलाप गरौं, विवाद ढाँढाऔं”

- सर्वोच्च अदालत, मेलामिलाप समिति

अदालत गतिविधि

कानूनी नेपाली भाषाको प्रशिक्षण

सर्वोच्च अदालत, प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन समितिको आयोजनामा २०७३ भदौ २४ र २५ गते गोदावरीमा दुई दिवसीय कानूनी नेपाली भाषाको प्रशिक्षण सम्पन्न भएको छ । सर्वोच्च अदालतका इजलास अधिकृत र फैसला लेखन तथा टाइपमा संलग्न कम्प्युटर अपरेटरहरूलाई लक्षित गरी उक्त दुई दिवसीय प्रशिक्षण कार्यक्रम गरिएको थियो । सो कार्यक्रमको उद्घाटन प्रमुख अतिथि सर्वोच्च अदालतका वरिष्ठतम माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्यायज्यूले गर्नुभएको थियो भने सर्वोच्च अदालतका रजिस्ट्रार श्री श्रीकान्त पौडेलले उक्त

कार्यक्रमको अध्यक्षता गर्नुभएको थियो ।

उद्घाटन सत्रका अवसरमा आफ्नो मन्तव्य राख्नु हुँदै प्रमुख अतिथि माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्यायज्यूले प्रशिक्षण कार्यक्रमका सहभागीहरू प्रति सङ्केत गर्दै तपाइँहरू यस पेसामा प्रवेश गरिसक्नु भएको छ । अब तपाइँहरूले द्वैध अर्थी शब्दको कम प्रयोग गर्नुपर्छ र Confusion लाई निराकरण गर्नुपर्दछ । लेखनमा विविधता हुन नदिन व्याकरणको एउटा नियमलाई आधार लिन उपयुक्त हुन्छ भन्नुहुँदै भाषाको स्तरीयता (Standard) कायम गर्न जोड दिनुभयो । भाषाको सम्वृद्धी गर्नुपर्दछ, भाषाको विकास भयो भने हाम्रो पनि विकास हुन्छ भन्दै कानूनी नेपाली भाषाको प्रयोगमा एकरूपता, सरलता र सहजता ल्याउन यो प्रशिक्षण सहायकसिद्ध हुनेछ भन्ने अपेक्षा राख्नु भएको थियो ।

पानसमा द्वीप प्रज्वलन गरी प्रशिक्षण कार्यक्रमको उद्घाटन गर्नुहुँदै सर्वोच्च अदालतका वरिष्ठतम माननीय न्यायाधीश श्री बैद्यनाथ उपाध्यायजू

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३, भदौ - २

उक्त प्रशिक्षण कार्यक्रमको शुभारम्भ सत्रको अध्यक्षता गर्नुहुने सर्वोच्च अदालतका रजिस्ट्रार श्री श्रीकान्त पौडेलले आफ्नो मन्तव्य राख्नुहुँदै अदालतबाट प्रदान गरिने सेवालार्ई प्रभावकारी बनाउने एउटा कदमको रूपमा यो प्रशिक्षण कार्यक्रमको आयोजना गरिएको हो भन्नुहुँदै यो प्रशिक्षण विगत वर्षहरू देखिकै निरन्तर प्रक्रिया हुँदा पहिलेभन्दा दिनानुदिन सुधार हुँदै आएको महसुस भएको छ । तर चुप लागेर बस्ने अवस्था भने छैन भन्नु हुँदै फैसलालार्ई कसरी प्रभावकारी बनाउने भन्ने बारेमा निरन्तर छलफल र प्रयास भइरहेको छ । यो भाषा प्रशिक्षण पनि

एकरूपता ल्याउनु पर्दछ भन्नुहुँदै अदालतबाट हुने जुनसुकै लिखत, चाहे ती फैसला, आदेश वा अन्य जुनसुकै विषयका किन नहुन, ती सबै सरल ढङ्गले बुझिने र लेखन शैलीका हिसाबले गुणस्तरीय हुन आवश्यक छ । अड्डा अदालतमा दर्ता हुने र अदालतले सरोकारवालालार्ई प्रदान गर्ने सबै लिखत सार्वजनिक सम्पत्ति (Public Property) हुने हुँदा यी सबैको सहज पहुँच हुनुपर्दछ भन्नुभयो । त्यसैगरी त्यस्ता लिखतमा प्रयोग हुने शब्द र वाक्यको प्रयोगमा विशेष ध्यान दिन आवश्यक छ । वाक्य संश्लेषण र विश्लेषण गर्दा, सारसङ्क्षेप खिच्दा, टिपोट गर्दा

उद्घाटन सत्रमा मन्तव्य दिनुहुँदै सर्वोच्च अदालतका रजिस्ट्रार श्री श्रीकान्त पौडेलज्यू

त्यस प्रसङ्गको पाटो हो भन्नु हुँदै वर्तमान संविधानको धारा ४ मा नेपाली भाषालार्ई सरकारी कामकाजको भाषा बनाएको छ ।

यस अर्थमा पनि नेपाली भाषालार्ई मानक भाषाको रूपमा विकास गरी हाम्रा लेखनशैलीमा

विशेष ध्यान दिनु आवश्यक छ । यो तालिमले Legal Writing लार्ई सरल बनाउने Guide Line को रूपमा विक्षित गर्दै लैजान जरूरी छ भन्नुहुँदै यो प्रशिक्षणबाट सहभागीहरूले बढीभन्दा बढी लाभ लिन सक्नुहोस् भन्ने अपेक्षासमेत गर्नुभयो ।

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३, भदौ - २

सर्वोच्च अदालतका सहरजिस्ट्रार तथा प्रकाशन, सञ्चार तथा सम्पादन समितिका सदस्यसचिव श्री नहकुल सुवेदीले कानूनी नेपाली भाषाको प्रशिक्षणको उद्देश्य माथि प्रकाश पार्नुहुँदै अदालती भाषा अस्पष्ट हुने र न्यायका उपभोक्ताले बुझ्न नसक्ने हुँदा कानून व्यवसायी नै गुहार्नु पर्ने खालको छ भन्ने आम धारणालाई चिर्न पनि यो भाषिक प्रशिक्षण सञ्चालन गर्नुपरेको हो भन्दै आदेश, फैसला वा निर्णयको टिपोट गर्दा मुद्दाको विषयवस्तु सर्वप्रथम बुझ्न आवश्यक छ र त्यसपछि त्यस्ता फैसला, आदेश, निर्णय टिपोट आदि गरियो भने भाषा पनि

साथ यो कार्यक्रम आयोजना गरिएको हो भन्नु हुँदै सबै सहभागीहरूलाई सक्रिय सहभागिताका लागि अनुरोधसमेत गर्नुभयो।

त्यसैगरी सर्वोच्च अदालत, नेपाल कानून पत्रिकाका सम्पादक श्री गजेन्द्रबहादुर सिंहले उक्त दुई दिवसीय भाषा तालिममा उपस्थित प्रमुख अतिथि, अतिथिलगायत प्रशिक्षणमा सहभागी हुन उपस्थित हुनुभएका इजलास अधिकृत, उपरजिस्ट्रार, राजपत्र अनङ्कित कर्मचारी तथा कम्प्युटर अपरेटर कर्मचारीहरू समेत उपस्थित सबै महानुभावहरू प्रति स्वागत मन्तव्यद्वारा स्वागत गर्नुहुँदै अदालतको

उद्घाटन सत्रमा मन्तव्य दिनुहुँदै सर्वोच्च अदालतका सहरजिस्ट्रार श्री नहकुल सुवेदीज्यू

सरल हुने, लेखन शैलीमा मिठास आउने र सम्प्रेषण गर्न खवजिएको विषय प्रापकले जस्ताको तस्तै बुझ्न सक्ने हुँदा त्यतातर्फ हाम्रो ध्यान जान जरूरी छ भन्नुभयो। त्यसैगरी अदालतको फैसला वा निर्णयले हारेको हो वा जितेको भन्ने बुझ्न कानूनका विज्ञ गुहार्ने हैन, उपभोक्ताले पढ्दा आफैँले बुझ्ने ढङ्गको हुनुपर्दछ तब मात्र न्यायको मर्म उच्च हुन्छ भन्नुहुँदै अबका दिनमा त्यस्ता गल्ती कमजोरी हट्ने अपेक्षाका

लेखनशैलीमा भाषागत, व्याकरणगत र शैलीगत हिसाबमा सरल र सहज हुनुका साथै शुन्य त्रुटितर्फ जान निरन्तर प्रयोस गर्नुपर्दछ भन्नुहुँदै सबै सहभागीहरूमा सक्रिय सहभागिताका लागि अपेक्षा गर्नुभएको थियो। उद्घाटन सत्रको समापनपश्चात् प्रशिक्षण सत्रको प्रारम्भ भएको थियो। प्रथम सत्रमा कानूनी नेपाली भाषाको वाक्य निर्माण प्रक्रियाका विविध पक्षमा प्रा. डा.कुमारप्रसाद कोइरालाले प्रशिक्षण गर्नुभएको थियो

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३, भदौ - २

भने सोही दिनको दोस्रो सत्रमा सर्वोच्च अदालतका सहरजिस्ट्रार श्री नहकुल सुवेदीले गुणस्तरीय फैसला तथा आदेश लेखन र टिपोट प्रक्रियाका बारेमा आफ्नो

कक्षामा प्रस्तुत भएका अदालती लिखत र शैलीका सन्दर्भमा कानूनी पक्षको सहजिकरण सम्पादक श्री गजेन्द्रबहादुर सिंहले गर्नुभएको थियो ।

स्वागत मन्तव्य राख्नुहुँदै सम्पादक श्री गजेन्द्रबहादुर सिंहज्यू

कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो ।

त्यसैगरी २०७३ भदौ २५ गतेको पहिलो सत्रमा सर्वोच्च अदालत, नेपाली भाषाका भाषाविद् तथा उपप्राध्यापक श्री रामचन्द्र फुयालले नेपाली भाषाको परिचयसहितको कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो भने वाक्य निर्माण, शब्द निर्माण शैली र प्रक्रियाका बारेमा प्रशिक्षण दिनुभएको थियो भने दोस्रो सत्रमा प्रा.डा.कुमारप्रसाद कोइरालाले सत्रको सञ्चालन गर्नुभएको थियो । दोस्रो दिनको तेस्रो सत्रमा भाषा, व्याकरण र फैसला / आदेशका नमूनाहरू प्रस्तुत गर्दै उपप्राध्यापक श्री रामचन्द्र फुयालले आफ्नो प्रशिक्षण सञ्चालन गर्नुभएको थियो ।

उक्त कानूनी नेपाली भाषाको व्यवहारिक

प्रशिक्षण सत्रको अन्त्यमा तालिम कार्यक्रमको समष्टिगत पक्षलाई समीक्षा गर्न विभिन्न प्रश्नहरू राखी पृष्ठपोषण फाराम सहभागीहरूलाई वितरण गरी पृष्ठपोषण माग गरिएकोमा भाषाको यस्तो तालिम अधिकृत तथा न्यायाधीशहरूलाई सँगै समावेश गरी दिने गर्दा बढी प्रभावकारी हुने, समयवधि बढाउनु पर्ने, पुनरताजगीसमेत गर्नुपर्ने जस्ता विषयमा सुधार गर्न जोड दिएको पाइयो भने कार्यक्रम समापनको अवसरमा सहभागीहरूको तर्फबाट मन्तव्य राख्दै इजलास अधिकृत श्री शकुन्तला कार्कीले यस तालिमको माध्यमबाट भाषिक पक्षका विभिन्न पाटाहरूमा आफ्नो आँखा खुलेकोले आफू असाध्यै लाभान्वित भएको महसुस भएको छ भन्दै सबै सहभागीहरूमा पनि यो

सर्वोच्च अदालत बुलेटिन २०७३, भदौ - २

महसुस भएको हुनुपर्दछ र यो तालिमको समयावधी बढाई कम्तिमा ७ दिनको तालिम हुनुपर्दछ भन्नु भएको थियो ।

अर्का सहभागी इजलास अधिकृत श्री नगेन्द्र केशरी पोखरेलले कानूनी नेपाली भाषाको मर्म झल्किने

गरी प्रशिक्षण सत्र सञ्चालन भएको, लेखन थाल्नु अघि हाप्रा लेखन शैलीका बारेमा सोच्नै पर्ने गरी झंकार गरिएको महसुस भएको छ भन्नुहुँदै व्यवहारिक कक्षामा विशेष जोड दिन अनुरोध गर्नुभएको थियो ।

प्रशिक्षण कार्यक्रमका सहभागीहरू

प्रशिक्षण कार्यक्रमका सहभागीहरू

१. श्री रामप्रसाद भट्टराई, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
२. श्री चाणकमणि अर्याल, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
३. श्री अर्जुन कोइराला, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
४. श्री चन्द्रप्रकाश तिवारी, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
५. श्री प्रेम खड्का, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
६. श्री हर्कबहादुर क्षेत्री, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
७. श्री ईन्दीरा शर्मा, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
८. श्री मनकुमारी जि.एम.बि.क., इ.अ., सर्वोच्च अदालत
९. श्री तुलाराम खड्का, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१०. श्री यज्ञप्रसाद भट्टराई, उपरजिस्ट्रार, सर्वोच्च अदालत
११. श्री महेश खनाल, अनुसन्धान अधिकृत, सर्वोच्च अदालत
१२. श्री सन्देश श्रेष्ठ, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१३. श्री बिमला पौडेल, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१४. श्री विद्याराज पौडेल, उपरजिस्ट्रार, सर्वोच्च अदालत
१५. श्री आत्मादेव जोशी, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१६. श्री जयराम श्रेष्ठ, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१७. श्री तेजबहादुर खड्का, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१८. श्री नगेन्द्रकेशरी पोखरेल, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
१९. श्री शकुन्तला कार्की, इ.अ., सर्वोच्च अदालत
२०. श्री अम्बिकाप्रसाद दाहाल, शा.अ., सर्वोच्च अदालत
२१. श्री देविराम भण्डारी, शा.अ., सर्वोच्च अदालत
२२. श्री मीना गुरुङ, शा.अ., सर्वोच्च अदालत
२३. श्री कान्छा श्रेष्ठ, प्रेस सुपरभाइजर, सर्वोच्च अदालत
२४. श्री आनन्दप्रकाश नेपाल, मु.अ., सर्वोच्च अदालत
२५. श्री योगप्रसाद पोखरेल, सि.प्रे., सर्वोच्च अदालत
२६. श्री ध्रुवप्रसाद सापकोटा, सि.क., सर्वोच्च अदालत
२७. श्री निर्मल बयलकोटी, सि.मे., सर्वोच्च अदालत
२८. श्री नवराज खनाल, ना.सु., सर्वोच्च अदालत
२९. श्री लक्ष्मण वि.क., ना.सु., सर्वोच्च अदालत
३०. श्री विनोदकुमार यादव, ना.सु., सर्वोच्च अदालत
३१. श्री सुदर्शनप्रसाद आचार्य, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३२. श्री उत्तरमान राई, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३३. श्री यामप्रसाद रेग्मी, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३४. श्री सिजन रेग्मी, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३५. श्री रमेश आचार्य, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३६. श्री विष्णुदेवी श्रेष्ठ, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३७. श्री मन्दिरा रानाभाट, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३८. श्री चन्दनकुमार मण्डल, क.अ., सर्वोच्च अदालत
३९. श्री प्रेम थापा, क.अ., सर्वोच्च अदालत